

Krüptovaraturu seaduse eelnõu seletuskiri

1. SISSEJUHATUS

1.1. Sisukokkuvõte

Käesolev eelnõu (edaspidi eelnõu) reguleerib krüptovaraturul tegutsemist ja järelevalvet krüptovaraturu osaliste üle. Eelnõuga tagatakse Euroopa Liidu (**EL**) õiguse nõuetekohane riigisisene rakendamine.

Eelnõu kohaldamisalasse kuuluvad Eestis tegutsevad järgmised krüptovaraturu osalised:

- krüptovaratteenuse osutajad;
- krüptovara emitendid, kelleks on nii varapõhise tokeni emitendid ja e-raha tokeni emitendid (nn stablecoin'de emitendid) kui ka muu krüptovara emitendid.

Krüptovara kõige laiemas tähenduses on väärtuse või õiguste esitamine digitaalsel kujul, sealjuures kasutatakse selle vara salvestamiseks üldjuhul hajusraamatu tehnoloogiat. Sõltuvalt krüptovara funktsioonist nimetatakse selliseid varasid praktikas kas tokeniteks või müntideks (coin). Terminid nagu krüptoraha, krüptovaluuta või virtuaalväeringud on kõik kvalifitseeritavad kui krüptovara ning krüptovara alaliigid.

Krüptovaratteenuse osutamisele ja krüptovara pakkumisele või kauplemisele võtmise taotlemisele suunatud nõuded on EL tasandil reguleeritud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2023/1114, 31. mai 2023, mis käsitleb krüptovaraturge ning millega muudetakse määrusi (EL) nr 1093/2010 ja (EL) nr 1095/2010 ning direktiive 2013/36/EL ja (EL) 2019/1937 (edaspidi **MiCA määrus**)¹.

Kui rahapesu tõkestamise järelevalve välja arvata, puudusid seni EL-ülesed ühtsed reeglid krüptovaraga seotud teenuste osutamise kohta, sealhulgas krüptovaraga kauplemise platvormide korraldamiseks, krüptovara vahetamiseks rahaliste vahendite või muu krüptovara vastu ning krüptovara hoidmiseks ja haldamiseks kliendi nimel. Euroopa Komisjoni hinnangul on EL üleste reeglite puudumine toonud kaasa krüptovara omanikele riske ja mõjutanud ka krüptovaraturu usaldusväärust, sh turu kuritarvitamise ja finantskuritegevuse mõttes. Ühtse EL regulatsiooni puudumine on toonud kaasa selle, et iga liikmesriik on proovinud seda valdkonda reguleerida ise ja see on tekitanud õiguslikku arbitraaži.

MiCA määruse eesmärk on toetada innovatsiooni ja ausat konkurentsi ning tagada samal ajal investorite piisav kaitse ja krüptovaraturgude usaldusväärus. Lisaks võimaldab see krüptovaratteenuse osutajatel pakkuda oma teenuseid samade reeglite alusel ükskõik millises liikmesriigis. Oluline on märkida, et MiCA määrus ei reguleeri tehnoloogiaid ega detsentraliseeritud süsteeme endid (nt ei plokiahelat ega bitcoin'i protokollid). Seega on MiCA määrus osa laiemast krüptovara ja hajusraamatu tehnoloogia (DLT) raamistikust², millega tagatakse, et kehtivad õigusaktid ei takista uue tehnoloogia kasutuselevõttu, aga samal ajal saavutatakse asjakohased regulatiivsed eesmärgid.

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32023R1114>

² 2023. a. 23. märtsis jõustunud määrus 2022/858 näeb ette kuidas väärtpapieribörsi korraldajad saavad hajusraamatu tehnoloogiat kasutada: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R0858>

Kuigi viimastel aastatel on turule tulnud uusi krüptovaraid³ ja erinevatesse krüptovaradesse investeerimise populaarsus on jõudsalt kasvanud, siis võrreldes traditsioonilise finantssektoriga on krüptovara turuväärtus üsna väike. 2021. aasta kolmandas kvartalis, mil globaalse krüptovaraturu turuväärtus oli haripunktis ehk ligi 3 miljardit USA dollarit, moodustas see ainult 1,5% ainuüksi EL finantssektori väärtusest, mida hinnati umbes 105 triljoni euro ulatuses. 2023. aasta märtsi seisuga moodustab krüptovarade turuväärtus globaalselt (890 miljardit dollarit) kõigest umbes 0,8% EL-i finantssektorist. Seetõttu on ka leitud, et vähemalt hetkel ei paista krüptovaral olevat traditsioonilisele finantssektorile märkimisväärset riski. Samas on ka leitud, et krüptovara võiks saada süsteemselt oluliseks, kui stabelcoin'iga seotud mahud kasvavad näiteks 10 või 20 korda. MiCA eesmärk on mh leevendada mõju finantsstabiilsusele.

Eelnõu eesmärk on tagada MCA määruse riigisisene rakendamine. Eelnõu mõjutab nii juba tegutsevaid virtuaalvääringu teenuse pakkujad kui ka uusi krüptovaraturule tulijaid, kelle halduskoormus tõuseb. Tegutsevate ettevõtjate puhul võib osutuda vajalikuks täiendava tööjõu ja kapitali kaasamine, et viia oma tegevus kooskõlla õigusaktides sätestatud nõuetega. Uutele tulijatele on mõju suurem. Krüptovaratteenuse klientide ja krüptovara omanike jaoks suureneb eelkõige läbipaistvus ja usaldusväarsus krüptovaraturu vastu.

Eelnõu kohaselt hakkab krüptovaraturu osaliste üle järelevalvet teostama Finantsinspeksioon, saades MiCA määruse tähenduses pädevaks asutuseks. Hetkel kuuluvad virtuaalvääringu teenuse pakkujad (edaspidi *VASP-id*⁴) ehk tulevased krüptovaraturu osalised Rahapesu Andmebüroo järelevalve alla. Seetõttu suureneb Finantsinspeksiooni töökoormus oluliselt. Rahapesu Andmebüroo töökoormus väheneb selle arvelt, et edaspidi nad ei pea kulutama ressursse VASP-ide tegevusloa ja tegevusnõuete täitmisega seotud järelevalvele, v.a rahapesuriskiga seotud järelevalve.

Lisaks MiCA määruse riigisisesele rakendamisele tehakse eelnõuga järgmised muudatused:

- krüptovaratteenuse osutajad ja varapõhise tokeni emitendid peavad järgima digitaalse tegevuskerksusega seotud nõudeid. Seda reguleerib Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2022/2554, mis käsitleb finantssektori digitaalset tegevuskerksust ning millega muudetakse määrusi (EÜ) nr 1060/2009, (EL) nr 648/2012, (EL) nr 600/2014, (EL) nr 909/2014 ja (EL) 2016/1011⁵ (edaspidi *DORA määrus*). DORA määruse rakendamise eesmärk on saavutada krüptovaratteenuse osutajate ja varapõhise tokeni emitentide digitaalse tegevuskerksuse kõrge tase, vähendada finantshäirete ja ebastabiilsuse ohtu ning seeläbi suurendada krüptovaratteenuste klientide, krüptovara omanike ja investorite kaitset;
 - täiendatakse investeerimisfondide seaduses (edaspidi *IFS*) sätestatud tegevusloata väikefondi valitsejate registreerimist ja tegevust puudutavaid nõudeid. Uute nõueteena kehtestatakse aktsia- või osakapitali miinimumnõue (25 000 eurot) ning investeeringu minimaalne summa ühe investori kohta iga eraldi pakumise korral (vähemalt 10 000 eurot). Lisaks tehakse täpsustusi tegevuse registreerimise ja registrist kustutamise regulatsioonides. Valdonna täiendav reguleerimine on tingitud sektori kiirest kasvust ja kantud eesmärgist maandada võimaliku kuritarvitamisega kaasnevaid riske. Alates registreeritud väikefondi valitsejate turu elavnemisest 2020. aastal on peamisteks riskifaktoriteks Finantsinspeksiooni hinnangul tõusnud krüptoinvesteeringud ning Eestiga seost mitteomavate ja kõrge rahapesu riskiga äriühingute registreerimise taotlused. Riske on mõnevõrra küll vähendanud hiljutused krüptovaraturu negatiivsed sündmused ja neid peaks vähendama ka käesolev krüptovaraturu seaduse eelnõu, kuid Eestiga seost mitteomavate taotlejate arv on püsinud

³ 2023. a. 29. mai seisuga on coinsmarketcap.com andetel maailmas ca 25 000 erinevat krüptovara. Siiski massiivsemalt tehakse tehinguid üksnes suurematega.

⁴ Virtual Asset Service Provider

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32022R2554>

stabiilsena, mistõttu kõik olulised riskid sellega üksi ära ei lange. Kavandatud muudatustega soovitakse neid kitsaskohti lahendada, tagada investeerimisturu tõhusam toimimine ja jaeinvestorite parem kaitse, kellele sellised fondid oma iseloomult mõeldud ei ole;

- väärtpaberituruseaduses (edaspidi *VpTS*) tehakse muudatused, millega tõstetakse vastavat künnist, mille kohaselt ei pea EL määruse 2017/1129 kohast väärtpaberiprospetti koostama. Täna on see künnis 5 mln eurot ehk kui väärtpaberite pakkumine on alla 5 mln euro ei pea väärtpaberite prospekti koostama. Käesoleva eelnõuga tõstetakse see künnis 8 mln euro peale. Antud muudatus on osa Balti riikide ühisest koostööprojektist, millega on plaanis näha ette väärtpaberite pakkumistele alla 8 mln euro samad nõuded kui väärtpabereid pakutakse Eestis, Lätis või Leedus või kõikides eeltoodud riikides korraga. Leedu ja Läti on varasemalt vastava künnise 8 mln euro peale juba tõstnud⁶;
- rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses (edaspidi *RahaPTS*) tehakse muudatused, mis seostuvad MiCA määruse ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/1113, mis käsitleb rahaülekannetes ja teatavates krüptovaraülekannetes edastatavat teavet ning millega muudetakse direktiivi (EL) 2015/849 (ELT L 150, 9.6.2023, lk 1–39) (edaspidi ***TFR määrus***)⁷ rakendamiseks. TFR määruse muudatuste eesmärk on maandada rahapesu, terrorismi rahastamise ja organiseeritud kuritegevuse riske ja tagada krüptovaraülekannete süsteemi stabiilsus ja usaldusväärsus, kohustades krüptovara teenuse osutajaid koguma ja hoidma kliendi andmeid ning neid edastama krüptovaraülekannetes, muutes ülekanded jälgitavaks. Muudatustega tunnistatakse kehtetuks virtuaalvääringutega seonduvad mõisted ja tegevusloa regulatsioon. Lisaks sätestatakse krüptovara teenusele kohalduvad EL õigusest tulenevad erisused, mis puudutavad eeskätt tehinguid isehallatavate aadressidega (unhosted wallet) ja korrespondentsuhteid krüptovara teenuse osutajatega. Samuti lisatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2020/1503, mis käsitleb ettevõtjatele Euroopa ühisrahastusteenuse osutajaid ning millega muudetakse määrust (EL) 2017/1129 ja direktiivi (EL) 2019/193 hõlmatud ühisrahastusteenuse osutajad kohustatud isikute loetellu.

1.2. Eelnõu ettevalmistajad

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Rahandusministeeriumi finantsteenuste poliitika osakonna juhataja asetäitja Thomas Auväärt (611 3633, Thomas.Auvaart@fin.ee), sama osakonna nõunikud Kristiina Kubja (5885 1398, Kristiina.Kubja@fin.ee), Kristen Leppik (5885 1396, Kristen.Leppik@fin.ee) ja Kertu Fedotov (5885 1393, Kertu.Fedotov@fin.ee, IFS) ning rahandusteabe poliitika osakonna nõunik Henrik Mägi (5885 1355, Henrik.Magi@fin.ee, RahaPTS, RSanS).

Eelnõu on keeleliselt toimetanud Rahandusministeeriumi personali- ja õigusosakonna keeleteimetaja Sirje Lilover (5885 1468, Sirje.Lilover@fin.ee). Eelnõu ja seletuskirja juriidilist kvaliteeti kontrollis sama osakonna nõunik Agnes Peterson (5885 1301, Agnes.Peterson@fin.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

Eelnõu on seotud järgmiste EL õigusaktide rakendamisega:

MiCA määrus;

⁶ https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma31-62-1193_prospectus_thresholds.pdf

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32023R1113&qid=1689227448452>

- DORA määrus;
- TFR määrus;
- alternatiivfondivalitsejate direktiiv (2011/61/EL)⁸;
- EL prospektimäärus (2017/1129/EL)⁹.

Eelnõuga muudetakse:

- Finantsinspektsiooni seadust (edaspidi *FIS*) redaktsioonis RT I, 30.11.2022, 14;
- IFS-i redaktsioonis RT I, 17.03.2023, 8;
- kindlustustegevuse seadust (edaspidi *KindlITS*) redaktsioonis RT I, 17.03.2023, 10;
- krediidasutuse seadust (edaspidi *KAS*) redaktsioonis RT I, 17.03.2023, 14;
- majandustegevuse seadustiku üldosa seadust (edaspidi *MsÜS*) redaktsioonis RT I, 06.04.2021, 5;
- makseasutuste ja e-raha asutuste seadust (edaspidi *MERAS*) RT I, 01.03.2023, 52;
- RahaPTS-i redaktsioonis RT I, 10.02.2023, 29;
- RSanS-i redaktsioonis RT I, 30.06.2023, 61;
- RLS-i redaktsioonis RT I, 30.06.2023, 63;
- väärtpaberite registri pidamise seadust (edaspidi *EVKS*) redaktsioonis RT I, 17.03.2023, 24;
- VpTS-i redaktsioonis RT I, 17.03.2023, 29.

Eelnõu vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthääle enamuse.

Jõustumise ja rakendamise kuupäevad:

- seadus jõustub üldises korras (sh suures osas eriseaduste täiendavad muudatused);
- RahaPTS muudatused jõustuvad kahes etapis – 2024. aasta 30. septembril (millest alates ei saa enam VASP tegevusluba taotleda) ja 2025. aasta 1. juulil (kuupäev, milleni VASP-id võivad tegutseda) ;
- rahvusvahelise sanktsiooni seaduse (edaspidi RSanS) muudatused jõustuvad 2025. aasta 1. juulil;
- riigilõivu seaduse (edaspidi RLS) muudatused jõustuvad 2024. aasta 30. detsembril;
- varapõhise tokeni emitent ja e-raha tokeni emitent peab MiCA määruses sätestatud nõudeid rakendama hakkama alates 2024. aasta 30. juunist;
- krüptovarateenuse osutaja peab MiCA määruses ja TFR määruses sätestatud nõudeid rakendama hakkama alates 2024. aasta 30. detsembrist (ette on nähtud üleminekuperiood 2025. aasta 1. juulini);
- varapõhise tokeni emitent ja krüptovarateenuse osutaja peab DORA määruses sätestatud nõudeid rakendama hakkama 2025. aasta 17. jaanuarist.

Direktiivide riigisisene ülevõtmine:

- MiCA määrus näeb mh ette direktiivide 2013/36/EL ja (EL) 2019/1937 muudatused, mis tuleb riigisiselt üle võtta 2024. aasta 30. detsembriks;
- TFR määrus näeb ette direktiivi (EL) 2015/849 muudatused, tuleb riigisiselt üle võtta 2024. aasta 30. detsembriks.

2. SEADUSE EESMÄRK

2.1. Eelnõu algatamise vajalikkus

Eelnõuga tagatakse MiCA, TFR ja DORA määruste riigisisene nõuetekohane rakendamine. Kõrvaleesmärgina soovitakse käesoleva eelnõuga lihtsustada kapitali kaasamist nõ klassikalisel väärtpaberiturul (vastava prospekti koostamise künnise tõstmine 5 mln euro pealt 8 mln euro peale). Praktikas võivad teatud väärtpaberid omada krüptovara tunnuseid ja seega on emitendi jaoks oluline

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02011L0061-20210802>

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A32017R1129>

aru saada, kas tegemist on väärtpaberiga väärtpaberituru seaduse § 2 tähenduses või krüptovaraga käesoleva seaduse tähenduses – vastavalt sellele sõltub ka kohaldatav režiim.

MiCA määruse eesmärgid on järgmised:

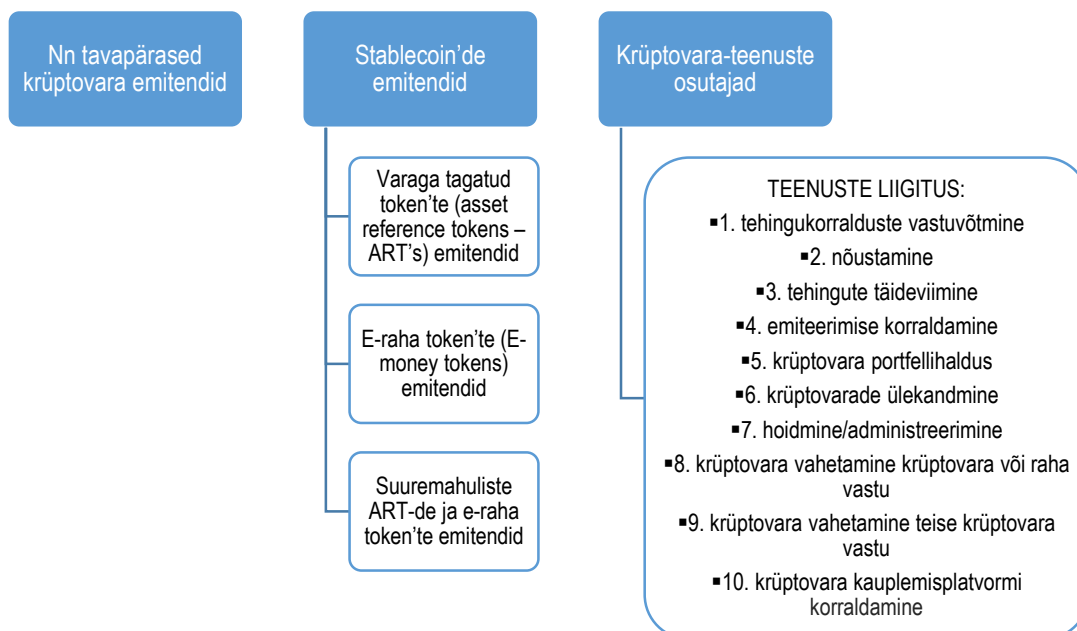
- näha ette krüptovaraturgude arenemiseks ELis kindel õigusraamistik, milles oleks selgelt kindlaks määratud, mida mõistetakse krüptovara all (s.t. mis eristab seda aktsiatest või muudest väärtpaberitest);
- tagada läbi ausa konkurentsi ja ühtsete mängureeglite ka innovatsiooni areng;
- tagada investorite asjakohane kaitse ja krüptovaraturu usaldusväärus, lähtudes eelkõige sellest, et investeerimine krüptovaradesse võib olla üsna sarnane investeerimisega finantsinstrumentidesse (aktsiatesse, võlakirjadesse, derivatiividesse);
- tagada finantsstabiilsus krüptovarade mahtude kasvades, seda eelkõige varaga tagatud ja e-raha tokenite puhul (*stablecoin'id*). Seepärast nähakse *stablecoin'ide* emiteerijatele ette täiendavad reeglid võrreldes nn tavapärase krüptovara emitentidega.

TFR määruse eesmärk on eelkõige rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine, muu hulgas rahvusvaheliste standardite rakendamise ning rahaülekannete maksjate ja makse saajate ja krüptovaraülekannete algatajate ja saajate kohta käiva põhiteabe kättesaadavuse tagamise kaudu.

DORA määruse eesmärk on tagada krüptovaraturu osaliste:

- tegevuse toimimine, terviklikkus ja usaldusväärus mh info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (edaspidi *IKT*) suutlikkusega seonduvalt;
- võime kohaneda, toimida ja taastuda IKT-ga seotud riskide realiseerumisel, sh küberrünnete korral;
- suutlikkus teenuse osutamist kiiresti jätkata.

Järgmisel joonisel on näha lihtsustatud kujul subjektide klassifikatsioon tulenevalt MiCA määrusest. Vastavalt sellele, millisesse klassi isik kvalifitseerub, sõltuvad ka temale kohaldatavad nõuded.

Joonis 1. Subjektide liigitamine vastavalt MiCA määrusele

Vt ka seletuskirja punktis 2.3. kirjeldatud ülevaadet krüptovara turgudest globaalselt.

2.2. Ülevaade krüptovaradest ja kehtivast regulatsioonist

EL väärtpaberituru või investorikaitse alane õigus ei olnud senini krüptovaradest eraldi reguleerinud. EL regulatsioon krüptovarade kohta piirdub direktiiviga (EL) 2015/849¹⁰, mis käsitleb finantsüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist. See direktiiv sätestab õigusliku raamistiku VASP-ide suhtes rakendatavatele rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõuetele, jättes sealjuures reguleerimata teenuse osutamisele seavad nõuded või ka üldisema finantsjärelvalve raamistiku. Reeglite puudumine on toonud kaasa krüptovara omanikele riske, eelkõige valdkondades, mida tarbijakaitse-eeskirjad ei hõlma. Reeglite puudumine on toonud kaasa ka olulisi riske turu usaldusväärsusele, sh turu kuritarvitamise ja finantskuritegevuse mõttes. Usalduse puudumine krüptovara vastu on märkimisväärselt takistanud sellise vara turu arengut ja viinud selleni, et ettevõtjate jaoks on jäänud kasutamata uuenduslike digiteenuste, alternatiivsete maksevahendite või uute rahastamisallikatega seotud võimalused.

Krüptovarad on Eesti õiguses seni defineerimata mõiste, kuid krüptovarade alla võib tinglikult liigitada kõiki instrumente, mis on esitatud krüptograafilisel kujul.

<i>Maksetokenid (eelkõige virtuaalvääringud)</i>	<i>Investeeringulaadsed tokenid</i>	<i>Kasutustokenid</i>
<p><i>Eeskätt maksete tegemiseks või väärtuse ülekandmiseks kasutatavad krüptovarad, millega tavaliselt ei kaasne õigusi tokeni väljastaja enda või tema poolt pakutava toote või teenuse suhtes (erinevalt investeerimis- või kasutustoken'itest). Teisisõnu kasutatakse virtuaalvääringuid pigem vahetusvääringuna (nt kaupade/teenuste müümiseks või ostmiseks kellegi käest, kes ise ei ole tokenite väljastaja) või ka investeerimise eesmärgil läbi tokeni enda väärtuse säilitamise/suurendamise.</i></p> <p><i>Tuntum ja esimene näide on bitcoin. Uuem nähtus on „varaga tagatud token“, mis on suhteliselt uus vorm viis maksmiseks ja mis on tagatud teatud varaga (riiklik valuuta, kaup või toorme, või ka teine krüptovara).</i></p>	<p><i>Selliseid instrumente võib pidada väärtpaberiteks või väärtpaberitega sarnanevateks instrumentideks, mis annavad tokeni omanikele hääle-, kasumi jaotamise- või muid õigusi, mida tavapäraselt seostatakse aktsia või osahinguga osa omamisega.</i></p>	<p><i>Üldiselt võimaldavad sellised krüptovarad juurdepääsu konkreetsele tootele või teenusele, mida sageli pakutakse kasutades hajusraamatu platvormi, kuid mida ei aktsepteerita kui maksevahendit.</i></p>

Tabel 1. Erinevate krüptovarade (tokenite) klassifitseerimine üldistatud kujul¹¹

Kõigi kolme tokeni liigi puhul on ühendavaks jooneks tehnoloogiast tulenevad riskid, mida kehtiv õigus ei kajasta. Seega võib regulatsiooni täiendamise seisukohalt olulise kohana välja tuua sellekohase lünga, mis vajab täpsustamist.

¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32015L0849>

¹¹ Allikas: EBA raport krüptovarade kohta, 9.01.2019. a, joonisel autorite kohendused. Täpsema tokenite kategoriseerimise võib leida siit: <http://www.united-inc.com/the-token-classification-framework-a-multi-dimensional-tool-for-understanding-and-classifying-crypto-tokens/>

A. Virtuaalvääringud ja nendega seotud teenused

Virtuaalvääringu teenuse pakkumise tegevusalas on kõrgendatud rahapesu ja terrorismi rahastamise risk, mille realiseerumine õonestaks Eesti majandussüsteemi tervikuna. Riskide maandamiseks on virtuaalvääringu teenuse pakkumise suhtes RahaPTS-is kehtestatud tegevusloa nõue. Rahapesu andmebüroo väljastab alates 27.11.2017 tegevuslubasid Eestis virtuaalvääringu teenuse pakkumiseks.

Virtuaalvääring on defineeritud RahaPTS § 3 punktis 9, mille kohaselt virtuaalvääring on digitaalsel kujul esitatud väärtus, mis on digitaalselt ülekantav, säilitatav või kaubeldav ja mida füüsilised või juriidilised isikud aktsepteerivad maksevahendina, kuid mis ei ole ühegi riigi seaduslik maksevahend ega rahaline vahend direktiivi (EL) 2015/2366¹² artikli 4 punkti 25 tähenduses ega makseinstrument või maksetehing sama direktiivi artikli 3 punktide k ja l tähenduses.

Virtuaalvääringu teenus jaguneb kehtiva RahaPTS järgi neljaks eraldi teenuseks:

- virtuaalvääringu rahakotiteenus on teenus, mille raames luuakse klientidele või hoitakse klientide krüpteeritud võtmeid, mida saab kasutada virtuaalvääringute hoidmise, talletamise ja ülekandmise eesmärgil;
- virtuaalvääringu vahetamise teenus on teenus, mille raames vahetab isik virtuaalvääringut raha vastu või raha virtuaalvääringu vastu või üht virtuaalvääringut teise vastu;
- virtuaalvääringu ülekande teenus on teenus, mis võimaldab teha vähemalt osaliselt elektrooniliselt tehingu virtuaalvääringu teenuse pakkuja kaudu algataja nimel eesmärgiga teisaldada virtuaalvääring saaja virtuaalvääringu rahakotti või -kontole, sõltumata sellest, kas tehingu algataja ja saaja on üks ja sama isik või kas tehingu algataja ja saaja kasutavad sama teenusepakkujat;
- virtuaalvääringu väljastamisega seonduva väljastaja eest või nimel avaliku või suunatud pakkumise või müügi korraldamine või sellega seotud finantsteenuse osutamine.

Kuna lihtsalt tegevusloast ei piisa, et ohjata tegevuslubadega ettevõtete kelmuskahtlusega tegevust, on RahaPTSis täiendavalt ette nähtud nõuded, et tagada VASP-ide tegevuse läbipaistvus ja usaldusväärsus. Need nõuded on analoogsed finantssektori turuosaliste suhtes kehtestatud nõuetele (näiteks krediitiasutused, kindlustusandjad). Tänu vastavatele nõuetele on järelevalveasutustel olnud rohkem informatsiooni virtuaalvääringu teenuse pakkumise tegevusluba taotlejate ja omavate ettevõtjate kohta, et teha informeeritud otsuseid tegevusloa andmise, andmata jätmise või kehtetuks tunnistamise osas. Tegevusloa kehtivuse ajal tagavad uued nõuded VASP-i kapitaliseerituse ja kompetentse juhtimise.

B. Investeermise eesmärki kandvad krüptovarad

Teatud krüptovara liigid, eelkõige need, mis kvalifitseeruvad finantsinstrumentideks, nagu on määratletud direktiivis 2014/65/EL finantsinstrumentide turgude kohta¹³, kuuluvad kehtivate finantsteenuseid käsitlevate liidu seadusandlike õigusaktide kohaldamisalasse. Seetõttu kohaldatakse sellise krüptovara emitentide ja sellise krüptovaraga tegelevate ettevõtete suhtes juba praegu EL asjaomaseid reegleid.

Investeermise eesmärki kandvate krüptovarade alla võib liigitada sellised instrumendid, mille omamisega kaasnevad õigused ja kohustused sarnanevad eeskätt osalusele äriühingus või mille omajal on võimalik teenida tulu vastavalt instrumendi pakkumises esitatud tingimustele. Seega, kui investeermistoken esindab ploki ahelasse kantud ühikuna osa või muud instrumenti, mida

¹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32015L2366>

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32014L0065>

seostatakse osaluse omamisega, on võimalik selgitada selle tokeniga seotud igakordse omaniku õigusi osalusele ja hüvedele äriseadustiku regulatsiooni põhjal. Siiski jäävad käsitlemata näiteks plokiahelas tehingute kajastamisega (ehk registri pidamisega) seotud küsimused, samuti tokeniga tehingu tegemise ja selle hoidmisega (virtuaalse rahakoti ja selle võtmetega) seotud temaatika ning muud tokeni tehnoloogilisest eripärast tulenevad aspektid.

Kui eesmärk ei ole mitte tokeniseerida olemasolevat õigust, vaid token ise esindabki vastavat vara liiki (näitena nn fragmenteeritud õigus, mis ei ole aktsia, kuid annab õiguse dividendidele lähtuvalt teatud arvestuspõhimõtetest, või hääleõiguse äriühingus), ei anna kehtiv õigus tokeni olemusega seotud aspektidele piisavat selgitust ning pooltevahelised suhted saavad rajaneda üksnes lepingul ehk tokeni välja andmisel koostatud teabedokumendil (nimetatakse ka *white paper*'iks/valgeks raamatuks).

C. Kasutustokenid

Kasutustokenite alla liigituvad üldjuhul sellised krüptovarad, mida on võimalik vahetada kaupade või teenuste vastu või mida on võimalik näiteks kasutada tokeni väljastaja teenusele ligi pääsemiseks. Teisisõnu on tegemist piiratud kasutusfunktsiooniga tokeniga, mida aktsepteerib tokeni müüja ise enda poolt osutatava teenuse või kauba maksevahendina. Sellisest funktsioonist lähtuvalt võib kasutustokeneid mõista ka kui vautšereid (*voucher*) või kinkekaardi sarnast instrumenti. Ka kasutustokenite pakkumine ja käitlemine on Eesti õiguses suuresti reguleerimata, ning konkreetselt kasutustokenid alluvad eelkõige poolte (teenuseosutaja ja kliendi) vahelisele võlaõiguslikule suhtele, mille keskseks elemendiks on kasutustokeni pakkumisel esitatud teabedokument (*white paper*).

D. *Not fungible* tokenid (NFT)

MiCA määrust ei kohaldata krüptovara suhtes, mis on ainulaadne ega ole asendatav muu krüptovaraga, sealhulgas digitaalse kunsti ja kogumisobjektide suhtes. Sellise krüptovara väärtus tuleneb iga krüptovara unikaalsetest omadustest ja sellest, millist kasu see annab tokeni omanikule.

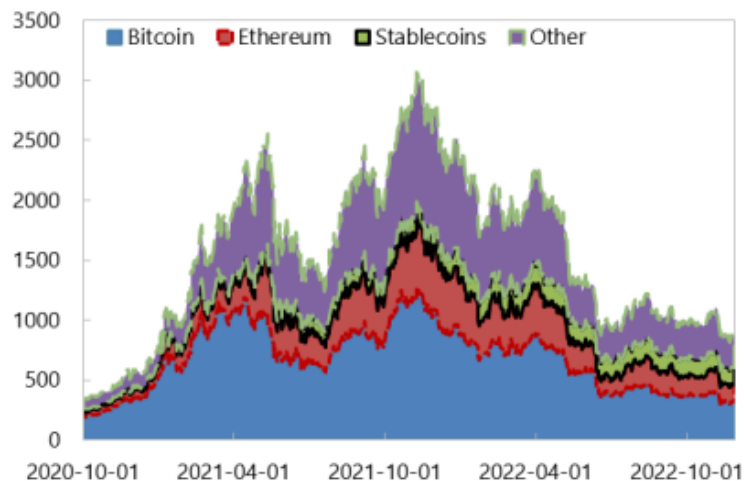
Selleks, et krüptovara oleks võimalik käsitada ainulaadse ja mitteasendatavana, peaksid ainulaadsed ja mitteasendatavad olema ka esindatavad varad ja õigused. Ainulaadse ja mitteasendatava krüptovara väljajätmine MiCA määruse kohaldamisalast ei piira sellise krüptovara kvalifitseerimist finantsinstrumentideks. Kui krüptovara näib olevat ainulaadne ja mitteasendatav, kuid mille de facto omadused või omadused, mis on seotud selle tegeliku kasutamisega, muudaksid selle kas asendatavaks või mitte ainulaadseks, kohaldatakse sellise krüptovara suhtes siiski MiCA määrust.

Selleks et tagada selge piiritlemine ühelt poolt MiCA määrusega hõlmatud krüptovara ja teiselt poolt finantsinstrumentide vahel, antakse Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve Asutusele (ESMA) volitus koostada suunised krüptovara finantsinstrumentideks kvalifitseerimise kriteeriumide ja tingimuste kohta. Suunised võimaldavad paremini mõista juhtumeid, kus finantsinstrumendiks võib kvalifitseeruda krüptovara, mida muidu peetakse ainulaadseks ja muu krüptovaraga mitteasendatavaks.

2.3. Ülevaade krüptovaraturu arengutest

Rahvusvaheline Valuutafond (IMF) on oma raportis „G20 note on the macrofinancial implications of crypto assets“ välja toonud, et krüptovaraturu suurus on oluliselt kõikunud, saavutades haripunkti umbes 3 triljoni USA dollari tasemel novembris 2021, enne kui kukkus alla 1 triljoni USA dollari 2023 aasta veebruari seisuga.

Vt järgmist IMF joonist (erinevate krüptovarade turuväärtus, mln USA dollarites).

Joonis 2. IMF joonis raportist „G20 note on the macrofinancial implications of crypto assets“

Euroopa Süsteemsete Riskide Nõukogu on lisaks täpsustanud, et alates 10. märtsist 2023 on turukapitalisatsiooni alusel kahe suurima *bitcoini* ja *etheri* hindadeks vastavalt 20 208 USA dollarit ja 1 432 USA dollarit pärast seda, kui need hinnad olid kunagi vastavalt 67 549 USA dollarit ja 4 811 USA dollarit. Tegemist on umbes 70-protsendilise langusega, mis on oluliselt suurem kui globaalsete aktsiate ligikaudu 20-protsendiline langus. Krüptovaraturg on üsna kontsentreeritud. Alates 2023. aasta märtsi algusest moodustas *bitcoin* 44% ja *ether* 20% kogu krüptovaraturu turuväärtusest.

USA dollariga tagatud *stablecoin*'id on viimase aasta jooksul langenud turuväärtuses oluliselt vähem. Näiteks langes Tetheri (USDT) turuväärtus 2022. aasta mais 83 miljardilt USA dollarilt 2023. aasta märtsi alguses 72 miljardi USA dollarini. 2023. aasta märtsi alguse seisuga on kahe suurima USA dollariga tagatud *stablecoin* (USDT ja USDC) ühine turuväärtus 116 miljardit USA dollarit, samas kolme suurima euroga tagatud *stablecoin*'i (EURT, EURS, CEUR) puhul on turuväärtus 383 miljonit eurot (umbes 410 miljonit USA dollarit) ehk tegemist on oluliselt väiksemate mahtudega.

Kui rääkida kauplemissahtudest, siis *bitcoin*'i kauplemissaht on selgelt kõige suurem, käesoleval ajal jääb 24-tunnine maht 14 miljardi USA dollari kanti, kuid see oli üle 50 miljardi USA dollari 2021. aasta mais. USA dollariga tagatud *stablecoin*'idega kauplemine on tavapärase päevase mahuga üle 20 miljardi USA dollari ja tipuga üle 100 miljardi USA dollari 2021. aasta lõpus. EUR-ga tagatud *stablecoin*'id kauplemine on tipphetkedel olnud kõigest veidi üle 90 miljoni euro.

Võrreldes traditsioonilise finantssektoriga on krüptovara turuväärtus üsna väike. 2021. aasta kolmandas kvartalis, mil globaalse krüptovaraturu turuväärtus oli haripunktis ehk ligi 3 miljardit USA dollarit, moodustas see ainult 1,5% ainuüksi EL finantssektori väärtusest, mida hinnati umbes 105 triljoni euro ulatuses. Käesoleva aasta märtsi seisuga moodustab krüptovarade turuväärtus umbes 0,8 protsenti EL-i finantssektorist.

2.4. Väljatöötamiskavatsus ja valikukohad

2.4.1. Väljatöötamiskavatsus

Rahandusministeerium avalikustas 2019. a. 19. novembril krüptovarade reguleerimise väljatöötamiskavatsuse (VTK). VTK eesmärk oli selgitada välja, kas Eesti peaks täiendavalt seda

valdkonda reguleerima (sh kas minna kaugemale toonasest RahaPTS-s sätestatust – nt reguleerida igasuguste investeerimisinstrumentide pakkumise allutamine finantsjärelevalve alla).

Kuna Euroopa Komisjon avaldas 2020. a. 24. septembril MiCA määruse ettepaneku, siis otsustati VTK-s toodud lähtekohtadest loobuda. Ehk käesolev eelnõu ei ole otseselt seotud eelnimetatud VTK-ga, vaid näeb ette üksnes MiCA määruse rakendamise Eestis. Käesoleva eelnõu kohta VTK-d ei ole koostatud tulenevalt hea õigusloome ja normitehnika eeskirja § 1 lõike 2 punktist 2, kuivõrd eelnõu käsitleb EL õiguse rakendamist.

MiCA määruse eelnõuga koos koostas Euroopa Komisjon mõjuanalüüsi¹⁴: Commission Staff Impact Assessment – Accompanying the Document „Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets and amending Directive (EU) 2019/1937”.

DORA määruse ja direktiivi eelnõuga koos koostas Euroopa Komisjon mõjuanalüüsi¹⁵: Impact assessment report – Accompanying the Document – “Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on digital operational resilience for the financial sector and amending Regulations (EC) No 1060/2009, (EU) No 648/2012, (EU) No 600/2014 and (EU) No 909/2014”.

TFR määruse mõju hindas Euroopa Komisjon rahapesu tõkestamise paketi raames¹⁶: Commission Staff Impact Assessment – Accompanying the Anti-money laundering package.

Eelnõus esitatud tegevusloata väikefondi valitsejaid puudutavate IFS-i muudatuste kohta eraldi VTK-d koostatud ei ole. Sektoriga seotud riskid on praktikas kõrged, mistõttu on ajakriitiline regulatsiooni kitsaskohtade lahendamine (vt täpsemalt seletuskirja punkti 2.5). Muudatuste kiireloomulisuse tõttu VTK-d ka koostatud ei ole.

2.4.2. Liikmesriigi valikukohad MiCA määruks

A. Pädeva asutuse määramine

MiCA määruse artikli 93 kohaselt peab iga liikmesriik määrama asutuse, kes teeb järelevalvet MiCA määruks ettenähtud nõuete täitmise üle. Liikmesriik peab sellest teavitama ka Euroopa Pangandusjärelevalve Asutust ja Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve Asutust. Mh võib liikmesriik määrata ka mitu erinevat asutust järelevalvet tegema (nt võib üks järelevalveasutus teha järelevalvet e-raha tokenite väljastajate üle ja teine järelevalveasutus muude teenuste osutajate ja emitentide üle). Sel juhul peab aga olema üks keskne asutus nõ kontaktpunktiks.

Eelnõu koostamise raames on kaalutud kahte varianti pädeva asutuse määramiseks:

- pädevaks asutuseks on Rahapesu Andmebüroo, kes annab ka kehtiva RahaPTS alusel hetkel välja VASP-ide tegevuslubasid;
- pädevaks asutuseks on Finantsinspeksioon.

Väidetavalt kannab krüptovara üksjagu rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise riske ja seetõttu võiks pädev asutus olla Rahapesu Andmebüroo. Sealjuures on Rahapesu Andmebüroo juba aastaid vastava valdkonna eest teatud ulatuses kontrolli teostamise mõttes vastutanud ning neil on olemas valdkonna eksperdid. Finantsinspeksioon peaks selle kõik eraldi ja täiendavalt üles ehitama.

Siiski on käesolevaga võetud eelnõus lähenemine, et vastaks pädevaks asutuseks MiCA määruks

¹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020SC0380>

¹⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020SC0198>

¹⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX:52021SC0190>

tähenduses saab olema Finantsinspeksioon. Ja seda järgmistel põhjustel:

1. MiCA määruses ettenähtud nõuded on väga sarnased mitmete teiste EL finantssektori regulatsioonidega, mis näevad ette investorite kaitse reeglid (eelkõige MiFID-ga). Samuti on sarnasusi ka muude nn elementidega – nt kapitalinõuded. Ehk MiCA määruse käsitluse kohaselt on krüptovarateenuse osutamine ja krüptovarade emiteerimine olemuslikult väga lähedane finantsteenuste (eelkõige investeerimisteenuste) osutamisega. Rahapesu Andmebüroo täna sellise järelevalve ega kontrolliga ei tegele. Lisaks, kuna krüptovara emiteerimise ja müügiiga ning krüptovarateenuse osutamisega võivad tegeleda mh krediidasutused, investeerimisühingud ja teised finantssektori ettevõtjad, kes kuuluvad täna Finantsinspeksiooni järelevalve alla, siis MiCA määruse järelevalve andmine osaliselt Rahapesu Andmebüroole võib tähendada, et sellisel kujul järelevalvemudeli killustatus väikeses riigis nagu Eesti on üksjagu küsitav.
2. MiCA määruse põhjenduspunkt 103 selgitab, et ühe krüptovara liigi emiteerijate – nimelt e-raha tokenite emitentide üle peaksid tegema järelevalvet need olemasolevad järelevalveasutused, kes teevad juba täna järelevalvet nõ tavapärase e-raha emiteerijate (e-raha asutuste ja krediidasutuste) üle, seega Eesti puhul oleks selleks igal juhul Finantsinspeksioon.
3. MiCA määrus näeb ette erinevaid raporteerimis- ja koostöökohustusi EL finantsjärelevalveasutustega ning täna on peamiseks kontaktpunktiks Eestis nende asutustega koostöö osas Finantsinspeksioon.
4. Kuigi hetkel on selliste teenuste mõju finantsstabiilsusele vähene või pigem marginaalne, siis teenuste mahu kasvades ei saa välistada selle valdkonna (negatiivset) mõju ka finantsstabiilsusele. Ka MiCA määruse põhjenduspunktis 5 on kirjas, et jaeinvestorid võivad hakata tulevikus laialdaselt kasutama mõnda krüptovara liiki, mille hinda püütakse stabiliseerida ühe konkreetse vara või varade kogumi suhtes, ning selline areng võib tekitada lisaprobleeme finantsstabiilsuse, maksesüsteemide tõrgeteta toimimise, rahapoliitika reaalmajandusse jõudmise või rahapoliitika iseseisvuse seisukohast. Muuhulgas võib MiCA kohaselt pädev asutus tegevusloa andmisest keelduda, kui taotleva varapõhiste tokenite emitendi ärimudel võib tõsiselt ohustada turu terviklust, finantsstabiilsust või maksesüsteemide tõrgeteta toimimist. Samuti on pädeval asutusel õigus varapõhiste tokenite lunastamine ajutiselt peatada, et kaitsta varapõhiste tokenite omanike huve ja finantsstabiilsust. Selliste hinnangute andmine ei kuulu aga Rahapesu Andmebüroo valdkonda.
5. Kui Rahapesu Andmebüroo määrata MiCA pädevaks asutuseks, tähendaks see automaatselt, et Rahapesu Andmebüroo peab teostama järelevalvet ka digitaalse tegevuskerksuse nõuete täitmise üle. Nimelt tuleb krüptovarateenuse osutajate ja varapõhise tokeni emitendi DORA määruse pädev asutus määrata vastavalt DORA määruse artikli 46 punktile d ehk tegemist on sama asutusega, kes teostab järelevalvet MiCA määruse üle. Kõikide teiste finantsasutuste puhul on DORA pädevaks asutuseks Finantsinspeksioon või Euroopa Keskpank. Kui Rahapesu Andmebüroo peaks hakkama teostama järelevalvet DORA määruse nõuete üle, tähendaks see täiendava järelevalvevaldkonna loomist ja vastava kompetentsi tagamist oma organisatsioonistruktuuris. Finantsinspeksioonil on vastav kompetent olemas, kuna finantsjärelevalve osaks on mh järelevalve seoses IKT-riskide juhtimisega.

Lisaks vastavalt RahaPTS § 64 lõikele 2 teeb Finantsinspeksioon juba täna nõ (osalist) rahapesu alast järelevalvet krediidasutuste ning nende finantseerimisasutuste üle, kelle üle ta teeb ka finantsjärelevalvet. Ehk selles mõttes ei oleks tegemist pretsedendiga kui ka krüptovarateenuste pakkujatele ja vastavatele emitentidele rakenduks samasugune korraldus.

B. Lihtsustatud korras tegevusloa taotlemine

MiCA määruse artikli 143 lõikes 6 kohaselt võivad liikmesriigid kohaldada lihtsustatud korda tegevusloa menetlemisele, kui tegevusloa taotluse on esitanud 18 kuu jooksul alates MiCA määruse rakendamisest need ettevõtjad, kellel oli luba osutada krüptovarateenuseid riigisisese õiguse alusel (ehk Eesti puhul RahaPTS alusel VASP-id). Sama lõike kohaselt peavad pädevad asutused

veenduma enne lihtsustatud korras tegevusloa andmist, et MiCA määruse V jaotise 2. ja 3. peatükis sätestatud nõuded on täidetud.

Nimetatud nn valikuvõimalus on ette nähtud eelkõige nendele liikmesriikidele, kus järelevalveasutus võrreldes varasemaga ei muutu (s.t. kui varasemalt on nt VASP-de loa väljastajaks olnud finantsjärelevalveasutus ja finantsjärelevalveasutus saab olema ka loa väljastajaks CASP-dele). Sellisel juhul on järelevalveasutusel võimalik efektiivselt hinnata, kas vastavad nõuded (MiCA määruse V jaotise 2. ja 3. peatükis sätestatud nõuded) on juba täidetud ja kas seetõttu oleks õigustatud väljastada nõu uus luba lihtsustatud korras. Eesti puhul ei ole Finantsinspeksioonil võimalik veenduda enne lihtsustatud korras tegevusloa andmist, et teenuseosutaja täidab MiCA nõudeid, kuna Finantsinspeksioonil puudub selleks vastav järelevalveline õigus ja info.

Teiseks, kehtiv RahaPTS suurt osa viidatud nõuetest ei reguleeri (vaid nõuded kapitalile ja omavahenditele ning juhtimiskord on teatud osas reguleeritud sarnaselt MiCA-le, vt allolevat tabelit 2). Seega, isegi kui näha ette eraldi vastavad koostöö ja info edastamise alused RABi ja Finantsinspeksiooni vahel, siis samuti ei ole Finantsinspeksioonil võimalik RAB-ilt vastavat teavet saada, kuna nagu osutatud, suur osa viidatud nõuetest kehtiva regulatsiooni kohaselt teenuseosutajale hetkel ei kohaldu ehk ka RABil pole vastavat järelevalvelist infot, mida Finantsinspeksiooniga jagada.

Seega kirjeldatud lihtsustatud korras tegevusloa menetlus oleks rakendatav üksnes siis, kui riigisiselt oleks juba varasemalt kehtestatud riigisisene (nõu MiCA eelne) krüptovara regulatsioon, mis oleks olnud samaväärne MiCA määruse V jaotise 2. ja 3. peatükis sätestatud nõuetega ja mille kohaselt oleks olnud Finantsinspeksioon vastav järelevalveasutus.

MiCA määruse V jaotise 2. ja 3 peatükk	RahaPTS	Kommentaar
Art 66: Kohustus tegutseda kliendi parimates huvides ausalt, õiglaselt ja professionaalselt		Kehtiv RahaPTS ei reguleeri kliendi parimas huvs tegutsemist.
Art 67: Usaldatavusnõuded	§ 72 ² . Nõuded virtuaalvääringu teenuse pakkuja omavahenditele	
Art 68: Juhtimiskord	§ 72. Tegevusloa kontrollse ja tegevusloa andmisest keeldumise alused (korrektse ärialase maine nõue) § 72 ⁵ . Kõrgendatud nõuded virtuaalvääringu teenuse pakkuja asukohale, tegevuskohale, juhatuse liikmetel eja kontaktsisikele	
Art 69: Pädevatele asutustele esitatav teave		MiCA art 69 viitab olukorrale, kui uus juhtorgani liige alustab tegevust ning sellest tuleb pädevat asutust teavitada.
Art 70: Klientide krüptovara ja raha kaitse		Kehtiv RahaPTS ei reguleeri klientide krüptovara ja raha kaitset.

Art 71: Kaebuste käsitlemise kord		Kehtiv RahaPTS ei reguleeri kaebuste käsitlemist.
Art 72: Huvide konfliktide tuvastamine, vältimine, juhtimine ja avalikustamine		Kehtiv RahaPTS ei reguleeri huvide konflikti tuvastamist, vältimist ja avalikustamist.
Art 73: Teenuste ja tegevuste edasiandmine		Kehtiv RahaPTS ei reguleeri teenuse edasiandmist. Teenuse osutamist otseselt üle anda ei tohi.
Art 74: Krüptovarateenuse osutaja tegevuse korrapärase lõpetamine		Kehtiv RahaPTS ei reguleeri teenuse korrapärasest lõpetamist.
Art 75: Krüptovara hoidmine ja haldamine kliendi nimel		Kehtiv RahaPTS ei reguleeri krüptovara hoidmist ja haldamist kliendi nimel.
Art 76: Krüptovara kauplemisplatvormi korraldamine		Kehtiv RahaPTS ei reguleeri krüptovara kauplemisplatvormi korraldamist.
Art 77: Krüptovara vahetamine raha või muu krüptovara vastu		Kehtiv RahaPTS ei reguleeri krüptovara vahetamist raha või muu krüptovara vastu.
Art 78: Krüptovaraga seotud korralduste täitmine kliendi nimel		Kehtiv RahaPTS ei reguleeri krüptovaraga seotud korralduste täitmist kliendi nimel.
Art 79: Krüptovara pakkumise korraldamine		Kehtiv RahaPTS ei reguleeri krüptovara pakkumise korraldamist.
Art 80: Krüptovaraga seotud korralduste vastuvõtmine ja edastamine kliendi nimel		Kehtiv RahaPTS ei reguleeri krüptovaraga seotud korralduste vastuvõtmist ja edastamist kliendi nimel.
Art 81: Krüptovara kohta nõu andmine ja krüptovaraportfelli valitsemine		Kehtiv RahaPTS ei reguleeri krüptovara kohta nõu andmist ja portfelli valitsemist.
Art 82: Krüptovaraülekande teenuse osutamine kliendi nimel.		Kehtiv RahaPTS ei reguleeri teenuse osutamist kliendi nimel.

Tabel 2. MiCA määruse V jaotise 2. ja 3. peatüki võrdlus kehtiva regulatsiooniga

C. Siseteabe avalikustamisega viivitamine

MiCA määruse artikli 88 kohaselt võib krüptovara emitent, pakkuja ja kauplemisele võtmist taotlev isik siseteabe avalikustamisega teatud tingimustel viivitada. Kui ta seda teeb, peab ta sellest pädevale asutusele teada andma ja esitama kohe pärast teabe avalikustamist kirjaliku selgituse selle kohta, kuidas viivituse aluseks olevad tingimused on täidetud.

Liikmesriigid võivad ette näha, et selline selgitus esitatakse üksnes pädeva asutuse taotlusel.

Pärast konsulteerimist Finantsinspeksiooniga on Eesti puhul võetud lähenemine, et liikmeriigi võimalust ette näha, et selgitus esitatakse üksnes pädeva asutuse taotlusel, ei kasutata. Seega, sarnaselt reguleeritud turuga tuleks esitada kohe pärast teabe avalikustamist kirjalik selgitus selle kohta, kuidas MiCA artikli 88 lõikes 2 sätestatud tingimused on täidetud. Seda enam, et ka turukuritarvituse määruse (EU 596/2014) artikkel 17(4) näeb siseteabe puhul emitendile kohustuse pädevat asutust siseteabe avalikustamisega viivitamisest ise teavitada.

D. Üleminek MiCA-le

MiCA määruse artikli 143 lõikes 3 on sätestatud, et krüptovarateenuse osutaja, kes osutas oma teenuseid kohaldatavate õigusaktide alusel enne MiCA rakendamise kuupäeva (ehk Eesti puhul VASP-id RahaPTS alusel), saab jätkata tegutsemist „vana“ tegevusloaga veel kuni 18 kuud või kuni talle antakse tegevusluba vastavalt MiCA määruse artiklile 63, olenevalt sellest, kumb juhtub varem.

Samas, võib liikmesriik otsustada mitte kasutada krüptovarateenuse osutajatele viidatud erandit või lühendada selle kestust, kui liikmesriik leiab, et tema riigisisene õigusraamistik, mida kohaldatakse enne MiCA rakendamist, on leebem kui MiCA määrus. Kuna Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve asutus on andnud liikmesriikide rahandusministritele (majandus- ja rahandusnõukogule - ECOFIN) soovitusel kaaluda valikulise üleminekuperioodi piiramist 12 kuuni¹⁷, on eelnõu puhul võetud lähenemine, et täielik ülemine MiCA regulatsioonile peab olema toimunud 2026. aasta 1. jaanuariks.

2.5. Väikefondivalitsejate täiendav reguleerimine

Eelnõuga muudetakse IFSi tegevusloata väikefondi valitsejaid reguleerivaid sätteid:

- kehtestatakse tegevusloata väikefondi valitsejale kapitalinõue 25 000 eurot, mis asutamisel oleva väikefondi valitseja puhul peab olema rahas sisse makstud;
- kehtestatakse läbipaistvust suurendavad nõuded, millest tuleb kinni pidada, kui soovitakse reklaamida oma valitsetavat fondi – reklaamimisel tuleb esitada hoiatused selle kohta, et väikefondi valitseja tegutseb registreeringu alusel ega oma tegevusluba ning et tema tegevuse üle ei teostata järelevalvet.

Ühtlasi täpsustatakse eelnõuga tegevusloata väikefondi valitsejate registreerimise ja registrist kustutamise regulatsiooni. Registreerimise taotlemisel esitatavate andmete ja dokumentide loetelu täiendatakse, näiteks tuleb esitada ka tõendid kapitalinõude täitmise ja menetlustasu maksmise kohta ning hinnang selle kohta, et kavandatav tegevus vastab alternatiivse investeerimisfondi valitseja tegevuse tunnustele. Samuti lisatakse esitatavate andmete loetellu andmed taotleja juhatuse liikmete ning aktsionäride või osanike kohta. Vastavalt täiendatakse ka registreerimise taotluse rahuldamata jätmise aluseid – lisaks seni kehtinule võib Finantsinspeksioon jätta taotluse rahuldamata ka, kui ei ole tõendatud, et täidetud on eelnõuga kehtestatav kapitalinõue. Lisaks taotluse rahuldamata jätmisele ja taotlemisel esinenud puuduste kõrvaldamise nõudmisele annab eelnõu Finantsinspeksioonile võimaluse jätta taotlus läbi vaatamata. Finantsinspeksioon võib jätta taotluse läbi vaatamata, kui ta on nõudnud taotlejalt puuduste kõrvaldamist, kuid taotleja ei ole suutnud seda ette nähtud tähtajaks teha või kui taotleja ei ole tähtpäevaks esitanud Finantsinspeksiooni nõutud lisaandmeid või dokumente või on esitanud need oluliste puudustega.

¹⁷ Väljavõte ESMA kirjast rahandusministritele: *As most of the existing national regimes are far less comprehensive than MiCA, clients could face higher risks of detriment with some entities applying less protective rules up until 1 July 2026, while other entities would apply MiCA requirements from 30 December 2024. Based on a recent stocktaking exercise conducted by ESMA, the grandfathering clause could theoretically apply to more than two thousand entities in the EEA currently registered under these national regimes. With this in mind, we invite Member States to consider reducing the duration of the grandfathering clause to a maximum of twelve months, in particular with respect to entities that have not been through a fully-fledged authorisation process and that are not yet subject to effective supervision in the EU.*

Finantsinspeksioon kustutab tegevusloata väikefondi valitseja registrist, kui tema tegevus lõpeb.

Lisaks eelpool kirjeldatud asjaolule on IFS-s kehtestatud veel eraldi alused Finantsinspeksioonile väikefondi valitseja registrist kustutamiseks (§ 453 lg 10). Registrist kustutamise aluste hulka (uues sõnastuses IFS § 453² lg 3) lisatakse põhjus, et väikefondi valitseja ei esita IFS §-s 454 ette nähtud teavet tähtaegselt.

Eelnõuga reguleeritakse ka väikefondi valitseja kohustusi, mis tal tekivad pärast registrist kustutamist. Nimelt tuleb väikefondi valitsejal lõpetada sellisel juhul oma valitsetavate fondide aktsiate või osade väljalaskmine, alustada oma fondide likvideerimist või anda nende valitsemine üle, teavitada Finantsinspeksiooni fondide likvideerimisega alustamisest ja esitada pärast ka aruanne likvideerimise tulemuste kohta.

Kehtestatavate kapitalinõuetega kooskõlla viimiseks jätab eelnõu kehtivat registreeringut omavatele väikefondi valitsejatele 12 kuud seaduse muudatuse jõustumisest. Eelnõu kohustab väikefondi valitsejat kapitalinõude täitmisest Finantsinspeksiooni ka viivitamata teavitama.

Kavandatud muudatuste tulemusena tagatakse investeerimisturu tõhusam toimimine ja investorite parem kaitse. Täiendav reguleerimine on tingitud sektori kiirest kasvust ja soovist maandada võimalikust kuritarvitamisest tingitud riske.

Nii menetluste kui registreeringu saanud väikefondi valitsejate arv on mõne aastaga oluliselt kasvanud. 2019. aastal registreeriti 8 tegevusloata väikefondi valitsejat, 2021. aastal juba 16 ja 2022. aastal 19 uut fondivalitsejat. Käesoleva aasta I kvartalis on lisandunud omakorda 4 uut registreeritud väikefondi valitsejat. 2022. aastal oli korruga menetluses kuni 30 registreerimise taotlust.

Samuti on oluliselt kasvanud registreeritud väikefondi valitsejate sektori maht. Kui 2019. aastal oli selliste fondivalitsejate valitsetud alternatiivfondide maht kokku 257 miljonit eurot, siis 2022. aasta lõpu seisuga oli see juba 732 miljonit eurot.

Alates registreeritud väikefondi valitsejate turu elavnemisest 2020. aastal on peamiseks riskifaktoriteks Finantsinspeksiooni hinnangul tõusnud krüptoinvesteeringud ning Eestiga seost mitteomavate ja kõrge rahapesu riskiga äriühingute registreerimise taotlused. 2022. aasta krüptovaraturu negatiivsed sündmused on küll vähendanud taotlejate arvu, kes soovivad valitseda krüptofonde, ja seda peaks vähendama ka käesolev krüptovaraturu seaduse eelnõu, kuid kõik olulised riskid ei lange ära ka üksi krüptovaraturu seaduse jõustumisega.

Tegevusloata väikefondi valitseja tegevuse registreerimise ja registrist kustutamise regulatsioone täiendati mõnevõrra küll 2022. aastal¹⁸, kuid eelnõu menetluse käigus näiteks kapitalinõude kehtestamisest loobuti. Paraku on praktikas ilmnenu, et tehtud muudatused ei ole olnud ülal viidatud probleemide lahendamiseks ja sektoriga seonduvate riskide maandamiseks piisavad.

Finantsinspeksioon on välja toonud, et näiteks on tegevusloata väikefondi valitseja registreeringu taotlejad uutele registreerimist puudutavatele nõuetele reageerinud lihtsalt strateegia muutmisega – registreeringu taotlejate juhatuse liikmeteks on palgatud küll kohalikud isikud, kuid iga menetluse käigus ei ole võimalik Finantsinspeksioonil veenduda, et need isikud omavad fondivalitseja juhtimises reaalselt rolli ega ole juhatusse nimetatud pelgalt IFS-i ja Finantsinspeksiooni soovitusliku juhendi nõuete formaalseks täitmiseks. Uue, potentsiaalselt ohtliku trendina on hoogustunud äriõiguse nõustajate poolt tegevusloata väikefondi valitsejate registreerimine edasimüügi eesmärgil.

¹⁸ <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/3d928350-1277-4000-8f17-11d554be39d4>

Sellistel juhtumitel võivad seaduse nõuded olla formaalselt küll täidetud, kuid Finantsinspeksioonil puudub kehtivas raamistikus võimalus veenduda, et nõuete täitmine on tagatud ka peale registreeritud väikefondi valitseja müüki.

Finantsinspeksiooni hinnangul on praktikas ilmnenud kitsaskohad ka IFS-s sisalduvates registrist kustutamise sätetes. Seaduses selleks sätestatud alused ei võimalda tegevusloata väikefondi valitsejat õiguskindlalt ja efektiivselt registrist kustutada ning kehtiv regulatsioon ei sisalda ka kustutamiseks vajalikke menetlusnorme. Samal ajal on registrist kustutamine muutunud aktuaalseks halvenenud aruandluse distsipliini ja kvaliteedi taustal.

Eelnõu viidatud kitsaskohti adresseeribki ja toob vajalikud täiendused tegevusloata väikefondi valitsejate registreerimise ja registrist kustutamise protsessidesse ning registreeritud väikefondi valitseja tegevuse nõuetesse.

Arvestades, et praktikas on Finantsinspeksiooni koormus väikefondi valitsejate registreerimisel ja registrist kustutamisel ning IFS § 455 lõikes 8 sätestatud ulatuses järelevalve teostamisel oluliselt mahukamaks kujunenud, kui seda vastava regulatsiooni kujundamisel algselt ette nähti, tõstetakse eelnõuga väikefondi valitsejana tegevuse registreerimise taotluse menetlustasu 1 000 eurolt 2 000 eurole ja kehtestatakse väikefondi valitsejatele, kes on oma tegevuse Finantsinspeksioonis registreerinud, järelevalvetasu kapitaliosa, suuruses 1% kahekordsest kapitalinõudest ehk 500 eurot aastas. Finantsinspeksiooni kulud finantseeritakse järelevalvesubjektide poolt makstavate menetluse ja järelevalvetasude arvelt. Kõnealuseid väikefondi valitsejaid puudutavate toimingutega kaasnevate kulude finantseerimist teiste finantsjärelevalve subjektide poolt ei saa pidada õiglaseks ega põhjendatuks.

3. EELNÕU SISU JA VÖRDLEV ANALÜÜS

3.1. Ülevaade eelnõu ülesehitusest

1. peatükk. Üldsätted

- § 1. Seaduse reguleerimisala
- § 2. Seaduse kohaldamisala
- § 3. Krüptovaraturu osaline
- § 4. Terminid

2. peatükk. Nõuded krüptovaraturu osalisele ja tema tegevusele

- § 5. Krüptovaraturu osalise tegevusluba
- § 6. Krüptovaraturu osalisena tegutsemise õigus
- § 7. Nõuded krüptovaraturu osalise tegevusele
- § 8. Nõuded krüptovara kohta nõu andmisele
- § 9. Nõuded digitaalsele tegevuskerksusele

3. peatükk. Krüptovaraturu osalise tegevus kolmandas riigis ja lepinguriigi krüptovaraturu osalise tegevus Eestis

- § 10. Krüptovaraturu osalise kolmandas riigis tegutsemise nõuded
- § 11. Kolmandas riigis tegutsemise loa kehtetuks tunnistamine
- § 12. Lepinguriigi krüptovaraturu osalise tegevus Eestis

4. peatükk. Oluline osalus

- § 13. Olulise osaluse omandamise, selle suurendamise ja kontrollitavaks äriühinguks muutmise keelamine ning osaluse ebaseadusliku omandamise tagajärjed

5. peatükk. Raamatupidamine, aruandlus ja audiitorkontroll

- § 14. Raamatupidamise korraldamine
- § 15. Aruannete esitamine Finantsinspeksioonile
- § 16. Finantsinspeksioonile esitatud aruannete kontroll ja puuduste kõrvaldamine
- § 17. Audiitorkontroll
- § 18. Audiitorettevõtja informeerimiskohustus

6. peatükk. Krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi ümberkujundamine, ühinemine, lõpetamine ja pankrot

- § 19. Krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi ümberkujundamine
- § 20. Krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi ühinemine
- § 21. Ühinemisluba
- § 22. Krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi jagunemine
- § 23. Krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi lõpetamine
- § 24. Krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi pankrot

7. peatükk. Järelevalve

- § 25. Järelevalve eesmärk
- § 26. Järelevalve alused ja ulatus
- § 27. Finantsinspeksiooni õigused info saamisel
- § 28. Järelevalve kolmandas riigis krüptovarateenuse osutamise ja krüptovara pakkumise või kauplemisele võtmise taotlemise üle
- § 29. Menetlusosalise õigused ja kohustused järelevalvemenetluses
- § 30. Selgituste andmisest keeldumise alused
- § 31. Kohapealse kontrolli tegemine
- § 32. Ekspertiis ja erakorraline audiitorkontroll
- § 33. Ettekirjutus
- § 34. Finantsinspeksiooni õigused ja kohustused ettekirjutuse tegemisel
- § 35. Juhtorganite kokkukutsumisest teavitamine, Finantsinspeksiooni osalemine koosolekul ja juhtorgani otsuse kehtetuks tunnistamine Finantsinspeksiooni taotlusel
- § 36. Sunniraha

8. peatükk. Vastutus

- § 37. Krüptovarateenuse osutamisega seotud nõuete rikkumine
- § 38. Varapõhise tokeni emitendi nõuete rikkumine
- § 39. E-raha tokeni emitendi nõuete rikkumine
- § 40. Muu krüptovara pakkumise ja kauplemisele võtmise nõuete rikkumine
- § 41. Siseteabe avalikustamise nõuete rikkumine
- § 42. Turukuritarvituse ennetamise ja avastamise nõuete rikkumine
- § 43. Teabe esitamise või avalikustamise kohustuse rikkumine
- § 44. Digitaalse tegevuskerksuse nõuete rikkumine
- § 45. Krüptovarateenuse osutaja jagunemise, ümberkujundamise, ühinemise või lõpetamisega seotud nõuete rikkumine
- § 46. Juriidilise isiku ja konsolideerimisgrupi käive
- § 47. Menetlus

9. peatükk. Rakendussätted

1. jagu. Üleminekusätted ja rakendussätted

- § 48. Käesoleva seaduse rakendamine ja tegevuse koosõlla viimine käesoleva seaduse nõuetega

2. jagu. Muudatused kehtivates seadustes

- § 49. Finantsinspeksiooni seaduse muutmine
- § 50. Investeerimisfondide seaduse muutmine

- § 51. Kindlustustegevuse seaduse muutmine
- § 52. Krediitiasutuste seaduse muutmine
- § 53. Majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse muutmine
- § 54. Makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse muutmine
- § 55. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse muutmine
- § 56. Rahvusvahelise sanktsiooni seaduse muutmine
- § 57. Riigilõivuseaduse muutmine
- § 58. Väärtpaberite registri pidamise seaduse muutmine
- § 59. Väärtpaberituru seaduse muutmine

3. jagu. Seaduse jõustumine

- § 60. Seaduse jõustumine

3.2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Paragrahv 1 määratleb seaduse reguleerimisala.

Seadus reguleerib krüptovaraturu osalise tegevust, lõpetamist, järelevalvet ja vastutust krüptovaraturu osalise üle niivõrd, kui võrd see täpsustab ja täiendab MiCA ja DORA määrusi. Paragrahvis nimetatud termin krüptovaraturu osaline on defineeritud eelnõu paragrahvis 3.

Paragrahv 2. Seaduse kohaldamisala

Lõike 1 kohaselt kuuluvad seaduse kohaldamisalasse MiCA määruse artikli 2 lõike 1 kohaselt juriidilised ja füüsilised isikud ning muud ettevõtjad, kes tegelevad EL-is krüptovara emiteerimise, avaliku pakkumise ja kauplemisele võtmisega või kes osutavad krüptovaraga seotud teenuseid. Seadust kohaldatakse vaid selliste isikute suhtes, kes kuuluvad ka MiCA määruse kohaldamisalasse.

Olgu siinjuures välja toodud, et näiteks ei kohaldata MiCA määrust ja käesolevat seadust isikute suhtes, kes osutavad krüptovara teenuseid üksnes oma emaettevõtjale, oma tütarettevõtjale või oma emaettevõtja teistele tütarettevõtjatele. Lisaks ei kohaldata määrust likvideerijale või haldurile, Euroopa Keskpanngale ja liikmesriikide keskpankadele, muudele riigiasutustele, Euroopa Investeeringuspangale ja selle tütarettevõtjatele, Euroopa Finantsstabiilsuse Fondile ja Euroopa stabiilsusmehhanismile ning avalik-õiguslike rahvusvaheliste organisatsioonide suhtes.

MiCA määrust ei kohaldata ka juhul, kui krüptovara on ainulaadne ega ole asendatav muu krüptovaraga. Samuti ei kohaldata seadust, kui krüptovara kvalifitseerub finantsinstrumendiks, hoiuseks, rahaks (v.a e-raha token), väärtpaberistamise positsiooniks, kindlustustooteks, pensionitooteks, tööandja pensioniskeemiks, erapensionitooteks, üleeuroopaliseks personaalseks pensionitooteks ja sotsiaalkindlustussüsteemiks.

MiCA määrust ei kohaldata ka kui isikud pakuvad krüptovara tasuta või krüptovara luuakse automaatselt tasuta hajusraamatu haldamise või tehingute valideerimise eest või pakkumine on seotud kasutustokeniga, mis annab juurdepääsu olemasolevale või kasutusel olevale kaubale või teenusele või krüptovara omanikul on õigus kasutada seda üksnes vastutasuks kaupade ja teenuste eest selliste kaupmeeste piiratud võrgustikus, kel on pakkujaga lepingulised suhted. Samas, viidatud erandid ei peaks hõlmama krüptovara, mis esindab ladustatud kaupu, mille puhul ei ole ette nähtud, et ostja need pärast ostmist kätte saab. Samuti ei tuleks piiratud võrgustiku erandit kohaldada krüptovara suhtes, mis on tavaliselt ette nähtud pidevalt kasvava teenuseosutajate võrgustiku jaoks. Pädev asutus peaks hindama piiratud võrgustiku erandit iga kord, kui pakkumine või rohkem kui ühe pakkumise koguväärtus ületab teatava künnise, mis tähendab, et uuele pakkumisele ei tuleks automaatselt kohaldada eelmisele pakkumisele tehtud erandit. Erandite kohaldamine lõppeb, kui

pakkuja või pakkuja nimel tegutsev teine isik annab teada pakkuja kavatsusest taotleda kauplemisele võtmist või kui krüptovara, mille suhtes erandit kohaldatakse, võetakse kauplemisele.

Seega näiteks ei kohaldata seadust järgmiste isikute suhtes:

- 1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/1114 artikli 2 lõikes 2 nimetatud isik;
- 2) isik, kes tegeleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/1114 artikli 2 lõikes 3 või 4 nimetatud krüptovara emiteerimise, pakkumise või kauplemisele võtmisega või kes osutab selle krüptovaraga seotud teenuseid;
- 3) isik, kes pakub krüptovara Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/1114 artikli 4 lõikes 3 sätestatud tingimustel.

Lõike 2 eesmärk on täpsustada, et juba tegutsevatele finantssektori ettevõtetele ei kohaldata kõiki seaduse sätteid, kuna nende suhtes kohalduvad eriseadused juba reguleerivad teatud valdkondi. Näiteks on ühinguõiguse sätteid reguleeritud eriseadustes, nagu ka audiitorettevõtja suhtes kohalduvad nõuded, aga ka kolmandas riigis tegutsemise puhul kohalduvad nõuded, mis on ette nähtud eriseadustes.

Sama lähenemine on ka MiCA määruses. Näiteks, kui liidu õiguse alusel tegevusluba omav finantssektori ettevõtja (MiCA määruse artikli 60 lõikes 1, 2, 3, 4, 5 või 6 nimetatud isik) soovib osutada krüptovarateenust, ei kohaldata tema suhtes kõiki MiCA määruses sätestatud nõudeid – näiteks tegevusloa nõudeid, omavahendite nõudeid ja olulist osalust omavate aktsionäride heakskiitmise menetlust, kuna need nõuded on hõlmatud vastavate liidu seadusandlike aktidega, mille alusel neile tegevusluba anti. Siiski tuleks sellist finantssektori ettevõtjat lugeda krüptovarateenuse osutajateks ning tema suhtes kohaldatakse mh MiCA määruses sätestatud asjakohaseid haldusvolitusi, sealhulgas õigust peatada või keelata teatavad krüptovarateenused. Selliste ettevõtjate suhtes tuleks kohaldada ka kõiki nõudeid, mida MiCA määruse alusel kohaldatakse krüptovarateenuse osutajate suhtes.

Kuna makseasutuse puhul ei ole MiCA määruses ette nähtud, et krüptovarateenuse osutajana tegutsemise õiguse saamiseks piisab ka pädeva asutuse teavitamisest, kohalduvad neile näiteks ka tegevusloa nõue ja nõuded kapitalile.

Kui krediidasutus emiteerib varapõhist tokenit, ei pea ta eraldi tegevusluba taotlema, mistõttu ei kohaldata tema suhtes ka tegevusloa taotlemise ja selle menetlusega ning tegevusloa kehtetuks tunnistamisega seotud sätteid (MiCA määruse art 16, 18, 20, 21 ja 24). Lisaks ei kohaldata omavahendite nõudeid (art 35) ja sätteid olulise osaluse omandamise kohta (art 41 ja 42). Vastav regulatsioon on kaetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2013/36/EL ja määrusega (EL) nr 575/2013.

Lõige 3. Kui krüptovaraturul pakutakse muud krüptovara kui varapõhiseid tokeneid või e-raha tokeneid, siis sellise krüptovara pakkujale ja kauplemisele võtmist taotleva isiku suhtes kohaldatakse üksnes MiCA määruse artikleid 4–15 (II jaotis) ning artikleid 86–92 (ehk § 6 lõikes 4 on viide MiCA määruse rakendamisele), aga ka MiCA määruse järelevalve sätteid. Kuna MiCA määruse artikli 11 lõige 2 sätestab, et muu krüptovara pakkujad ja kauplemisele võtmist taotlevad isikud ei ole kohustatud pärast nõuetega vastavuses oleva valge paberi emiteerimist esitama täiendavat informatsiooni, ei kohaldata seaduse järelevalve sätteid (sh teabe küsimise regulatsiooni) selliste isikute suhtes, kuid see ei tähenda, et MiCA määruse järelevalvesätteid nende suhtes ei kohalduks. Näiteks peab MiCA artikli 93 kohaselt liikmesriik määrama pädeva asutuse, kes täidab määruses ette nähtud ülesandeid ja kohustusi ning määruse art 94 ütleb, et pädeval asutusel on mh selles artiklis loetletud järelevalveõigused II jaos sätestatud nõuete täitmise üle. Pädeval asutusel on seega roll seoses ka muu krüptovara pakkujate ja kauplemisele taotlevate isikutega. Seetõttu on lõikes 3 ka

viide seaduse § 26 lõikele 1, millega määratletakse, et Finantsinspeksioon on pädeva asutus teostama järelevalvet ka II jaos sätestatud nõuete täitmise üle.

Kuna MiCA määruse põhjenduspunktis 98 on täpsustatud, et muu krüptovara kui varapõhiste tokenite või e-raha tokenite emitentide suhtes ei tuleks kohaldada MiCA määruse kohast järelevalvet, kui emitent ei ole pakkuja ega kauplemisele võtmist taotlev isik, on ka lõikes 3 täpsustus, et pädeva asutuse määramise ja vastutuse sätteid tema suhtes ei kohaldata.

Lõike 4 näol on tegemist tüüpilise finantsjärelevalvesubjekti kohta käiva normiga, millega täpsustatakse, et seaduses ette nähtud haldusmenetlusele kohaldatakse haldusmenetluse seaduse sätteid, arvestades eriseadusest ja Finantsinspeksiooni seadusest tulenevaid erisusi.

Paragrahv 3. Krüptovaraturu osaline

Lõikes 1 defineeritakse krüptovaraturu osaline, kelleks on nii krüptovarateenuse osutaja (punkt 1), krüptovara emitent (punkt 2) kui ka isik, kes pakub krüptovara või taotleb selle kauplemisele võtmist.

MiCA määruse artikli 3 lõike 1 punkti 15 kohaselt on **krüptovarateenuse osutaja** juriidiline isik või muu ettevõtja, kelle kutse- või äritegevus seisneb ühe või mitme krüptovarateenuse professionaalses osutamises kliendile ja kellel on lubatud osutada krüptovarateenuseid kooskõlas MiCA määruse artikliga 59. Selliste teenuste esimesse kategooriasse kuuluvad krüptovaraga kauplemise platvormi korraldamine, krüptovara vahetamine rahaliste vahendite või muu krüptovara vastu oma arvel kauplemise teel, kliendi nimel krüptovara hoidmine ja haldamine ning krüptovaraülekande teenuste osutamine kliendi nimel. Selliste teenuste teise kategooriasse kuuluvad krüptovara suunatud pakumine, krüptovaraga seotud korralduste vastuvõtmine või edastamine kliendi nimel, krüptovaraga seotud korralduste täitmine kliendi nimel, krüptovara kohta nõu andmine ning krüptovaraportfelli valitsemise teenuse osutamine.

MiCA määruse artikli 3 lõike 1 punkti 10 kohaselt on **emitent** füüsiline või juriidiline isik või muu ettevõtja, kes emiteerib krüptovara, sealjuures sama lõike punkti 5 kohaselt on krüptovara väärtuse või õiguse digitaalne esitus, mida on võimalik üle kanda ja salvestada elektrooniliselt, kasutades hajusraamatu tehnoloogiat või muud sarnast tehnoloogiat.

Väärtuse all tuleb mõista nõu välist ja rahaliselt hinnatavat väärtust, mille tehingupooled või turuosalised on vastavale krüptovarale omistanud.

MiCA määruse põhjenduspunkt 20 selgitab, et krüptovara emitendid on üksused, kellel on kontroll krüptovara loomise üle.

Krüptovara emitendid käesoleva seaduse tähenduses on varapõhise tokeni emitendid, e-raha tokeni emitendid ja muu krüptovara emitendid. Nimelt liigitatakse MiCA määrusega krüptovara kolme kategooriasse, mida tuleks üksteisest eristada ja mille suhtes tuleks kohaldada erinevaid nõudeid sõltuvalt nendega kaasnevatest riskidest.

Kui krüptovalal puudub identifitseeritav emitent, ei peaks see kuuluma MiCA määruse II, III ega IV jaotise kohaldamisalasse. Krüptovarateenuse osutajad, kes osutavad sellise krüptovaraga seotud teenuseid, on siiski määrusega hõlmatud.

Paragrahvis 3 osutatud krüptovaraturu osalised on nii MiCA tegevusloa alusel tegutsevad krüptovarateenuse osutajad ja varapõhise tokeni emitendid kui ka isikud, kellel on MiCA määruse alusel selleks õigus, kuid eraldi tegevusloa nad taotlema ei pea. Kui MiCA määruse artikli 3 lõike 1 punktis 15 on defineeritud krüptovarateenuse osutaja, siis sõnastus viitab „juriidilisele isikule või

muule ettevõtjale, ... kellel on lubatud osutada krüptovarateenuseid kooskõlas artikliga 59°. Viidatud luba ei tähenda ainult tegevusluba, vaid artikli 59 lõike 1 punkt b annab loa osutada krüptovarateenust finantssektori ettevõtjatel ka tegevusluba omamata. Sama on krediidasutustega, kelle on MiCA määruse artikli 17 lõike 1 punkti b alusel luba varapõhist tokenit avalikult pakkuda või selle kauplemisele võtmist taotleda (eraldi tegevusluba omamata).

Krüptovaraturu osaline on ka muu krüptovara pakkuja ja muu krüptovara kauplemisele võtmist taotlev isik. Kuigi § 2 lõige 1 juba määratleb, et käesolev seadus kohaldub ainult MiCA määruse kohaldamisala ulatuses olevatele isikutele, on muu krüptovara pakkujate ja kauplemisele võtmist taotlevate isikute puhul lisatud sellegi poolest täpsustus, et juhul, kui selline isik ei kuulu MiCA kohaldamisalasse, siis ei ole tegemist ka krüptovaraturu osalisega käesoleva seaduse tähenduses (vt selgitust ka § 2 lõike 1 juures).

Lõige 2 defineerib varapõhise tokeni emitendi. Tegemist on isikuga, kes emiteerib varapõhist tokenit. MiCA määruse artikli 3 lõike 1 punktis 6 on defineeritud, et varapõhise tokeni puhul on tegemist krüptovara liigiga, mis ei ole e-raha token ja mille eesmärk on säilitada stabiilne väärtus, järgides mõnda muud väärtust või õigust või nende kombinatsiooni, sealhulgas üht või mitut ametlikku vääringut. See hõlmab igasugust krüptovara, välja arvatud e-raha tokenid, mille väärtus on tagatud varaga, et vältida kõrvalehoidmist ja muuta käesolev määrus tulevikukindlaks.

Varapõhised tokenid võidakse laialdaselt kasutusele võtta väärtuse ülekandmiseks või vahetusvahendina ning seega kujutavad nad endast muu krüptovaraga võrreldes suuremat riski krüptovara omanike, eelkõige jaeklientide kaitse ja turu usaldusväarsuse seisukohast. Varapõhiste tokenite emitentide suhtes kohaldatakse rangemaid nõudeid kui näiteks muu krüptovara emitentide suhtes.

Lõige 3. E-raha tokeni emitendi puhul on tegemist krediidasutuse või e-raha asutusega, kes emiteerib e-raha tokenit. MiCA määruse artikli 3 lõike 1 punktis 7 on defineeritud, et e-raha tokeni puhul on tegemist krüptovara liigiga, mille eesmärk on säilitada stabiilne väärtus, järgides ametliku vääringu väärtust. Sellise krüptovara funktsioon on väga sarnane direktiivis 2009/110/EL määratletud e-raha funktsiooniga. Sarnaselt e-rahale on selline krüptovara müntide ja pangatähtede elektrooniline asendaja ning seda kasutatakse tõenäoliselt maksete tegemiseks.

Lõige 4. Muu krüptovara pakkuja puhul on tegemist isikuga, kes avalikult pakub muud krüptovara. Nagu eespool osutatud, on muu krüptovara puhul tegemist krüptovaraga, mis ei ole määratletav kui varapõhine token või e-raha token. Avalik pakkumine on defineeritud MiCA määruse artikli 3 punktis 12, olles igasuguses vormis ja vahendite abil isikutele suunatud teade, milles esitatakse piisavalt teavet pakkumistingimuste ja pakutava krüptovara kohta, et tulevased omanikud saaksid otsustada, kas seda krüptovara osta.

Lõige 5. Muu krüptovara kauplemisele võtmise taotleja defineerimisel on aluseks võetud VpTS § 5² kauplemisele võtja määratlus.

Paragrahv 4. Terminid

Lõige 1. Seaduses kasutatakse termineid, mis on defineeritud MiCA ja DORA määruses, mistõttu ei ole neid seaduses eraldi defineeritud. Kuna varapõhise tokeni emitent ja e-raha tokeni emitent pole MiCA-s eraldi defineeritud (ainult emitent on üldsõnaliselt defineeritud), on need ka §-s 3 eraldi välja toodud.

Lõige 2. Kuna Eesti õiguses kasutatakse üldiselt terminit konsolideerimisgrupp, on ka käesoleva eelnõu puhul otsustatud kasutada seda terminit. Lõike 2 eesmärk on täpsustada, et

konsolideerimisgrupi all on mõeldud kontserni MiCA määruse tähenduses. MiCA määrukses on kontserni määratlemisel viidatud direktiivi 2013/34/EL artikli 2 punktile 11 – kontsern on emaettevõtja ja kõik selle tütarettevõtjad.

Lõige 3. Kontrollitava äriühingu ja hääleõiguse määratlus on VpTS §-s 10.

Lõige 4. Defineeritakse lepinguriik, kuna seadusesättes, kus seda terminit esimest korda kasutatakse, ei ole seda võimalik teha.

Paragrahvid 5 ja 6. Krüptovaraturu osalise tegevusluba ja krüptovaraturu osalisena tegutsemise õigus

Paragrahvides 5 ja 6 täpsustatakse nõudeid krüptovaraturul tegutsemiseks. Üldreeglina peab selleks olema pädeva asutuse tegevusluba, kuid MiCA määrukses on ette nähtud ka erandid, mil eraldi tegevusluba ei ole vaja ja teatud juhtudel piisab ka pädeva asutuse teavitamisest (§ 5 lõige 1). Tabelis 3 on ülevaade, millistel juhtudel on vaja luba ja millistel juhtudel piisab Finantsinspektsiooni teavitamisest. Näiteks varapõhiste tokenite avalik pakkumine liidus või sellise krüptovara kauplemisele võtmise taotlemine peaks olema lubatud üksnes juhul, kui pädev asutus on andnud sellise krüptovara emitendile selleks tegevusloa ja kiitnud heaks asjaomase krüptovara valge raamatu. Kui emitent on krediidasutus, siis piisab ka Finantsinspektsiooni teavitamisest, kuid valge raamat tuleb sellegipoolest Finantsinspektsiooni poolt heaks kiita.

Tegevusloa nõuet ei kohaldata ka juhul, kui varapõhised tokenid on suunatud üksnes kutselistele investoritele (direktiivi 2014/65/EL II lisa I jao punktides 1–4 loetletud isikud või üksused) või kui varapõhiste tokenite avaliku pakkumise maht jääb alla 5 000 000 euro.

Tegevusluba peab olema ka juhul, kui isik soovib osutada krüptovarateenust, v.a kui ta on juba tegevusluba omav finantssektori ettevõtja (krediidasutus, väärtpaberite keskdepositoorium, investeerimisühing, turukorraldaja, e-raha asutus, eurofondi valitseja või alternatiivne investeerimisfond). Nimelt on teatavatel äriühingutel lubatud, kelle suhtes kohaldatakse finantsteenuseid käsitlevaid liidu seadusandlikke akte, osutada kõiki või mõnesid krüptovarateenuseid ilma, et nad peaksid saama MiCA määruse kohase krüptovarateenuse osutaja tegevusloa, kui nad esitavad oma pädevatele asutustele teatava teabe enne kõnealuste teenuste esmakordset osutamist.

E-raha asutustel peaks olema võimalik osutada hoidmisteenuseid ilma MiCA määruse kohase tegevusloata, et osutada krüptovarateenuseid ainult seoses nende emitentide e-raha tokenitega. Füüsilistel või juriidilistel isikutel, kellel on luba e-raha levitamiseks direktiivi 2009/110/EÜ alusel, peaks olema võimalik levitada ka e-raha tokeneid e-raha tokenite emitentide nimel ilma, et nad peaksid saama MiCA määruse kohase tegevusloa krüptovarateenuste osutamiseks.

<i>Krüptovarateenuse osutaja</i>	<i>Teenuse osutamise õigus</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Juriidiline isik või muu ettevõtja, kes pole alljärgnevalt nimetatud austus</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>FI tegevusluba.</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Krediidasutus</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>FI-le 40 päeva enne teenuse osutamist ettenähtud teabe esitamine.</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Väärtpaberite keskdepositoorium</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>FI-le 40 päeva enne teenuse osutamist ettenähtud teabe esitamine.</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Investeerimisühing</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>FI-le 40 päeva enne teenuse osutamist ettenähtud teabe esitamine.</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Turukorraldaja</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>FI-le 40 päeva enne teenuse osutamist ettenähtud teabe esitamine.</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>E-raha asutus</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>FI-le 40 päeva enne teenuse osutamist ettenähtud teabe esitamine.</i>

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eurofondi valitseja ja alternatiivne investeerimisfond 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ FI-le 40 päeva enne teenuse osutamist ettenähtud teabe esitamine. 	
Varapõhise tokeni emitent	Krüptovara pakkumise/ kauplemisele võtmise taotlemise õigus	Valge raamat
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Juriidiline isik või muu ettevõtja 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ FI tegevusluba. ▪ FI tegevusluba ei ole vaja, kui: <ul style="list-style-type: none"> - ringluses olevate tokenite väärtus on alla 5 000 000 euro, või - tokeneid pakutakse ainult kutselistele investoritele. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Koos tegevusloa saamisega loetakse valge raamat samuti heaks kiidetuks (eraldi menetlust pole). ▪ FI teavitamine valgest raamatust.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Krediidiasutus 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ FI teavitamine 90 päeva enne krüptovara emiteerimist ja teabe esitamine. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ FI kiidab valge raamatu heaks.
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Varapõhise tokeni emitendi kirjalikul nõusolekul võib krüptovara pakkuda või kauplemisele võtmist taotleda muu isik. 	
E-raha tokeni emitent	Krüptovara pakkumise/ kauplemisele võtmise õigus	Valge raamat
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Krediidiasutus 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ FI teavitamine 40 päeva enne krüptovara pakkumist või kauplemisele võtmise taotlemist. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ FI teavitamine valgest raamatust (FI ei või nõuda selle heakskiitmist)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ E-raha asutus 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ FI teavitamine 40 päeva enne krüptovara pakkumist või kauplemisele võtmise taotlemist. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ FI teavitamine valgest raamatust (FI ei või nõuda selle heakskiitmist).
<ul style="list-style-type: none"> ▪ MERAS § 12 kohaselt erandi alusel tegutsev e-raha asutus 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ FI teavitamine 40 päeva enne krüptovara pakkumist. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ FI teavitamine valgest raamatust (FI ei või nõuda selle heakskiitmist).
<ul style="list-style-type: none"> ▪ MERAS § 6 lg 3 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ FI-d ei pea teavitama. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ FI teavitamine valgest raamatust (FI ei või nõuda selle heakskiitmist).
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Emitendi, v.a MERAS § 6 lg 3 ja § 12 juhud, kirjalikul nõusolekul võib krüptovara pakkuda või kauplemisele võtmist taotleda muu isik. 	
Muu krüptovara pakkuja/kauplemisele võtmist taotlev isik	Krüptovara pakkumise/ kauplemisele võtmise õigus	Valge raamat
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Juriidiline isik 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Krüptovara pakkumise/kauplemisele võtmise taotlemise eelduseks on: <ul style="list-style-type: none"> - valge raamatu koostamine, FI teavitamine sellest ja selle avaldamine; - Reklaamteate koostamine ja avaldamine; - sobivusnõuetele vastamine. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Valget raamatut ei pea koostama (avalik pakkumine): <ul style="list-style-type: none"> - pakkumine vähem kui 150 isikule LR kohta, kui need isikud tegutsevad oma arvel. - krüptovara kogumaht 12 kuu jooksul ei ületa 1 000 000 eurot, või - tokeneid pakutakse ainult kutselistele investoritele. ▪ Valget raamatut ei pea koostama (kauplemisele võtmise): <ul style="list-style-type: none"> - krüptovara on kauplemisele võetud

		<i>mõnel teisel LR krüptovaraga kauplemise platvormil;</i> - <i>valge raamatu on koostatud kauplemisplatvormi korraldaja.</i>
▪ <i>MiCA kohaldamise erand art 4 lg 3</i>	▪ -	▪ -

Tabel 3. Krüptovaraturul tegutsemise õigus.

Lõikes 2 toodu kohaselt väljastab krüptovaraturul tegutsemise tegevusloa ja tunnistab selle kehtetuks Finantsinspeksioon oma otsusega. Tegevusloa andmise ja kehtetuks tunnistamise sätted on reguleeritud MiCA määruse artiklites 20, 21, 23, 63 ja 64.

Lõike 3 kohaselt on MiCA määruse alusel antud tegevusluba tähtajatu ja ei ole üleantav teisele isikule.

Lõike 4 kohaselt peab Eestis äriregistrisse kantud ja Finantsinspeksioonilt tegevusloa saanud krüptovaraturu osalise registrijärgne asukoht olema Eestis. Krüptovaratteenuse osutaja puhul on MiCA määruse artikli 59 lõikes 2 sätestatud, et artikli 63 kohaselt tegevusloa saanud krüptovaratteenuse osutaja registrijärgne asukoht peab olema liikmesriigis, kus ta osutab vähemalt osa oma krüptovaratteenustest. Finantsinspeksioonilt tegevusloa saamise eelduseks on, et ta osutab vähemalt osa oma krüptovaratteenustest Eestis ehk tema registrijärgne asukoht peaks ka Eestis olema. MiCA määrukses on ka täpsustus, et tema tegeliku juhtimise koht peab olema liidus ja vähemalt üks juhtidest peab olema liidu resident. Krüptovaraturu osalise asutamisleping või põhikiri kindlaks määrama, et tema registrijärgne asukoht on Eestis.

Lõikes 5 on loetletud tegevusloa kehtivuse lõppemise alused. Nendeks on krüptovaraturu osalise lõpetamise otsuse tegemisel (punkt 1), tegevusloa kehtetuks tunnistamisel (punkt 2), ühendamisel (misjärel muutub tegevusluba kehtetuks ühendataval isikul; punkt 3), uue krüptovaraturu osalise asutamisel ühinemise teel (ühinevatel isikutel; punkt 4) ning krüptovaraturu osalise pankroti väljakuulutamisel (punkt 5).

Lõike 6 järgi kaotab tegevusloa lõppemisel krüptovaraturu osaline õiguse osutada teenust või pakkuda krüptovara või taotleda selle kauplemisele võtmist, milleks talle oli antud tegevusluba. Koos tegevusloa lõppemisega kaotab krüptovaraturu osaline õiguse tegutseda välisriigis, sh kolmandas riigis, kui talle oli selleks § 10 kohaselt luba antud.

Lõige 7 kohustab Finantsinspeksioon avalikustama informatsiooni tegevusloa andmise või kehtetuks tunnistamise otsuste kohta oma veebilehel hiljemalt otsuse jõustumisele järgneval tööpäeval.

Paragrahv 6. Nagu § 5 lõikes 1 selgitatud, siis MiCA määruse kohaselt ei pea alati tegevusluba taotlema ning piisab ka Finantsinspeksiooni teavitamisest. Kuid selleks, et ka teavituse puhul oleks nõ õigus krüptovaraturul tegutsemiseks, kinnitab Finantsinspeksioon otsusega, et talle esitatud teave on nõuetekohane, MiCA määrukses tulenevad tingimused (sh valge raamatu koostamise ja teavitamise/heakskiitmise nõue) täidetud ning õigus krüptovaraturul tegutsemiseks on seega olemas.

Muu krüptovara pakkumise või kauplemisele võtmisele taotlemise õigus tekib isikul siis, kui ta vastab vastavalt MiCA määruse artiklis 4 või 5 sätestatud tingimustele.

Paragrahv 7 reguleerib **krüptovaraturul tegutsemise nõudeid.**

Lõiked 1–3 ei kohaldu muudele finantssektori ettevõtjatele, kelle suhtes kohalduvad eriseadustest tulenevad nõuded äriühingu vormile ja juhtimisstruktuurile.

Lõike 1 kohaselt võib krüptovaraturu osaline tegutseda üksnes osaühingu või aktsiaseltsina. Sarnaselt teiste finantssektori ettevõtjatega ning eeskätt Finantsinspektsiooni järelevalve alla kuuluvate turuosalistega on kasutatav äriühingu vorm piiratud osaühingu ja aktsiaseltsiga, kuivõrd nimetatud äriühingute puhul on kõige täpsemini ja finantssektori ettevõtjale kohasemalt kindlaks määratud kohustuslikud juhtimise alused, osaluse omandamise ja osalusega seotud õiguste teostamine, vastutuse klauslid jm sätted.

Lõige 2. MiCA määruse artikli 3 lõike 1 punktis 27 on defineeritud juhtorgani mõiste. Tegemist on emitendi, pakkuja või kauplemisele võtmist taotleva isiku või krüptovarateenuse osutaja organi või organitega, mis on nimetatud kooskõlas riigisisese õigusega ja millel on õigus määrata kindlaks ettevõtja strateegia, eesmärgid ja üldine tegevussuund ning mis kontrollib ja jälgib ettevõtja juhtimisotsuste tegemist ning hõlmab isikuid, kes ettevõtja äritegevust tegelikult suunavad. Kuna osaühingute puhul puudub nõukogu loomise kohustus, kui seda põhikirjaga ette ei nähta, nähakse lõikega 2 ette, et osaühingust krüptovaraturu osalisel peab olema vähemalt kolmeliikmeline nõukogu. Kuna nõukogu roll on planeerida äriühingu tegevust, korraldada selle juhtimist ja teostada järelevalvet juhatuse tegevuse üle, siis on MiCA määruse juhtorgani määratlusega hõlmatud ka nõukogu, sh näeb MiCA määrus ette nõuded nõukogu liikmetele. Kui nõukogu olemasolu nõuet mitte ette näha, võib tõstatada küsimus, kas MiCA määrmuses sätestatud juhtorgani liikme nõuded peaksid kohalduma sellisel juhul osanikele. ÄS § 168 lõike 2 kohaselt võivad osanikud võtta vastu otsuseid ka juhatuse ja nõukogu pädevusse kuuluvates küsimustes. Sellisel juhul vastutavad osanikud nagu juhatuse või nõukogu liikmed ehk kas sellisel juhul peaks nende suhets kohalduma ka samad nõuded, mis MiCA määrmuses juhtorgani liikmetele.

Lõige 3. Eelnõu ja MiCA määruse üheks eesmärgiks on tagada, et krüptovaraturu osaline on hästi juhitud ja krüptovara kliendid on hästi kaitstud, sh krüptovaraga seotud pettuste eest. Selle saavutamiseks on eelnõus ette nähtud, et krüptovarateenuse osutaja juhatuses peab olema vähemalt 2 liiget – see on vajalik riskide maandamiseks. Üheliikmelise juhatuse puhul oleks vastasel juhul kõik tegevusvaldkonnad ühe isiku käes. Eesmärgiks on vältida olukordi, kus vaid üks isik saab ainuisikuliselt teha otsuseid, mis võivad kahjustada krüptovara klientide huve. Seega suurendab nelja silma printsiibi rakendamise otsuste ja tegevuste läbipaistvust ning aitab tagada, et otsused on õiglased ja usaldusväärsed. Lisaks, kui on üks juhatuse liige ja ta lahkub või on pikemat aega kättesaamatu, võib see oluliselt mõjutada ettevõtte juhtimist.

Olugi siinjuures lisaks täpsustatud, et kui MiCA määrmuses on kasutatud terminit „members of the management body/juhtorgani liikmed“, siis on mõeldud nii juhatuse kui ka nõukogu liikmeid (eelnõus juhtorgani liikmed). Kui on viide „directors/juhtidele“, siis on mõeldud juhatuse liikmeid.

Lõikes 4 on selguse huvides ja MiCA määruse nõuetekohaseks rakendamiseks välja toodud, et krüptovaraturu osaline on kohustatud järgima MiCA määrmuses sätestatud nõuded.

Krüptovarateenuse osutajale kohalduvad nõuded on reguleeritud näiteks MiCA määruse 2. jaotises, artikli 22 lõikes 3, artiklis 37, artikli 40 lõikes 2, artikli 50 lõikes 2 ning 5. ja 6. jaotises. Samas krüptovarateenust osutava krediidasutuse, e-raha asutuse, investeerimisühingu, fondivalitseja, väärtpaberite keskdepositooriumi ja reguleeritud turu korraldaja suhtes ei kohaldata Euroopa MiCA määruse artikleid 62–64, 67, 83 ja 84.

Varapõhise tokeni emitent lähtub oma tegevuses näiteks MiCA määruse 3. ja 6. jaotises sätestatud nõutest. Samas, emitendi kirjalikul nõusolekul võib varapõhist tokenit pakkuda või selle kauplemisele võtmist taotleda ka muu isik ning tema peaks järgima artiklites 27, 29 ja 40 sätestatud nõudeid, mis reguleerivad kohustust tegutseda ausalt, õiglaselt ja professionaalselt varapõhiste tokenite omanike parimates huvides. Samuti peab ta järgima, et reklaamteated vastaksid määruses ettenähtud nõuetele ning seda, et seoses varapõhise tokeniga ei maksta intressi.

Kui krediidasutus emiteerib varapõhist tokeni, ei pea ta eraldi tegevusluba taotlema, mistõttu ei kohaldata tema suhtes ka tegevusloa taotlemise ja selle menetlusega ning tegevusloa kehtetuks tunnistamisega seotud sätteid (art 16, 18, 20, 21 ja 24). Lisaks ei kohaldata omavahendite nõudeid (art 35) ja sätteid varapõhise tokeni emitendi omandamise kohta (art 41 ja 42). Nimelt on need hõlmatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2013/36/EL ja määrusega (EL) nr 575/2013.

E-raha tokeni emitendiks saab olla üksnes kas Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2013/36/EL alusel tegevusloa saanud krediidasutus või direktiivi 2009/110/EÜ alusel tegevusloa saanud e-raha asutus ning nemad on kohustatud järgima 4. ja 6. jaotises sätestatud nõudeid. E-raha tokeni emitendi suhtes kohaldatakse makseasutuste ja e-raha asutuste seaduses e-raha väljastamise ja e-raha asutuse suhtes sätestatud. Lisaks võib emitendi nõusolekul e-raha tokenit pakkuda või kauplemisele võtmist taotleda ka muu isik ning sellisel juhul tuleb järgida MiCA artikleid 50 (intressi maksmise keeld) ja 53 (reklaamteated) MiCA määruse artikli 48 lõigete 4 ja 5 kohaselt ei saa seda teha muu isik, kui tegemist on erandi alusel tegutseva e-raha asutusega (MERAS § 12) või MERAS § 6 lõikes 3 sätestatud juhuga.

Lõige 5. Kuna krüptovarateenuse osutajad kuuluvad TFR määruse kohaldamisalasse, on selguse huvides seaduses viide ka selle määruse rakendamisele. Vastutuse sätteid nähakse siiski ette RahPTS-is.

Lõige 6. MiCA määruse artiklid 33 ja 69 reguleerivad pädeva asutuse teavitamist enne, kui juhtioragnis toimuvad muutused. Selleks, et tagada, et uus liige vastaks ka juhtorgani liikme sehtes sätestatud nõuetele, tuleks Finantsinspektsiooni teavitada vähemalt 30 päeva enne uue juhtorgani liikme tegevuse alustamist. Samas, kui see pole mõjuval põhjusel võimalik (nt liikme terviserike või muu erakorraline sündmus, mis eeldab juhatuse liikme kiiret väljavahetamist), siis võib see tähtaeg olla ka lühem.

Paragrahv 8. Nõuded krüptovara kohta nõu andmisele

MiCA artikli 3 lõike 1 punkti 16 alapunkti h kohaselt on üheks krüptovarateenuse osutamise vormiks krüptovara kohta nõu andmine. Käesoleva paragrahvi aluseks on MiCA määruse artikli 81 lõige 7, mis sätestab, et krüptovarateenuse osutaja, kes annab krüptovara kohta nõu, tagab, et füüsilistel isikutel, kes annavad tema nimel krüptovara või krüptovarateenuse kohta nõu või teavet, on oma kohustuste täitmiseks vajalikud teadmised ja oskused. Lõike teine lause paneb liikmesriigile kohustuse avaldada selliste teadmiste ja oskuste hindamiseks kasutatavad kriteeriumid.

Lõike 1 punktides 1–9 on sätestatud üldised kriteeriumid teadmiste ja oskuste kohta ning **lõikega 2** antakse volitus ministrile vajadusel täpsustada ja täiendada neid kriteeriume.

Näiteks on ESMA konsultatsiooniopaberis¹⁹ „Technical Standards specifying certain requirements of the Markets in Crypto Assets Regulation (MiCA)“ (edaspidi ESMA konsultatsioonipaber) välja toodud, et krüptovarateenuse osutaja peaks teavitama pädevat asutust mh „*the arrangements to ensure*

¹⁹https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2023-07/ESMA74-449133380-425_MiCA_Consultation_Paper_1st_package.pdf

that natural persons involved in the provision of advice or portfolio management are aware of, understand and apply the notifying entity's internal policies and procedures designed to ensure compliance with Regulation (EU) 2023/1114, especially Article 81(1) of Regulation (EU) 2023/1114 and antimoney laundering and anti-terrorist financing obligations in accordance with Directive (EU) 2015/849“.

Paragrahv 9. Nõuded digitaalsele tegevuskerksusele

Kuna krüptovarateenuse osutajad ja varapõhise tokeni emitendid kuuluvad DORA määruse kohaldamisalasse, sätestatakse selguse huvides lõikes 1, et nad peavad järgima DORA määruses sätestatud digitaalse tegevuskerksuse nõudeid. DORA määrust tuleb rakendada hakata 2025. aasta 17. jaanuarist. Digitaalne tegevuskerksus on defineeritud DORA määruse artikli 3 punktis 1 ning see on finantssektori ettevõtja suutlikkus luua, tagada ja vaadata läbi oma tegevuse terviklikkust ja usaldusväarsust, tagades kas otseselt või kaudselt kolmandast isikust IKT-teenuste osutajate pakutavate teenuste kasutamise kaudu kogu IKTga seotud suutlikkuse, mida on vaja selliste võrgu- ja infosüsteemide turvalisuse käsitlemiseks, mida finantssektori ettevõtja kasutab ning mis toetavad finantsteenuste jätkuvat osutamist ja nende kvaliteeti, sealhulgas katkestuste vältel.

Olgu selguse huvides välja toodud, et e-raha tokeni emitendid kuuluvad samuti DORA määruse kohaldamise alla, kuid kuna e-raha tokeni emitent saab olla ainult kas krediitiasutus või e-raha asutus, siis nad on DORA määruse kohustusega hõlmatud selle kaudu, et määrus kohaldub ka krediitiasutustele ja e-raha asutustele.

Lõike 2 kohaselt peab krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitent teavitama Finantsinspektsiooni ja Riigi Infosüsteemide Ametit tõsistest IKT-ga seotud intsidentidest, sealjuures tuleb kasutada samu teavitusvorme (**lõige 3**). Eesmärk on vältida teabe esitamise dubleerimist.

DORA määruse artikli 3 punkti 10 kohaselt on tõsine IKT intsident IKT intsident, millel on suur negatiivne mõju võrgu- ja infosüsteemidele, mis toetavad finantssektori ettevõtja kriitilise tähtsusega või olulisi funktsioone. IKT intsident on defineeritud sama artikli punktis 8 ning see on finantssektori ettevõtja poolt planeerimata üksiksündmus või omavahel seotud sündmuste jada, mis seab ohtu võrgu- ja infosüsteemide turvalisuse ning mis avaldab negatiivset mõju andmete kättesaadavusele, autentsusele, terviklusele või konfidentsiaalsusele või finantssektori ettevõtja osutatavatele teenustele.

Lisaks sätestab DORA määruse art 19 lõige 2, et finantsasutused võivad vabatahtlikult teatada asjaomasele pädevale asutusele olulistest küberohtudest, kui nad peavad ohtu finantssüsteemi, teenusekasutajate või klientide jaoks oluliseks, sealjuures võivad liikmesriigid otsustada, et need finantsasutused, kes teatavad vabatahtlikult esimese lõigu kohaselt, võivad kõnealuse teate edastada ka direktiivi (EL) 2022/2555 kohaselt määratud või loodud küberturbe intsidentide lahendamise üksustele (**lõige 4**).

3. peatükk. Krüptovaraturu osalise tegevus kolmandas riigis ja lepinguriigi krüptovaraturu osalise tegevus Eestis

Paragrahv 10. Krüptovaraturu osalise kolmandas riigis tegutsemise luba ja nõuded

Paragrahvis 10 on sätestatud, millistel tingimustel võib kolmandas riigis krüptovarateenust osutada või krüptovara pakkuda või krüptovara kauplemisele võtmist taotleda.

Piiriülest teenuse osutamist käesoleva paragrahvi kontekstis tuleb mõista kui igasugust aktiivset toote pakkumist või teenuse osutamist kolmandas riigis. Nimetatud aktiivne teenuse osutamine võib seisneda näiteks teenuse osutamises kolmandas riigis asuva kontori või personali kaudu, muukeelse teabe pidevat avalikustamist, millega turustatakse teenust aktiivselt välisriigi kodanikele, jne. Personali asumist kolmandas riigis ei tuleks automaatselt pidada teenuse kolmandas riigis osutamiseks, kui selline tegevus toetab teenuse pakkuja tegevust Eestis ning selline tegevus iseeneses ei ole suunatud teenuse turustamisele.

Käesolevat paragrahvi ei kohaldata krediidiastutustele ja muudele finantssektori ettevõtjatele, kelle suhtes kohalduvad valdkonda reguleerivates seadustes ette nähtud kolmandas riigis filiaali asutamise ja piiriülese teenuseosutamise sätteid.

Kuna krüptovarateenuse puhul tuleks võtta arvesse teenuse uudsust ning vähest reguleeritust kogu maailmas, mistõttu kaasneb kolmandas riigis tegutsemisega rohkem riske võrreldes traditsiooniliste finantsteenustega, nähakse seaduses ette loakord kolmandas riigis tegutsemiseks. Eelkõige kätkeb kolmandas riigis tegutsemine suuremat riski nii klientide kaitsele, organisatsiooni ülesehitusele, kapitalile, rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisele, talitluspidevusele, andmekaitsele jmt. Seetõttu on oluline, et krüptovaraturu osaline oleks hinnanud sihtriigi õiguslikku regulatsiooni, oma organisatsiooni valmisolekut ja kõiki asjakohaseid riske, mida kolmandas riigis tegutsemine võib talle kaasa tuua. Sellest tulenevalt on antud Finantsinspeksioonile selgem pädevus otsustamiseks, kas lubada krüptovaraturu osalisel kolmandas riigis tegutseda või mitte.

Lõike 1 kohaselt tuleb taotleda Finantsinspeksioonilt luba, kui Eesti krüptovaraturu osaline soovib tegutseda kolmandas riigis, sealhulgas registreerida seal filiaali või osutada piiriülest teenus või pakkuda seal krüptovara või taotleda krüptovara kauplemisele võtmist. Vastav õigus on isikul, kes on saanud MiCA määruse alusel krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitendi tegevusloa.

Lõige 2. Loa taotlemiseks tuleb esitada Finantsinspeksioonile kirjalik taotlus ja lõikes 2 loetletud andmed ja dokumendid. Esitada tuleb:

- selle riigi nimi, kus kavatsetakse filiaal registreerida või piiriülest tegutseda (punkt 1);
- tegevuskava, mis sisaldab andmeid kõigi selles riigis osutatavate teenuste ja tegevuste kohta, ja ka info selle kohta, kui seoses filiaali asutamise või piiriülesest tegutsemisega antakse kolmandas riigis tegevusi või tööülesandeid edasi kolmandale isikule (punkt 2);
- filiaali asutamise korral ka filiaali asukoha aadress kolmandas riigis, organisatsioonilise struktuuri kirjeldus ning juhtimise eest vastutava isiku nimi ja isikukood või kui isikukoodi pole, siis sünniaeg. Esitada tuleb teave ka isiku elukoha kohta (punkt 3).

Lõige 3. On oluline, et krüptovaraturu osaline järgiks kolmandas riigis tegutsemisel selle riigi õigusaktides ettenähtud reegleid ning võtaks asjakohastel juhtudel arvesse riigi finantsjärelevalve asutuse kehtestatud nõudeid. Kui krüptovaraturu osaline peaks rikkuma teenuse osutamise riigis kehtestatud õigusaktide nõudeid, siis § 22 kohaselt rakendab Finantsinspeksioon viivitamata järelevalvelisi meetmeid rikkumise lõpetamiseks.

Lõikega 4 sätestatakse nõuded kolmanda riigi filiaali juhtimise eest vastutavatele isikutele. Ka filiaali juhtimise puhul on oluline tagada, et juhtimise eest vastutav isik on usaldusväärne ja sobib filiaali juhtima. Vastutavaks isikuks ei sobi isik, kelle tegevus või tegevusetus on kaasa toonud krüptovaraturu osalise või muu finantsjärelevalve alla kuuluva isiku pankroti või tegevusloa kehtetuks tunnistamise finantsjärelevalve asutuse (ei pruugi olla Eesti pädev asutus) algatusel või keda on karistatud majanduslase, ametialase, varavastase või avaliku usalduse vastase süüteo eest või terrorikuriteo või selle toimepanemisele suunatud tegevuse rahastamise või toetamise ees ning tema vastavad karistusandmed ei ole karistusregistri seaduse kohaselt karistusregistrist kustutatud

või tema suhtes on kohaldatud rahvusvahelist sanktsiooni. Samuti ei tohiks selle isiku suhtes kehtida tegutsemiskeeldu või ettevõtluskeeldu ega ka ärikeeldu või teataval erialal või ametikohal töötamise keeldu või teda on karistatud sellise keelu rikkumise eest. Vastutavaks isikuks ei tohiks olla ka isik, kelle tegevus on näidanud, et ta ei ole suuteline korraldama krüptovaraturu osalise tegevust selliselt, et krüptovaraturu osalise klientide huvid oleksid küllaldaselt kaitstud. Vastutavaks isikuks ei tohi olla isik, kes on pannud toime esimese astme kuriteo ja tema karistusandmed ei ole karistusregistrist kustutatud (võrdluseks, et MiCA määruse artikli 67 lõikes 1 on sätestatud, et krüptovaratteenuse osutaja juhtorgani liikmed ei tohi olla süüdi mõistetud mh süüteos, mis võiks nende head mainet kahjustada. Esimese astme kuritegu kahtlemata on mainet kahjustav asjaolu) või kes on esitanud Finantsinspeksioonile valeinformatsiooni või jätnud olulise informatsiooni esitamata.

Lõike 5 punktides 1-7 on nimetatud asjaolud, mille tuvastamisel on Finantsinspeksioonil õigus teha ettekirjutus filiaali asutamise või teenuse piirülese osutamise või krüptovara pakkumise loa andmisest keeldumiseks. Finantsinspeksioonil on vastav alus, kui esitatud tegevuskava rakendamine võib kahjustada klientide huve, krüptovaraturu osalise finantsseisundit või tegevuse usaldusväarsust (punkt 1), krüptovaraturu osalise finantsseisund, organisatsiooniline ülesehitus või muud võimalused ei ole piisavad tegevuskavas nimetatud teenuste ja tegevuste osutamiseks sihtriigis (punkt 2), filiaali juhtimise eest vastutav isik ei vasta ettenähtud nõuetele (punkt 3) või kui tegevuskava rakendamisega võib tekkida seoseid rahapesu või terrorismi rahastamisega või rahvusvahelise sanktsiooni rikkumisega või kõrvale hiilimisega, selle katsega või suurendab selliseid riske (punkt 4). Lisaks on punktis 5 ette nähtud keeldumise alusena see, kui krüptovaraturu osaline ei ole võimeline täitma kolmandas riigis teenuse osutamisele või krüptovara pakkumisele sätestatud nõudeid. Punkt 5 on mõeldud kohaldamiseks juhtudel, kui kolmandas riigis tegutsemisega seotud normistik erineb olulisel määral Eesti omast ning Finantsinspeksiooni hinnangul ei ole krüptovaraturu osaline võimeline nimetatud nõudeid täitma. Samuti ei saa krüptovaraturu osaline luba, kui tema poolt esitatud andmed või dokumendid on ebaõiged või eksitavad või ei vasta käesolevas seaduses sätestatud nõuetele (punkt 6). Lisaks võib takistavaks teguriks olla probleemid järelevalve teostamisel juhul, kui koostöö kolmanda riigi pädeva asutusega on takistatud (punkt 7). Näiteks reguleerib seaduse § 28 järelevalvet kolmandas riigis krüptovaratteenuse osutamise ja krüptovara pakkumise või kauplemisele võtmise taotlemise üle ning kui koostöö kolmanda riigi pädeva asutusega on takistatud, ei pruugi ka Finantsinspeksioon jõuda õigeaegselt sekkuda, et kaitsta klientide huvi.

Lõiked 6 ja 7. Otsus loa andmise kohta tuleks teha kahe kuu jooksul, misjärel teeb Finantsinspeksioon otsuse viivitamata teatavaks ka krüptovaraturu osalisele. Krüptovaraturu osaline võib alustada tegevust kolmandas riigis pärast loa kättesaamist, kuid peab eelnevalt ka Finantsinspeksiooni teavitama kuupäevast, millal kolmandas riigis tegutsemist alustatakse.

Lõike 8 alusel kohustub krüptovaraturu osaline viivitamata teavitama Finantsinspeksiooni, kui sama paragrahvi lõikes 1 nimetatud andmetes või dokumentides on toimunud muutusi. Eelduslikult tuleb Finantsinspeksiooni teavitada ennetavalt, st vähemalt üks kuu enne muudatuste rakendumist, kuid kui see ei ole võimalik, tuleks muudatustest teavitada viivitamata. Finantsinspeksioonil on õigus keelata muudatuste tegemine lõikes 4 sätestatud alustel.

Paragrahv 11. Kolmandas riigis tegutsemise loa kehtetuks tunnistamine

Paragrahvis nähakse ette alused kolmandas riigis tegutsemise loa kehtetuks tunnistamiseks, mille aluseks on näiteks juhtum, kus loa taotlemisel on esitatud valeandmeid, nõuetekohased aruanded on esitamata jms (**lõige 1**). Kuna § 10 lõike 3 kohaselt võib krüptovaraturu osaline

kolmandas riigis filiaali asutada, piiriülevalt teenust osutada, krüptovara pakkuda ja kauplemisele võtmist taotleda vastavalt selle riigi õigusaktides, käesolevas seaduses ja selle alusel antud õigusaktides sätestatule ning võttes arvesse Finantsinspeksiooni ja asjakohasel juhul kolmanda riigi pädeva asutuse kehtestatud nõudeid, siis on üheks loa kehtetuks tunnistamise aluseks asjaolu, et krüptovaraturu osaline on olulisel määral rikkunud asjaomase kolmanda riigi õigusaktides ette nähtud nõudeid ja see võib kahjustada krüptovaraturu osalise klientide huve. Olulise rikkumise hindamisel lähtutakse eelkõige klientide huvide kaitsest ning kui on oht klientide huvile, siis võib seda pidada juba oluliseks rikkumiseks. Kolmandas riigis tegutsemise loa võib kehtetuks tunnistada ka siis, kui krüptovaraturu osaline ei vasta enam kolmandas riigis loa saamise tingimustele, sealjuures on ilmnunud § 10 lõikes 5 sätestatud asjaolud. Ka krüptovaraturu osalisele määratud ettekirjutuse mittetäitmine võib viia selleni, et kolmandas riigis tegutsemise luba tunnistatakse kehtetuks.

Lõige 2. Loa kehtetuks tunnistamise otsuse teeb Finantsinspeksioon krüptovaraturu osalisele ja asjakohasel juhul kolmanda riigi finantsjärelevalve asutusele viivitamata teatavaks. Kolmandas riigis tegutsemine tuleb lõpetada hiljemalt Finantsinspeksiooni määratud tähtpäevaks.

Paragrahv 12. Lepinguriigi krüptovaraturu osalise tegevus Eestis

Lõike 1 puhul on selguse huvides välja toodud, et kui lepinguriigi krüptovaraturu osaline soovib Eestis tegutseda, siis ta saab seda teha filiaali kaudu või tegutsedes piiriülevalt. Näiteks ütleb MiCA määruse artikli 59 lõige 7, et krüptovaratteenuse osutajal on lubatud krüptovaratteenuseid osutada kogu liidus asutamiseõiguse, sealhulgas filiaali kaudu, või teenuste osutamise vabaduse alusel.

MiCA määruse artiklis 65 on reguleeritud, mis tingimused peavad olema täidetud (teabe esitamine päritolu järelevalveasutusele, kes edastab selle vastuvõtvale järelevalveasutusele), kui krüptovaratteenuse osutaja soovib piiriülevalt teenust osutada. Krüptovara pakkumise ja kauplemisele võtmise taotlemise puhul ei ole määruses nii spetsiifiliselt osutatud piiriülesele tegevusele, kuid näiteks MiCA määruse artikli 21 lõike 5 kohaselt edastavad pädevad asutused vastuvõtivate liikmesriikide ühtsele kontaktpunktile, ESMA-le, EBA-le, Euroopa Keskpannangale ja, kui see on kohaldatav, artikli 20 lõikes 4 osutatud keskpannangale kahe tööpäeva jooksul alates tegevusloa andmisest artikli 109 lõikes 3 osutatud teabe. Artikli 109 lõike 3 punkti d kohaselt sisaldab see mh teavet vastuvõtivate liikmesriikide loetelu kohta, kui taotleb emitent kavatseb avalikult pakkuda varapõhist tokeni või kavatseb taotleda varapõhise tokeni kauplemisele võtmist. Samuti on MiCA määruse artikli 8 lõikes 6 sätestatud, et muu krüptovara pakkujad ja nende kauplemisele võtmist taotlevad isikud esitavad koos valge raamatuga oma päritoluliikmesriigi pädevale asutusele nimekirja võimalikest vastuvõtivatest liikmesriikidest, kus nad kavatsevad krüptovara avalikult pakkuda või selle kauplemisele võtmist taotleda ning päritoluliikmesriigi pädev asutus teavitab vastuvõtivate liikmesriikide ühtset kontaktpunkti kavandatud avalikust pakkumisest või kauplemisele võtmisest ning edastab sellele ühtsele kontaktpunktile vastava krüptovara valge raamatu viie tööpäeva jooksul alates vastuvõtivate liikmesriikide nimekirja kättesaamisest.

Lõige 2. Kuna järelevalve, sealhulgas järelevalvetasude määramise seisukohast on oluline teada, millal filiaal Eestis tegutsemist alustab, tuleks päristuoluriigi järelevalveasutuse vahendusel teavitada Finantsinspeksiooni, mis kuupäeval filiaal Eestis tegutsemist alustab. Samuti on Finantsinspeksioonil oluline teada, kui filiaal kavandab lõpetada oma tegevuse Eestis (**lõige 4**).

Lõige 3. Kuna eelkirjeldatud põhjal võivad Eestis tegutseda ka teise lepinguriigi krüptovarateenuse osutajad ja krüptovara pakkujad ja krüptovara kauplemisele võtmist taotlevad isikud, on lõikes 4 välja toodud, et nad peavad järgima ka käesoleva seadusega ja selle alusel tema tegevusele kehtestatud nõudeid ning muid Eesti õigusaktidest tulenevaid nõudeid Eestis tegutsemise kohta. Käesolevas seaduses (§ 15) on näiteks sätestatud kohustus esitada Finantsinspeksioonile järelevlavelist aruandlust. Finantsinspeksiooni seadus näeb ette järelevalvetasu maksmise kohustuse.

Seaduse 4. peatükis täpsustatakse regulatsiooni seoses olulise osaluse omandamisega, eelkõige seoses Finantsinspeksiooni järelevalveliste õigustega.

Paragrahv 13. Olulise osaluse omandamise, selle suurendamise ja kontrollitavaks äriühinguks muutmise keelamine ja osaluse ebaseadusliku omandamise tagajärjed

Olulise osaluse omandamine on reguleeritud varapõhise tokeni emitendi puhul MiCA määruse artiklites 41 ja 42 ning varapõhise tokeni emitendi puhul artiklites 83 ja 84.

Lõike 1 eesmärk on täpsustada, et kui Finantsinspeksioon otsustab keelata olulise osaluse omandamise, selle suurendamise või varapõhise tokeni emitendi või krüptovarateenuse osutaja kontrollitavaks äriühinguks muutmise, siis ta teeb seda ettekirjutusega.

Juhul kui sama keelamise asjaolud ilmnevad pärast olulise osaluse omandamist või suurendamist või kontrollitavaks äriühinguks muutmist, võib Finantsinspeksioon teha ettekirjutuse, mille kohaselt loetakse osaluse omandamine või varapõhise tokeni emitendi või krüptovarateenuse osutaja kontrollitavaks äriühinguks muutmise MiCA määrusega vastuolus olevaks (**lõige 2**).

Lõike 3 kohaselt on Finantsinspeksioonil õigus oma ettekirjutusega omandajal või isikul, kellel on varapõhise tokeni emitendis või krüptovarateenuse osutajas oluline osalus või kelle kontrollitavaks äriühinguks ta on, temas hääleõiguse või muude kontrolli võimaldavate õiguste teostamine iga kord keelata või seda piirata, kui esinevad samad asjaolud. Finantsinspeksioon võib teha ettekirjutuse olenemata nimetatud lõigetes sätestatud ettekirjutuse tegemisest. Finantsinspeksioon avalikustab ettekirjutuse või selle osa oma veebilehel omandaja nõudmisel või vajaduse korral omal algatusel.

Lõigete 4–7 eesmärgiks on täpsustada, et isik ei omanda aktsiatega ega osaga kaasnevat hääleõigust ning aktsiatega ega osaga esindatud hääli ei arvata üldkoosoleku või osanike koosoleku kvoorumisse, kui tehing on vastuolus Finantsinspeksiooni ettekirjutusega, Finantsinspeksioon on teinud lõigete 2 ja 3 alusel ettekirjutuse, tehingust ei ole Finantsinspeksiooni nõuetekohaselt teavitatud, kui otsus on tehtud pärast Finantsinspeksiooni poolt ette nähtud omandamise tähtaja möödumist või enne, kui olulise osaluse omandamine on lubatud (**lõige 4**).

Kui esineb lõikes 4 nimetatud alus, siis taolise tehingu tulemusel ei teki isikul õigusi, mis muudaksid krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitendi tema kontrollitavaks äriühinguks (**lõige 5**). Kui siiski sellise tehingu tulemusel, mille puhul esines mõni lõikes 4 nimetatud asjaolu, omandatud või suurendatud olulist osalust esindavad hääled arvati üldkoosoleku või osanike koosoleku kvoorumisse ja need mõjutasid üldkoosoleku või osanike koosoleku otsuse vastuvõtmist, on üldkoosoleku või osanike koosoleku otsus tühine. Kohus võib Finantsinspeksiooni, aktsionäri, osaniku või äriühingu juhtorgani liikme avalduse alusel tuvastada üldkoosoleku või osanike koosoleku otsuse tühisuse, kui avaldus on esitatud kuue kuu jooksul üldkoosoleku või osanike koosoleku otsuse vastuvõtmisest arvates (**lõige 6**).

Kui teostati tehingust, millega krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitent pidi muutuma isiku kontrollitavaks äriühinguks ja mille puhul esineb mõni lõikes 4 nimetatud asjaolu,

tulenevaid kontrolli võimaldavaid õigusi, võib kohus Finantsinspeksiooni, aktsionäri, osaniku või äriühingu juhtorgani liikme avalduse alusel tunnistada selliste õiguste teostamise kehtetuks, kui avaldus on esitatud kolme kuu jooksul õiguste teostamisest arvates (**lõige 7**).

Seaduse 5. peatükk sätestab nõuded raamatupidamisele, Finantsinspeksioonile esitatavatele aruannetele ja audiitorkontrollile

Paragrahv 14. Raamatupidamise korraldamine

Paragrahvi 14 kohaselt tuleb raamatupidamisarvestust ja aruandlust korraldada vastavalt seaduses, raamatupidamise seaduses, krüptovaraturu osalise põhikirjas ja raamatupidamise sise-eeskirjas ning muudes õigusaktides sätestatule. Raamatupidamine peab vastama muuhulgas ka raamatupidamise seaduse §-le 4.

Paragrahv 15. Aruannete esitamine Finantsinspeksioonile

Paragrahviga 15 kehtestatakse nõuded aruannete Finantsinspeksioonile esitamisele.

Lõikes 1 on loetelu aruannetest, mis tuleb Finantsinspeksioonile esitada. Esitama peab majandusaasta aruande, kasumi jaotamise või kahjumi katmise ettepaneku ja otsuse ning üldkoosoleku või osanike koosoleku protokollil väljavõtte majandusaasta aruande kinnitamise või kinnitamata jätmise otsuse kohta kahe nädala jooksul pärast aktsionäride üldkoosoleku või osanike koosoleku toimumist, kuid mitte hiljem kui kuus kuud pärast majandusaasta lõppu. Eelnimetatud täpsustuse eesmärk on mitte siduda nimetatud aruanded vaid aktsionäride üldkoosoleku või osanike koosoleku toimumisega, vaid piirata ka ajaliselt, millise aja jooksul nimetatud koosolek peab toimuma, tagamaks viidatud sättes nimetatud aruannete kohane esitamine Finantsinspeksioonile.

Lõige 2. Erand lõikes 1 nimetatud andmete ja dokumentide esitamisele kohaldub juhul, kui krüptovaraturu osaline on avalikustanud eeltoodud andmed ja dokumendid oma veebilehel. Samas peavad need seal kättesaadaval olema vähemalt seitsme aasta jooksul.

Lõige 3 kohustab nii krüptovaraturu osalist, lepinguriigi krüptovaratteenuse osutaja Eesti filiaali ja lepinguriigi varapõhise tokeni emitendi Eesti filiaali koostama ja esitama Finantsinspeksioonile aruandeid nii käesolevas paragrahvis kui ka MiCA määruses sätestatud korras. MiCA määrusest tulenevalt on varapõhise tokeni emitendil aruandluskohustus, kui varapõhiste tokenite emissiooni väärtus on suurem kui 100 000 000 eurot. Sellisel juhul peab emitent Finantsinspeksioonile esitama MiCA määruse artiklis 22 sätestatud teabe (mida täiendatakse ja täpsustatakse rakenduslike tehniliste standarditega). Samas võib Finantsinspeksioon otsustada, et vastavat aruandluskohustust kohaldatakse ka siis, kui emissiooni väärtus on alla 100 000 000 euro.

MiCA määrus ei reguleeri krüptovaratteenuse osutajate järelevalvelist aruandlust ega ka lepinguriigi filiaalidega seotud aruandlust. MiCA määruse artikli 94 lõikes 1 sätestatud pädevate asutuste õiguste nimekiri ei ole ammendav, võimaldades liikmesriigil ette näha ka muid järelevalvelisi meetmeid. Järelevalve teostamiseks vajaliku teabe kogumine on üks järelevalvelistest meetmetest. Seetõttu volitatakse ministrit vajadusel kehtestama regulaarsete järelevalveliste aruannete sisu, vormid, koostamise meetodika ja esitamise kord, et tagada krüptovaraturu osaliste ja filiaalide järelevalveks vajaliku teabe olemasolu ka ulatuses, mis ei ole MiCA määrusega reguleeritud (**lõige 8**). Samuti nähakse **lõikega 4** ette, et lepinguriigi varapõhise tokeni emitendi Eesti filiaali on kohustatud koostama ja Finantsinspeksioonile kord aasta esitama aruande, mis sisaldab teavet varapõhiste tokenite omanike arvu ja emiteeritud tokenite väärtuse kohta. Teave emiteeritud tokenite väärtuse kohta on vajalik mh filiaalile järelevalvetasu määramiseks (tegemist pole MiCA määrusest tuleneva kohustusega).

Lõikega 5 nähakse ette, et Finantsinspeksioonile esitatavate regulaarsete järelevalveliste aruannete periood on kvartal või aasta ning aruanded tuleb esitada Finantsinspeksioonile 20 päeva jooksul pärast aruandeperioodi lõppu, kui seaduses või MiCA määruuses ei ole ette nähtud teisiti. Näiteks on MiCA määruuse sätestatud, et varapõhise tokeni emitent peab Finantsinspeksioonile teabe esitama kord kvartalis. Lõike 8 alusel kehtestatavate aruannete sagedus ja esitamise tähtajad nähakse ette vastavas määruuses aruande esitamise korra all.

Kui aruande esitamispäev langeb puhkepäevale, siis tuleb aruanne esitada hiljemalt puhkepäevale järgneval esimesel tööpäeval.

Lõike 6 kohaselt on Finantsinspeksioonil põhjendatud vajadusel õigus lisaks nõuda regulaarselt või ühekordselt andmeid ja dokumente, mis on vajalikud järelevalve teostamiseks. Kuna regulaarsete järelevalveliste aruannete esitamise sagedus on üldjuhul kvartal, siis olukorras, kus järelevalvet on vaja teostada intensiivsemalt või kui krüptovaraturu osalise tegevuses esineb puudusi, mille kõrvaldamine vajab sagedamat andmetes toimivate muutuste monitoorimist, nähakse eelnõuga ette võimalus nõuda juba kehtestatud aruannete sagedamat esitamist. Selline nõue ei tähenda uute aruandluskohustuste kehtestamist.

Samuti on Finantsinspeksioonil õigus andmete kogumiseks Euroopa järelevalveasutuste poolt püstitatud ülesannete täitmiseks vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele 1095/2010. Selline täpsustus tagab aruannete esitaja jaoks suurema läbipaistvuse andmete kogumise eesmärgist ja annab selged volitused järelevalvele koguda ka selliseid andmeid, mille kogumine on nõutud Euroopa Järelevalveasutuste poolt ning ei tulene järelevalve teostamise vajadustest ainult seaduses sätestatud ulatuses. Määruse 1095/2010 artikli 35 lõige 1 ütleb, et Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve taotlusel annavad liikmesriikide pädevad asutused Euroopa Väärtpaberiturujärelevalvele kogu teabe, mida on vaja eelviidatud määrusega ettenähtud ülesannete täitmiseks, eeldusel, et asjaomane teave on neile seaduslikult kättesaadav ja tingimusel, et teabenõue on asjassepuutuva ülesande sisu jaoks vajalik. Seega antakse käesoleva muudatusega Finantsinspeksioonile seaduslik alus teabe küsimiseks krüptovarateenuse osutajalt.

Lõike 7 kohaselt võib Finantsinspeksioonile järelevalve eesmärgil esitatud aruannete põhjal Finantsinspeksioon esitada andmeid Rahandusministeeriumile Vabariigi Valitsuse seadusest tulenevate ülesannete täitmiseks ning Eesti Pangale Eesti Panga seadusest tulenevate ülesannete täitmiseks.

Paragrahv 16. Finantsinspeksioonile esitatud aruannete kontroll ja puuduste kõrvaldamine

Paragrahv 16 kehtestab nõuded Finantsinspeksioonile esitatud aruannete kontrolli ja puuduste kõrvaldamise kohta.

Lõiked 1 ja 2. Finantsinspeksioon hindab esitatud aruannete nõuetekohasust ning juhul, kui tuvastab nendes puudusi, siis teavitab sellest kohe ka aruande esitajat.

Lõige 3. Aruandekohuslane peab puudused kõrvaldama ning esitama Finantsinspeksioonile korrigeeritud aruande. Et tagada aruannete õigsust igal ajahetkel, sätestatakse aruande esitajale kohustus esitada korrigeeritud aruanne kohe ka juhul, kui aruande esitaja on ise varem esitatud andmetes vea tuvastanud.

Lõige 4. MiCA määruuse artikli 68 lõike 9 kohaselt korraldab krüptovarateenuse osutaja kõigi oma krüptovarateenuste, tegevuste, korralduste ja tehingute kohta käivate andmete säilitamise. Sama

lõige sätestab lisaks, et need andmed peavad olema piisavad, et pädevad asutused saaksid täita oma järelevalveülesandeid ja võtta täitemeetmeid, ning eelkõige selleks, et teha kindlaks, kas krüptovarateenuse osutaja on kõik kohustused, sealhulgas tegelike või potentsiaalsete klientidega ning turu terviklusega seotud kohustused täitnud. Säilitatavad andmed esitatakse klientidele taotluse korral ja neid säilitatakse viis aastat või, kui pädev asutus seda enne viie aasta möödumist taotleb, siis kuni seitse aastat.

Kuna eelnõu § 15 näeb ette ka muude aruannete esitamise, mille koostamise ja järelevalve asutusele esitamise alus ei tulene MiCA määrusest, on lõikes 4 sätestatud, et järelevalve eesmärgil esitatud aruande koostamisel kasutatud algandmete allikaks olevaid dokumente on aruande esitaja kohustatud säilitama viis aastat. Samas ei piira nimetatud tähtaeg krüptovaraturu osalise õigust säilitada andmeid ja dokumente pikema aja jooksul, kui nende töötlemiseks on krüptovaraturu osalisel muu õiguslik alus.

Paragrahv 17. Audiitorkontroll

Paragrahvis 17 sätestatakse nõuded krüptovaraturu osalise audiitorettevõtjale, tema määramisele ja audiitorkontrollile.

Kõnealuse paragrahviga sätestatakse nõue, mille kohaselt krüptovaraturu osalise raamatupidamise aastaaruanne peab olema auditeeritud (**lõige 1**). Auditeerimiskohustuse üldnõuded on sätestatud audiitortevõtte seaduses, kuid need ei pruugi tagada kõigi turuosaliste (näiteks väiksema tegevusmahuga osaihingute) raamatupidamisaruannete auditeerimise kohustust. Raamatupidamisaruannete auditeerimise nõude kehtestamise eesmärk on tagada usaldusväärne informatsioon krüptovaraturu osalise finantsseisundi ja majandustulemuste kohta nii Finantsinspeksioonile järelevalve teostamiseks kui ka avalikkusele äriregistris avalikustatud aruannetes.

Seega, kuivõrd auditi ja ülevaatus erinevus on kindluse astmes, mis tuleneb teostatud protseduuride olemusest ja ulatusest, on eelnõu puhul nähtud ette just auditeerimise kohustus. Ülevaatusel viib audiitor läbi kõikide oluliste valdkondade kohta eelkõige järelepärimised ja analüütilised protseduurid. Kui audiitor ei tuvasta midagi, mis väärkajastamisele viitaks, siis ta algdokumentide ja raamatupidamiskannete testimiseni ei pea minema (samas auditis on see igal juhul kohustuslik). Samuti peab audiitor tegelema kõikide teiste valdkondadega (nt tegevuse jätkuvus, õigusnormide mittejärgimine jne) lihtsamal moel, kui auditis. Seega ülevaatus ei ole järelevalve jaoks piisava kindluse andmiseks alati sobiv eelkõige selle tõttu, et audiitor ei pruugi raamatupidamise algandmete õigsuse kontrollini minna.

Lõige 2. Audiitorettevõtjaks võib nimetada audiitortevõtte seaduse §-s 7 lõikes 2 nimetatud isiku, st vandeaudiitorite ühingu või FIE-na tegutseva vandeaudiitori. Lisaks on täpsustatud, et isik peab olema piisavate teadmiste ja kogemustega. Audiitortevõtte järelevalvenõukogu avalikustatud kvaliteedikontrolli tulemused perioodi 2022-2023 kohta²⁰ näitasid, et vaid 10 (36st) audiitorettevõtjat olid sellised, kelle kvaliteet vastas nõuetele või kelle kvaliteedis esinesid vähemolulised puudused. Finantsinspeksiooni järelevalveliste eesmärkide toetamiseks on oluline, et audiitorettevõtjal oleks piisavad teadmised ja kogemus seadusest tulenevate kohustuste täitmiseks.

Audiitorettevõtja nimetamisest tuleb teavitada Finantsinspeksiooni.

Lõige 3. MiCA määruse artiklis 67 on sätestatud krüptovarateenuse osutaja usaldatavusnõuded. Viidatud artikli lõige 1 ütleb, et krüptovarateenuse osutajal peab pidevalt olema usaldatavusnõuete

²⁰<https://ajn.ee/kvaliteet/2022-2023>

kaitsepuhver, mille summa on vähemalt sama suur, kui järgmistest arvnäitajatest suurim: a) IV lisas osutatud alaliste miinimumkapitalinõuete summa sõltuvalt osutatavatest teenustest; b) veerand eelmise aasta püsikukudest. Sama artikli lõike 4 kohaselt moodustavad kaitsepuhvri omavahendid või kindlustusleping või mõlemad. Käesoleva paragrahvi lõikes 3 on sätestatud, et audiitorettevõtja peab kontrollima krüptovarateenuse osutaja poolt omavahendite kohta kehtestatud nõuete täitmist bilansipäeva seisuga ning esitama kontrolli tulemuse krüptovarateenuse osutajale. Tegemist on eraldi töövõtuga, mitte audiitorkontrolli raames teostatava töövõtuga. Audiitorkontrolli ja omavahendite kontrolli võivad läbi viia erinevad audiitorettevõtjad, kuid on optimaalne, kui seda teostaks üks ja seesama audiitorettevõtja. Käesoleva sätte puhul ei ole ette nähtud, et omavahendite kontroll peab olema teostatud kindlustandva audiitorteenusena. Töö väljastatakse vabas vormis. Nõuda kindlustandvat audiitorteenust võib olla antud juhul ebaproportsionaalne. Kindlustandev töövõtt võib olla krüptovarateenuse osutajale kulukam, kui vabas vormis väljendatud arvamus. Krüptovarateenuse osutaja esitab kontrolli tulemuse mh Finantsinspektsioonile.

Auditikohustust ei ole krediidasutustel, e-raha asutustel, investeerimisühingutele, fondivalitsejatel, väärtpaberite keskodepositooriumidel ja reguleeritud turu korraldajal, kuivõrd neile ei kohaldu MiCA määruse artikkel 67 (sh nõuded omavahenditele).

Lõige 4. Kooskõlas MiCA määruse artikli 36 lõigetega 9 ja 10 peab varapõhiste tokenite emitent alates kuupäevast, mil talle anti tegevusluba, või kuupäevast, mil krediidasutuse puhul krüptovara valge raamat heaks kiideti, iga kuue kuu järel tagama tagatisvara portfelli sõltumatu auditi, mille käigus hinnatakse selle vastavust MiCA määruses sätestatud reeglitele. Auditeerimise kohustus kohaldub MiCA määruse artikli 58 lõike 1 kohaselt ka olulist e-raha tokenit emiteeriva e-raha asutusele, kuid sellisel juhul korraldatakse sõltumatu audit iga kuue kuu järel alates avaliku pakkumise või kauplemisele võtmise kuupäevast. Oluliste e-raha tokenite määramise tingimused on sätestatud MiCA määruse artiklis 56.

Lisaks on MiCA määruse artikli 58 lõikes 2 sätestatud, et päritoluliikmesriigi pädevad asutused võivad nõuda, et e-raha asutus, kes emiteerib mitteolulisi e-raha tokeneid, täidaks samuti auditeerimise nõudeid, kui see on vajalik, et käsitleda riske, mida nende sätetega soovitakse käsitleda, näiteks likviidsusriskid, operatsiooniriskid või riskid, mis tulenevad tagatisvara portfelli haldamise nõuete täitmata jätmisest.

MiCA määruse artikli 36 lõike 10 kohaselt teavitab emitent auditi tulemustest pädevat asutust viivitamata, ent hiljemalt kuue nädala jooksul alates kuupäevast, mille seisuga hindamine on tehtud. Samuti on emitendil kohustus avaldada audititulemused kahe nädala jooksul alates pädeva asutuse teavitamise kuupäevast.

Käesoleva audiitorettevõtja ülesande täitmine on piiratud kindlustunnet andev audiitorteenus ning sellele kohaldatakse audiitortegevuse seaduses sätestatud käesolevas seaduses sätestatud erisustega.

Lõike 5 eesmärk on näha ette põhjendatud vajaduse korral paindlikkus audiitorettevõtja ülesannete täitmise tähtaegade muutmiseks, eelkõige näiteks olukorras, kui audiitorettevõtjat ei ole olnud võimalik õigeaegselt saada. Samas tuleb arvestada, et tagatisvara portfelli kontroll on ajalises mõttes üsna täpselt MiCA määruses reguleeritud (iga kuue kuu tagant alates kuupäevast, mil tegevusluba saadi) ja tähtajalisi kõrvalekaldeid ei ole sellisel juhul võimalik rakendada.

Lõiked 6 ja 7. Lõike 6 kohaselt määrab krüptovaraturu osalise asukohajärgne kohus Finantsinspektsiooni avalduse alusel audiitorettevõtja, kui üldkoosolek või osanike koosolek ei ole audiitorettevõtjat seaduses sätestatud korras nimetanud, üldkoosoleku või osanike koosoleku nimetatud audiitorettevõtja loobus audiitorkontrolli läbiviimisest ning üldkoosolek ei ole seaduses

sätetatud korras nimetanud uut audiitorettevõtjat või kui audiitorettevõtja on kaotanud Finantsinspeksiooni arvamuse kohaselt usalduse. Audiitorettevõtja usaldusväarsuse hindamisel võib Finantsinspeksioon lähtuda AudS § 39 lõikes 3 sätestatud kriteeriumitest.

Sedasi määratud audiitorettevõtja volitused kestavad kuni üldkoosoleku või osanike koosoleku poolt uue audiitori nimetamiseni. Analoogne lähenemine on ka teistes finantstsektori seadustes.

Paragrahv 18. Audiitorettevõtja informeerimiskohustus

Paragrahvi 18 eesmärk on näha ette audiitorettevõtjale kohustus informeerida Finantsinspeksiooni paragrahvis sätestatud asjaoludest.

Lõige 1. Sätestatakse audiitorettevõtjale kohustus informeerida Finantsinspeksiooni auditi käigus ilmnenuid õigusaktide olulise rikkumise või muude krüptovaraturu osalise tegevust ohustavate asjaolude ilmnemisel. Vastavale järeldusele saab audiitorettevõtja jõuda auditi käigus. Auditi käigus audiitor hindab talle teatavaks saanud asjaolusid, kaaludes kõiki asjaolusid, sh koosmõjus ning seejärel otsustab, kas talle teatavaks saanud asjaolud on või ei ole Finantsinspeksiooni teavitamise aluseks. Kuna audiitor ei saa kaalutluse käigus hinnatavatest asjaoludest teavitada Finantsinspeksiooni enne otsustamist, sätestatakse, et audiitorettevõtja teavitab nimetatud asjaoludest, kas vandeaudiitori aruande väljastamisel või kliendilepingu ülesütlemisel, kui audiitori töö jääb lõpuni viimata ja ta teenuse osutamise käigus vastavtes asjaoludest teatavaks saab. AudS § 57 sätestab, et audiitorettevõtja võib audiitorteenuse osutamise kliendilepingu üles öelda vaid mõjuval põhjusel. Näiteks võib kliendilepingu ülesütlemise mõjuvaks põhjuseks olla kliendi juhtkonna poolt auditi läbiviimiseks vajaliku dokumentatsiooni esitamata jätmine.

Lõige 2. Samuti on audiitorettevõtja kohustatud viivitamata kirjalikult teavitama Finantsinspeksiooni krüptovaraturu osalisega märkimisväärse seoses oleva isiku auditeerimise käigus talle teatavaks saanud asjaoludest, mille tulemuseks on krüptovaraturu osalise tegevust ohustavate asjaolude ilmnemine. Märkimisväärne seoses on määratletud VpTS §-s 8² (vt ka eelnõu § 4 lõiget 3).

Seaduse 6. peatükk kehtestab nõuded krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi ümberkujundamisele, ühinemisele, lõpetamisele ja pankrotile. Peatükis sätestatud ei kohaldata finantssektori ettevõtetele, kuna nendele kohalduv ühinguõigus on reguleeritu finantssektori eriseadustes.

Paragrahv 19. Krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi ümberkujundamine

Paragrahv 19 kehtestab nõuded krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi ümberkujundamisele. Käesoleva seaduse kohaselt võib teenuseosutaja tegutseda üksnes kapitaliühinguna, ehk asutades selleks osaühingu või aktsiaseltsi. Algselt tegutsemiseks valitud ja sobilik vorm, näiteks osaühing, võib tegutsemise käigus osutada mingil hetkel ebapiisavaks, kui see ei suuda enam ettevõtte vajadusi rahuldada. Variandina võib osaühing tegevuse lõpetada ja asutada uue äriühingu, kuid see ei pruugi olla mõistlik. Seetõttu on käesolevas seaduses ette nähtud võimalus äriühingu ümberkujundamiseks, kusjuures on tagatud ka piisav kontroll protsessi üle.

Lõike 1 kohaselt on krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi ümberkujundamine lubatud üksnes osaühingust aktsiaseltsiks. Paljude finantsettevõtete puhul pole ümberkujundamine näiteks üldse lubatud. Osaühinguna asutatud ühingu ümber kujundamiseks aktsiaseltsiks peab ettevõtja järgima muuhulgas äriseadustikus sätestatud nõudeid ja kohandama ettevõtte tegevuse vastavaks.

Lõike 2 järgi toimub krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi ümberkujundamine äriseadustikus sätestatud korras, kui seadusest ei tulene teisiti. Teisisõnu tuleks ümberkujundamisel lähtuda äriseadustikus ümberkujundamise kohta sätestatud, arvestades käesolevas peatükis toodud erisustega.

Täiendava tingimusena võrreldes äriseadustikuga on **lõikes 3** ette nähtud asjaomane luba finantsjärelevalvel. Lõikes 3 tuuakse välja dokumendid, mille alusel otsustatakse ümberkujundamise loa andmine. Selleks tuleb eelnevalt Finantsinspeksioonile esitada osanike koosoleku otsus põhikirja muutmise kohta (punkt 1), koosoleku protokoll (punkt 2), põhikirja uus tekst (punkt 3) ja ümberkujundamisaruande vastavalt äriseadustiku §-le 479 (punkt 4). Ümberkujundamisaruanne on kirjalik aruanne, mille koostavad ühingu juhatus või ühingut juhtima õigustatud osanikud. Lõike 3 punkti 4 kohaselt peab Finantsinspeksioonile esitav ümberkujundamisaruanne olema ka audiitorettevõtja poolt eelnevalt kontrollitud. Täpsemad nõuded sätestavad eelnimetatud aruandele ÄS § 479 lõiked 1–2.

Lõige 4 sätestab finantsjärelevalvele ajaraamistiku, mille jooksul peab Finantsinspeksioon tegema motiveeritud otsuse ümberkujundamiseks nõusoleku andmise või sellest keeldumise kohta. Nimetatud lõike kohaselt teeb Finantsinspeksioon ümberkujundamise otsuse kohta motiveeritud otsuse nõusoleku andmise või sellest keeldumise kohta üldjuhul ühe kuu jooksul alates nõuetekohaste dokumentide ja andmete saamisest. Maksimaalselt võib nimetatud otsuse tegemine aega võtta kolm kuud ümberkujundamisaotluse esitamisest.

Lõige 5 kehtestab finantsjärelevalvele õiguse keelduda ümberkujundamise loa andmisest. Kuivõrd loa andmisest keeldumisega kaasneb tugev isiku õiguste riive, siis on konkreetsemad ümberkujundamise keeldumise alused äärmiselt olulised. Lõike 5 kohaselt võib Finantsinspeksioon keelduda ümberkujundamise loa andmisest, kui ümberkujundamise luba taotleva krüptovaraturu osalise majanduslik usaldusväärsus ei vasta MiCA määruses sätestatud nõuetele, näiteks usaldatavusnõuetele (punkt 1) või ümberkujundamisega seotud dokumentatsioon ei vasta seaduses või muudes õigusaktides sätestatud nõuetele (punkt 2). Kui ümberkujundamine võib muul põhjusel kahjustada krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitendi klientide või teiste võlausaldajate huve (punkt 3), on Finantsinspeksioonil samuti õigus keelduda ümberkujundamise loa andmisest.

Lõige 6 sätestab, et äriregistrile esitatavale avaldusele lisatakse Finantsinspeksiooni luba krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitendi ümberkujundamiseks, millest tulenevalt on vajalik saada Finantsinspeksiooni luba enne ümberkujundamise lõpuleviimist äriregistri kandega.

Lõike 7 kohaselt avalikustab Finantsinspeksioon ümberkujundamisloa andmise otsuse hiljemalt otsuse tegemisele järgneval tööpäeval oma veebilehel.

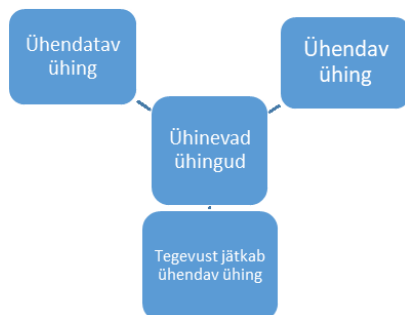
Paragrahv 20. Krüptovarateenuse osutaja ühinemine ja varapõhise tokeni emitendi ühinemine

Paragrahv 20 sätestab nõuded krüptovaraturu osalise ühinemisele.

Ühinemine on üks võimalustest ettevõtte tegevuse ümberkorraldamiseks ja on levinud eeskätt kontsernisiseselt. Põhjuseid selleks võib olla mitmeid, näiteks kontsernistruktuuri lihtsustamine. Ühinemise tulemusena peab vähemalt üks esialgne äriühing lõppema. Terminit „ühinevad ühingud“ kasutatakse üldmõistena ühinemisel osalevate ühingute nimetamiseks. „Ühendatav ühing“ on ettevõtte, mis protsessi tulemusena lõpeb. „Ühendav ühing“ jätkab ühinemise tulemusel aga

tegevust.²¹ Ühinemise korral läheb ühendatava ühingu vara, mis hõlmab ka kohustusi, täielikult üle ühendavale ühingule üldõigusjärgluse korras.²²

Lõige 1 ütleb, et ühinemine toimub äriseadustikus sätestatud korras, kui käesolevast seadusest ei tulene teisiti. Üldised ühinemismõtted tulenevad ÄS 31. peatükist.

Joonis 3. Ühinevate ühingute jätkumine pärast ühinemist

Lõige 2 annab krüptovarateenuse osutajale ja varapõhise tokeni emitendile õiguse ühendatava ühinguna ühineda. Eelviidatud ühinemisprotsess võib toimuda krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitendiga (nii Eesti kui ka lepinguriigi) või teise lepinguriigi krediitiasutuse, investeerimisühingu, makseasutuse või e-raha asutusega.

Oluline on siinjuures juhtida tähelepanu asjaolule, et ühendav ühing ei saa näiteks olla Eestis asutatud krediitiasutus, investeerimisühing, e-raha asutus ega ka makseasutus, kuivõrd eriseadused reguleerivad üsna kitsalt, kellega viidatud asutused ühineda võivad. Sama kehtib ka olukorras, kui viidatud asutused on ühendatavad.

Lõike 3 kohaselt võivad krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitent ühendava ühinguna ühineda teise krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitendiga või teise lepinguriigi krediitiasutuse, investeerimisühingu, e-raha asutuse või makseasutusega, või äriühinguga, kellele on väljastatud EL ühisrahastusmääruse alusel tegevusluba. Sama lõike punkti 2 järgi on krüptovarateenuse osutajal õigus ühendava ühinguna ühineda ka muu finantseerimisasutuse või abiettevõtjaga. Finantseerimisasutuse all on mõeldud asutust KAS § 5 tähenduses. Abiettevõtja peamine ja püsiv tegevus on finantsteenuste, infotehnoloogiasteenuste, vastavuskontrolli teenuste või muu sarnase teenuse osutamine või tegevus, mis abistab või täiendab krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitendi põhitegevust

Lõike 4 kohaselt jätkab krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitent tegevust ühendava ühingu tegevusloa alusel, kui ühinemine toimub lõikes 3 sätestatud juhul. Tegemist on täiendusega eelnõus sisalduvasse ühinemise regulatsiooni, mille kohaselt on ühinevatel ühingutel õigus ühendaval ühingul kehtinud tegevusluba alles jätta.

Lõike 5 järgi tuleb ühinevatel ühingutel taotleda Finantsinspeksioonilt uus tegevusluba, kui ühinemise tulemusel asutatakse uus krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitent. Uue ühingu asutajateks on ühinevad ühingud. Seega, nimetatud sätte kohaselt, kui krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitent ühineb uue ühingu asutamise teel, peab ühinemise tulemusel asutatav ühing taotlema tegevusloa MiCA määruses sätestatud korras. Sellise ühinemise käigus annavad ühinemisel osalevad ühingud oma vara, mille hulka loetakse ka kõik kohustused, üle uuele

²¹ Saare, K., Volens, U., Vutt, A., Vutt, M., Ühinguõigus I, Juura 2015, lk 445.

²² Saare, K., Volens, U., Vutt, A., Vutt, M., Ühinguõigus I, Juura 2015, lk 446.

ühingule, mis asutatakse ühinemise käigus. Ühinevad ühingud selle protsessi käigus lõppevad. Vt lisaks ÄS §-i 405.

Lõiked 6 ja 7 reguleerivad ühinemise korral Eesti krüptovarateenuse osutaja ja Eesti varapõhise tokeni emitendi tegevusloa kehtetuks tunnistamist. Nimelt teeb Finantsinspeksioon vastava ostuse samal aja, kui teeb otsuse ühinemisloa kohta. Lisaks täpsustatakse, et tegevusloa kehtetuks tunnistamise otsus ei jõustu enne uue krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitendi äriregistrisse kandmise päeva või enne ühinemiskande äriregistrisse tegemise päeva.

Paragrahv 21. Ühinemiseks on vajalik Finantsinspeksiooni luba (**lõige 1**).

Sõltuvalt sellest, kas jätkatakse tegevust kehtiva tegevusloa alusel või taotletakse uus tegevusluba, esitab ühendav ühing või ühinevad ühingud ühiselt ühinemisloa taotluse koos vastavalt lõikes 2 või 3 sätestatud andmete ja dokumentidega. Finantsinspeksioonile tuleb esitada ühinemisleping (lõike 2 punkt 1 ja lõike 3 punkt 1) ja ühinemisaruanne (lõike 2 punkt 2 ja lõike 3 punkt 2). Ühinemisleping peab vastama äriseadustikus ette nähtud nõuetele (vt ÄS § 392), mh peab see olema sõlmitud notariaalselt tõestatud vormis. Vastasel juhul ehk kui vorminõuet ei järgita, on leping TsÜS § 83 lg 1 kohaselt tühine. Edasilükkava või äramuutva tingimuse keelu kehtestab lõige 4.

Lõigete 2 ja 3 punkti 3 kohaselt tuleb Finantsinspeksioonile esitada ka ühinemisotsus, kui selle tegemine on nõutav. Ühinemisotsus peab olema kirjalik. Täiendavad nõuded tulenevad ÄS §-ist 397. ÄS § 396 kohaselt koostab audiitor ühinemislepingu kontrolli tulemuste kohta kirjaliku aruande ning ka see tuleb Finantsinspeksioonile esitada. (lõigete 2 ja 3 punkt 4).

Lisaks tuleb esitada andmed olulist osalust omavate isikute kohta (lõike 2 punkt 5) ja andmed äriühingute kohta, milles krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitendi või nende juhi osalus on suurem kui 20 protsenti, kusjuures need andmed peavad sisaldama aktsia- või osakapitali suurust, tegevusalade loetelu ning krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitendi ja iga juhi osaluse suurust (lõike 2 punkt 6). Kõnealuses loataotluses tuleb esitada ka tegevuskava ühinemisele järgneva kolme aasta kohta (lõike 3 punkt 7).

Kui ühinetakse uue ühingu asutamise teel, tuleb Finantsinspeksioonile esitada ühtlasi tegevusloa taotlus vastavalt MiCA määruse artiklile 18 varapõhise tokeni emitendi tegevusloa saamiseks või vastavalt artiklile 62 krüptovarateenuse osutaja tegevusloa saamiseks. Analoogne lähenemine on ka MERAS-es, kus uue makseasutuse või uue e-raha asutamise korral tuleb koos ühinemisloa taotlusega esitada ka uue ühingu tegevusloa taotlus.

Lõike 4 kohaselt ei tohi ühinemisleping olla sõlmitud edasilükkava või äramuutva tingimusega. Selles võib sätestada üksnes tingimuse, mille kohaselt ühinemisleping jõustub pärast Finantsinspeksiooni poolt ühinemisloa andmist.

Lõige 5 näeb ette, et juhul kui Finantsinspeksioonile ei ole esitatud kõiki lõigetes 2 või 3 osutatud andmeid ja dokumente või need on ebaõiged, eksitavad või mittetäielikud või ei ole nõuetekohaselt vormistatud, on Finantsinspeksioonil õigus nõuda puuduste kõrvaldamist ning selleks määrab Finantsinspeksioon ka tähtaja, mille jooksul tuleks vastavad puudused kõrvaldada. Samuti on Finantsinspeksioonil õigus nõuda esitatud andmete täpsustamiseks ja kontrollimiseks lisaandmeid ja -dokumente (**lõige 6**). Samas, kui taotlus on esitatud kohe oluliste puudustega, võib Finantsinspeksioon jätta ühinemisloa ka läbi vaatamata (**lõige 7**).

Lõike 8 kohaselt võib taotluse jätta läbivaatamata ka juhul, kui ka määratud tähtjaks ei ole kõrvaldatud puudusi või esitatud lisaandmeid ja -dokumente. Samuti võib uuesti nõuda puuduste kõrvaldamist.

Lõike 9 kohaselt teeb Finantsinspeksioon otsuse ühinemisloa andmise või sellest keeldumise kohta ühe kuu jooksul kõigi nõuetekohaste dokumentide ja andmete saamisest arvates, kuid mitte hiljem kui kolme kuu möödumisel taotluse saamisest arvates (ehk ka lõikes 8 osutatud puuduste kõrvaldamist ei saa lõputult korrata).

Lõige 10. Kuna uue krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni asutamisel tuleb koos ühinemisloa taotlusega esitada ka uue ühingu tegevusloa taotlus, teeb Finantsinspeksioon ühinemise kohta otsuse tähtaja jooksul, mis on ette nähtud tegevusloa taotluse suhtes otsuse tegemise kohta. Ühinevate asutuste tegevusloa lõppemise kohta teeb Finantsinspeksioon koos ühinemisloa ja tegevusloa otsusega.

Tulenevalt **lõikest 11** võib Finantsinspeksioon keelduda ühinemisloa andmisest, kui:

- ühendava krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitent või uue ühingu juhid ei vasta MiCA määrusest tulenevatele nõuetele (punkt 1);
- ühendava krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitent või uue ühingu majanduslik usaldusväärus ei vasta MiCA määrusest tulenevatele nõuetele (punkt 2);
- ühinemisleping ei vasta nõuetele (punkt 3);
- ühinemine võib takistada krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitendi üle vajalikul tasemel järelevalve teostamist (punkt 4);
- ühinemine võib muul põhjusel kahjustada krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitent klientide, krüptovara omanike või teiste võlausaldajate huve (punkt 5).

Ühinevad äriühingud peavad **lõike 12** kohaselt avaldama ühinemisteate ühinemisloa saamise kohta viivitamata oma veebilehel.

Lõike 13 kohaselt tuleb esitada ühinemise äriregistrisse kandmise avaldus viivitamata pärast eelmises lõikes nimetatud teate avaldamist.

Paragrahv 22. Krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi jagunemine

Paragrahv 22 keelab krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi jagunemise. Keeld tuleneb eelkõige sellest, et krüptovara väljastamisele suunatud ärimudelid on tihtipeale killustunud, kuna kasutusel on mitmed eriotstarbelised üksused (SPV-d). Seetõttu on tähtis, et tegevusloaga krüptovaraturu osaline ei kasutaks ära jagunemise võimalust jaotada oma või oma klientide varasid ja kohustusi erinevate üksuste vahel.

Paragrahv 23. Krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi lõpetamine

Paragrahv 23 sätestab tingimused krüptovarateenuse osutaja lõpetamisele.

Lõike 1 kohaselt toimub krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi lõpetamine äriseadustikus sätestatud korras, kui seadusest ei tulene teisiti. **Lõige 2** täpsustab, et krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi vabatahtlik lõpetamine võib toimuda üksnes Finantsinspeksiooni loal. Finantsinspeksiooni luba on vajalik klientide kaitse tagamiseks.

Lõige 3 sätestab, millised andmed tuleb esitada Finantsinspeksioonile krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitendi lõpetamise loa saamiseks. Selle kohaselt esitab krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitent taotluse, millele lisatakse järgmised andmed ja dokumendid:

- krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitendi üldkoosoleku või osanike koosoleku otsus lõpetamise ja selleks loa taotlemise kohta (punkt 1);

- krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitendi lõpetamise kava (MiCA määruse artikli 34 lõikes 7 ja artiklis 74 nimetatud kava), sealhulgas hinnang enda lõpetamise mõju kohta klientide huvidele (punkt 2);
- kinnitus selle kohta, et kõik kliendisuhed ja kliendilepingud on lõpetatud või loovutatud teisele krüptovarateenuse osutajale (punkt 3);
- krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitendi regulaarne aruanne perioodi kohta viimasest regulaarse aruande esitamisest kuni lõpetamise otsuse tegemiseni (punkt 4).

Punktis 2 nimetatud hinnangus tuleks märkida vähemalt seda, kas ja kuidas lõpetamine mõjutab klientide huve, sh klientide (krüptovarateenuse osutaja juures või kontrolli all oleva) vara väärtust, võimalusi nimetatud vara võõrandada pärast teenuseosutaja lõpetamist, samuti kas ja kuidas punktis 3 nimetatud kliendisuhete lõpetamine või kliendilepingute loovutamine mõjutab kliendi huve.

Lõige 4 sätestab järelevalvele otsuse tegemise ajaraamistiku. Selle kohaselt otsuse krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitendi lõpetamise loa andmise või sellest keeldumise kohta teeb Finantsinspeksioon kolme kuu jooksul pärast kõigi vajalike dokumentide ja andmete esitamist.

Lõige 5 sätestab finantsjärelevalvele alused krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitendi lõpetamise loa andmisest keeldumiseks. Nimelt võib Finantsinspeksioon keelduda krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitendi lõpetamise loa andmisest, kui krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitendi lõpetamine on vastuolus tema klientide huvidega. Sealhulgas tuleks arvesse võtta käesoleva paragrahvi lõikes 3 punktis 2 nimetatud hinnangut ning kaaluda, kas lõpetamine mõjutab negatiivselt krüptovaraturu osalise kliente.

Lõike 6 kohaselt teeb Finantsinspeksioon viivitamata krüptovarateenuse osutajale ja varapõhise tokeni emitendile teatavaks otsuse tema lõpetamise loa andmise või sellest keeldumise kohta.

Lõigetes 7–11 on reguleeritud varapõhise tokeni emitendi ja krüptovarateenuse osutaja sundlõpetamine. Sundlõpetamise regulatsiooni puhul on lähtutud MERAS-e sundlõpetamise sätetest. Seega nähakse ette, et sundlõpetamine on võimalik Finantsinspeksiooni avalduse alusel kohtu määrusega, kui Finantsinspeksioon on varapõhise tokeni emitendi või krüptovarateenuse osutaja tegevusloa kehtetuks tunnistanud (vastavad alused on MiCA määruse artiklites 24 ja 64). Lõige 8 täpsustab lõiget 7 ning näeb ette, et sundlõpetamise avaldusega koos tuleb kohtule esitada ka tõendid MiCA määruse artiklites 24 ja 64 sätestatud asjaolude kohta. Lõike 9 kohaselt otsustab varapõhise tokeni emitendi või krüptovarateenuse osutaja sundlikvideerimise kohus kolme tööpäeva jooksul vastava avalduse esitamisest arvates. Lõige 10 sätestab, et sundlõpetamise määrus kuulub viivitamatule täitmisele ning kaebuse esitamine ja menetlemine ei peata likvideerijate tegevust.

Lõike 11 kohaselt sundlõpetamise korral ei rakendata äriseadustiku § 203 lõikes 3 või 366 lõikes 3 sätestatud. Äriseadustiku eelnimetatud sätted annavad võimaluse, et kui sundlõpetamise aluseks oleva puuduse või muu asjaolu saab ilmselt kõrvaldada, määrab kohus eelnevalt tähtaja puuduse või asjaolu kõrvaldamiseks. Finantsinspeksioon võib enne tegevusloa kehtetuks tunnistamist teha ettekirjutuse, andes tähtaja kehtetuks tunnistamise põhjuseks olevate puuduste kõrvaldamiseks

Paragrahv 24. Krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi pankrot

Krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi pankroti korral kohaldatakse pankrotiseadust, kuid käesolevas seaduses on ette nähtud teatud erisused.

Paragrahv 24 käsitleb krüptovarateenuse osutaja pankroti olukorda. Krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi pankrotimenetlus toimub pankraotiseaduses sätestatu kohaselt, arvestades käesolevas seaduses sätestatud erisustega.

Lõike 1 kohaselt võib krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitendi vastu pankrotiavalduse esitada Finantsinspeksioon (punkt 1), likvideerijad (punkt 2) või võlausaldajad (punkt 3).

Lõike 2 kohaselt võib tegutsev krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitent kui võlgnik pankrotiavalduse esitada enda kohta ainult Finantsinspeksiooni kirjalikul nõusolekul.

Lõike 3 kohaselt peab tegutsev krüptovarateenuse osutaja või varapõhise tokeni emitent viivitamata Finantsinspeksiooni teavitama pankrotiavalduse esitamisest enda suhtes ehk kui selle on esitanud likvideerijad või võlausaldajad.

Lõige 4 sätestab kaitsemeetme klientide varale pankrotimenetluse korral. Selle kohaselt kuulub teenuseosutamise seoses krüptovarateenuse osutajale usaldatud kliendi vara, samuti selle arvel omandatud vara, teenuse osutamise seotud kliendile ning seda ei arvata krüptovarateenuse osutaja pankrotivara hulka ja selle arvel ei rahuldata krüptovarateenuse osutaja teiste võlausaldajate nõudeid.

Seaduse 7. peatükk kehtestab nõuded järelevalvele.

Käesoleva peatüki sõnastamisel on võetud arvesse artikli 94 lõikes 1 sätestatud, mis ütleb, millised ülesanded pädeval asutusel on, kuid selle sissejuhatav lause jätab riigisisest võimaluse näha ette pädevale asutusele täiendavaid ülesandeid, kuna lõikes 1 sätestatud loetelu ei ole lõplik. MiCA määruse artikli 94 lõige 5 sätestab lisaks, et liikmesriik tagab asjakohaste meetmete võtmise, nii et pädevatel asutustel on võimalik kasutada oma ülesannete täitmiseks vajalikke järelevalve- ja uurimisvõimusi.

MiCA määruse artiklis 111 on loetelu karistustest ja muudest meetmetest, mida pädev asutus võib rakendada, kuid sama artikli 6 täpsustab, et liikmesriigid võivad ette näha, et pädevatel asutustel on ka muud õigused, ja nad võivad nii rikkumise eest vastutavatele füüsilistele kui ka juriidilistele isikutele näha ette rangemad karistused, kui on sätestatud selles artiklis.

Paragrahv 25. Järelevalve eesmärk

Paragrahv 25 näeb ette järelevalve eesmärgid. Nimelt on järelevalve põhieesmärk tagada kõigi krüptovaraturu osaliste asutamise, tegevuse ja lõpetamise vastavus õigusaktides sätestatule, pidades silmas kõigi krüptovara omanike ja krüptovarateenuse klientide huvide ja õiguste kaitset. Riigi ülesanne on (tulenevalt EV Põhiseaduse §-s 13 sätestatud kaitsekohustusest) finantsjärelevalve korraldamise teel minimeerida finantsturul tegutsevate ettevõtjate ebaõnnestumisi.

Finantsinspeksioon tegutseb finantsjärelevalve teostamisel riigi nimel. Eelnõuga määratakse Finantsinspeksioon teostama järelevalvet krüptovaraturu osalise tegevuse üle. FIS § 2 lõike 1 kehtiv sõnastus ütleb, et riiklik finantsjärelevalve käesoleva seaduse tähenduses on järelevalve riikliku finantsjärelevalve subjektide üle ning käesolevas seaduses, krediidasutuste seaduses, krediidiandjate ja -vahendajate seaduses, kindlustustegevuse seaduses, investeerimisfondide seaduses, kogumispensionide seaduses, väärtpaberituruse seaduses, liikluskindlustuse seaduses, makseasutuste ja e-raha asutuste seaduses, pandikirjaseaduses ja väärtpaberite registri pidamise seaduses ning nende alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud tegevuse üle. Eelnõu § 49 punkt 1 näeb ette, et riikliku finantsjärelevalve ulatusse lisatakse ka järelevalve krüptovaraturu seaduses sätestatu üle.

FIS § 2 lõike 12 kohaselt on finantsjärelevalve subjektiks isik, kellele on pädeva organi poolt lõikes 1 nimetatud seaduse alusel antud tegutsemise õigus vastaval tegevusalal ehk eelnõu kohaselt saab finantsjärelevalvesubjektiks ka krüptovaraturu osaline. Finantsjärelevalve üldise eesmärgi sätestab FIS § 3. Tuleb arvestada, et riiklik järelevalve ettevõtjate tegevuse üle ei saa kunagi olla kõikehõlmav. Seetõttu on oluline, et järelevalve eesmärgid oleksid tasakaalus kaitstavate huvide tähtsusega.

Paragrahv 26. Järelevalve alused ja ulatus

Paragrahv 26 kehtestab järelevalve alused ja ulatuse ning sammud järelevalve teostamisel.

Lõige 1. MiCA määruse artikli 93 kohaselt peab iga liikmesriik määrama asutuse, kes täidab MiCA määruses ette nähtud ülesandeid ja kohustusi. DORA määruse artikli 46 punkti d kohaselt teeb DORA määruse nõete täitmise üle järelevalvet MiCA määruse kohaselt määratud pädev asutus. Seega MiCA ja DORA nõuete täitmise üle teeb järelevalvet sama pädev asutus. Eelnõuga nähakse ette, et selleks pädevaks asutuseks on Finantsinspeksioon (vt ka käesoleva seletuskirja punkti 2.4.2 A), kes lähtub järelevalve teostamisel käesolevas seaduses, DORA määruses, MiCA määruses, Finantsinspeksiooni seaduses ja muudes krüptovaraturu osalise tegevust reguleerivates õigusaktides ning nende alusel välja antud õigusaktides sätestatust.

Lõike 2 eesmärk on täpsustada, et kuivõrd lõike 1 kohaselt on Finantsinspeksioon määratud nii MiCA määruse kui ka DORA määruse pädevaks asutuseks, siis on tal ka viidatud määrustes sätestatud nõuete kohase täitmise üle järelevalve teostamisel kõik nendes määrustes, käesolevas seaduses ja Finantsinspeksiooni seaduses sätestatud õigused. Näiteks on MiCA määruses sätestatud pädeva asutuse volitused sätestatud artiklis 94 ja DORA määruses on pädeva asutuse volitused sätestatud artiklis 50.

Lõikes 3 on sätestatud järelevalve ulatus. Finantsinspeksioon teostab järelevalvet:

- Eestis asutatud krüptovaraturu osalise üle;
- Eesti krüptovaraturu osalise kolmandas riigis registreeritud filiaali üle, kui filiaali üle ei teosta järelevalvet selle riigi finantsjärelevalve asutus või kui selle riigi finantsjärelevalve asutusega on sõlmitud vastav kokkulepe;
- isiku üle, kellele krüptovaraturu osaline on seaduse kohaselt teatud tegevused edasi andnud, sh IKT-teenused;
- MiCA alusel liidus tegutsemise õigust omava isiku üle, kes tegutseb Eestis filiaali kaudu või piiriülevalt. MiCA määruse art 102 reguleerib, millised on vastuvõtva liikmesriigi pädeva asutuse (ehk Finantsinspeksiooni) õigused, kui pakkuja, krüptovara kauplemisele võtmist taotleb isik, varapõhise tokeni või e-raha tokeni emitent või krüptovarateenuse osutaja on toime pannud vastuvõtvas riigis õigusnormide rikkumise. Näiteks saab Finantsinspeksioon sekkuda ja takistada isiku tegutsemist Eestis (eelnevalt asjakohaseid asutusi teavitades).

Lõige 4 võtab kokku õigusaktidest tulenevad Finantsinspeksiooni ülesanded. Finantsinspeksioon:

- otsustab lubade andmise, muutmise ja kehtetuks tunnistamise (sh näiteks tegevusluba, kolmandas riigis tegutsemise luba ja ühinemisluba);
- kontrollib osaluste omandamise, suurendamise ja vähendamise (MiCA määruse eestikeelne versioon kasutab terminit võõrandama) seonduvat, mis on reguleeritud MiCA määruse artiklites 41, 42, 83 ja 84;
- annab lubasid, nõusolekuid või teostab registreerimisi ja kooskõlastamisi;
- jälgib aruandeid ja muid dokumente kontrollides ning kohapealset kontrolli teostades teenuseosutaja tegevuse vastavust seadusele;
- teeb kohustuslikke ettekirjutusi ja annab korraldusi (korraldust käesoleva seaduse tähenduses mõistetakse kui korraldust FIS § 22¹ tähenduses);

- täidab muid õigusaktidest tulenevaid ülesandeid, sh DORA määrusest tulenevaid. Näiteks kiidab heaks krüptovara valge raamatu, hindab reklaamteadete vastavust krüptovara valges raamatus sisalduvale teabele, teavitab ühtset kontaktpunkti kavandatud avalikust pakkumisest või kauplemisele võtmisest ning edastab ühtsele kontaktpunktile vastava krüptovara valge raamatu, hindab, kas krüptovaraturu osalisel on õigus krüptovaraturul tegutseda jne.

Lõikes 5 antakse Finantsinspeksioonile õigus kohaldada eelnõus sätestatud riikliku järelevalve teostamiseks korra- ja turvalisuse §-s 31 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. Näiteks võib korra- ja turvalisuse § 31 lõike 4 kohaselt isiku suhtes kohaldada sundtoomist, kui on alust arvata, et isikul on olulist teavet, mis on vajalik kõrgendatud ohu tõrjumiseks. Nimetatud seaduse § 5 lõikes 4 on defineeritud „kõrgendatud oht“. Kõrgendatud oht on oht isiku elule, kehalisele puutumatusse, füüsilisele vabadusele, suure väärtusega varalisele hüvele, suure keskkonnakahju tekkimise oht või karistusseadustiku 15. peatükis sätestatud I astme kuriteo või 22. peatükis sätestatud kuriteo toimepanemise oht. Seega, kui menetlusosaline jätab haldusmenetluses Finantsinspeksiooni kutsel seadusliku takistusega ilmumata ning Finantsinspeksioonil on alust arvata, et menetlusosalisel on olulist teavet, mis aitaks ära hoida ohtu suure väärtusega varalisele hüvele, võib menetlusosalise suhtes rakendada sundtoomist. Samuti võib korra- ja turvalisuse § 31 lõike 3 kohaselt kohaldada sunniraha, kui kutse kätte saanud kutsutud isik ei ilmu ilma mõjuva põhjuseta kutses märgitud ajal kutses märgitud kohta.

FIS § 6 lõige 4 reguleerib, et Finantsinspeksiooni tegevusele kohaldatakse korra- ja turvalisuse seadust käesolevas seaduses (ehk FIS-is), käesolevas seaduses nimetatud seadustes (sh KrÜTSis) ja nende seaduste alusel antud õigusaktides ning Euroopa Liidu õigusaktides sätestatud erisustega. Võlaõigusseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse seletuskirjas²³ on selgitatud, et korra- ja turvalisuse kohaldamine Finantsinspeksiooni riiklikule järelevalvetegevusele ei too kaasa sisulisi muudatusi inspeksiooni senises igapäevases töökorralduses, sest inspeksioon lähtub ka edaspidi riikliku järelevalve teostamisel eriseadustes sätestatud.

Korra- ja turvalisuse erimeetmete regulatsioon (korra- ja turvalisuse § 30 jj) kohaldub erikorra- ja turvalisuse organi (Finantsinspeksiooni) suhtes üksnes siis, kui sellele erikorra- ja turvalisuse organile on eriseadusega antud õigus vastava erimeetme kohaldamiseks. Kui eriseaduses sellist õigust ei ole, siis vastav erimeetme (korra- ja turvalisuse § 30 jj) erikorra- ja turvalisuse organile ei kohaldu. Sellest tulenevalt antakse eelnõu § 26 lõikega 5 Finantsinspeksioonile õigus rakendada korra- ja turvalisuse §-s 31 sätestatud järelevalve erimeetmeid.

Viidatud seletuskiri selgitab lisaks, et muus osas tuleb lähtuda tavapärasest üld- ja erinormi vahekorras: juhul kui eriseadus annab ammendava regulatsiooni korra- ja turvalisuse organi sekkumise aluste ja ulatuse kohta (korra- ja turvalisuse suhtes on eriseadusteks Finantsinspeksiooni seadus ja Finantsinspeksiooni seaduse § 2 lõigetes 1 ja 3 nimetatud seadused), siis üldseadus ei kohaldu. Olukorras, kus eriseadus ei peegelda korra- ja turvalisuse ohumõiste erinevaid astmeid ja tasemeid, st kui eriseadus ei ole mõistekasutuselt ega struktuurilt viidud korra- ja turvalisuse seadusega kooskõlla, kuid annab regulatsiooni erikorra- ja turvalisuse organi tegevuse alustest ja ulatusest, jäävad need korra- ja turvalisuse seaduse sätted, mis oma kohaldamise eeldusena räägivad ühest või teisest ohuastmest või –tasemest, eriseaduse regulatsiooni olemasolu tõttu kõrvale ning sõelale jääb eriseaduse regulatsioon.

²³ <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/6b6c934b-9b9c-4328-b49f-1a7c0b4ec23e/volaogusseaduse-muutmise-ja-sellega-seonduvalt-teiste-seaduste-muutmise-seadus>

Samuti on seletuskirjas täpsustatud, et Justiitsministeerium on märkinud Finantsinspektsiooni järelevalvetevõtte suhtes korrakaitseaduse põhimõtete ja üldmeetmete kohaldamise kohta järgmist:

- 1) korrakaitseaduse §-des 7, 8, 9, 13 sätestatud põhimõtted (proportsionaalsuse, otstarbekuse, inimväärikuse tagamise ja isikuandmete töötlemise põhimõtted) kohalduvad Finantsinspektsiooni tegevuse suhtes kui põhimõtted, kuid põhimõtete sisu on täpsustatud eriseadustes;
- 2) korrakaitseaduse § 23 (riikliku järelevalve meetme kohaldamise põhimõtted) ei kohaldu sisust tulenevalt, sealhulgas ei kohaldu § 23 lõige 4 (järelevalve meetme talumise kohustuse tagamiseks tehtav ettekirjutus ja selle alusel rakendatav sunniraha ülemäär) seetõttu, et ettekirjutuste ja sunniraha määramise eeldused ja alused on eriseadustes ammendavalt reguleeritud;
- 3) korrakaitseaduse § 10 (korrakaitseorganite koostöö), § 11 (korrakaitseorgani selgitamiskohustus) ja § 12 (meetme dokumenteerimine ja aruandlus) ei kohaldu, kuivõrd selleks on olemas eriseadustes ammendav regulatsioon;
- 4) korrakaitseaduse § 14 (isiku õigus saada abi korrakaitseorganilt ja osaleda korrakaitstes) punktid 2 ja 3 ei kohaldu sisust tulenevalt. Abi osutamisel tuleks lähtuda sellest, et abi saab korrakaitseorgan anda vaid oma pädevuse piires, s.o. Finantsinspektsioonil peab olema seaduses sätestatud alus konkreetse abistava toimingute tegemiseks. Sätet ei saaks Finantsinspektsioon kohaldada ka seetõttu, et see eeldab tegutsemist vastavalt ohu astmetele;
- 5) korrakaitseaduse § 15 (avaliku korra eest vastutav isik). Juhul kui korrakaitseadus sisuliselt ei kohaldu, siis ei oma ka avaliku korra eest vastutava isiku definitsioon Finantsinspektsiooni tegevuses tähendust.

Lõike 6 järgi võib Finantsinspektsioon MiCA määruse 6. jaotises sätestatud nõuete rikkumise ärahoidmiseks, avastamiseks ja vähendamiseks seirata krüptovara pakkumise või teenuse osutamise raames tehtud või tehtavate tehingute tegemist, samuti muude toimingute tegemist seoses võimalike nõuete rikkumistega. „Seirama“ sisuliselt tähendab subjekti üle teostatavat spetsiifilist järelevalve liiki, pidevat vaatlust või jälgimist. Sama lõike teise lause järgi võib seiramine toimuda varjatult. Sealjuures on oluline märkida, et krüptovara pakkumise või teenuse osutamise raames tehtud või tehtavate tehingute ja toimingute seiramine on vältimatult vajalik, et Finantsinspektsioonil oleks võimalik teostada MiCA määruse artikli 94 lõikest 1 tulenevaid järelevalvefunktsiooni täitvaid ülesandeid, sh keelata krüptovara pakkumine või krüptovarateenuse osutamine, kui Finantsinspektsioonil on mõjuv põhjus kahtlustada, et MiCA määrust on rikutud või seda rikutakse (vt ka MICA art 94 lg 1 punktid b, c, e ja l-o).

Sarnane lähenemine on juba täna ette nähtud väärtpaberiturul ja seal läbiviidavate tehingute puhul. Nimelt on Finantsinspektsioon otsesõnu kohustatud VpTS § 230 lõike 3 alusel eelkõige väärtpaberiturul turukuritarvituste kui ka seoses oluliste osaluste omandamise või võõrandamisega seesugust seiret läbi viia, sh võib ka väärtpaberitehingute puhul vastav seiramine toimuda varjatult. Seesugune „tööriist“ on äärmiselt oluline, et tagada vastava turu korrapärane toimimine ja tehingute tegemine nõu alusel ja läbipaistval viisil.

Lõiked 7 ja 8. MiCA ja DORA määrustest tulenevalt peab liikmesriik tagama, et Finantsinspektsioonil on kõik määrustes sätestatud õigused (vastavalt artiklites 111 ja 50), mistõttu on selguse huvides välja toodud viited meetmetele ja karistustele ning nende alusel tehtud otsuste avalikustamisele. Kuna FIS § 54 lõike 5 kohaselt on Finantsinspektsioonil õigus täielikult või osaliselt avalikustada väärtvõrdseaduses tehtud lahend või haldusakt või -leping, kui see on ette nähtud FIS § 2 lõikes 1 nimetatud seaduses, siis antakse lõigetega 6 ja 7 ka seaduslik alus avalikustamiseks.

Näiteks on Finantsinspektsioonil MICA määruse kohaselt õigus teha nõuete rikkumise korral avalik teadaanne, milles on märgitud rikkumise eest vastutav füüsiline või juriidiline isik ja rikkumise laad. Samuti on õigus teha ettekirjutus, millega nõutakse rikkumise lõpetamist või rikkumise mitte kordamisest. Finantsinspektsiooni võib kohaldada rikkujate suhtes ka rahalisi karistusi. Juhul kui rikutakse siseteabe avalikustamise nõudeid või turukuritarvituse ennetamise ja avastamise nõudeid,

on Finantsinspeksioonil õigus lisaks eelnimetatule nõuda rikkumisega saadud kasu või ära hoitud kahju loovutamist, tunnistada krüptovarateenuse osutaja tegevusluba kehtetuks või peatada teenuseosutaja tegevus. Samuti on õigus kehtestada krüptovarateenuse osutajale juhile või muule isikule juhtimise keeld, mis võib korduva rikkumise korral olla isegi vähemalt 10 aastat. Samuti võib kehtestada juhile oma arvel kauplemise ajutise keelu.

Paragrahv 27. Finantsinspeksiooni õigused teabe saamisel

Paragrahvis 27 reguleeritakse Finantsinspeksiooni õigusi teabe saamisel.

Finantsinspeksioonil on järelevalve teostamiseks õigus nõuda aruandeid, tasuta teavet, dokumente ning suulisi või kirjalikke selgitusi järelevalve teostamisel tähtsust omavate asjaolude kohta. Erinevates majandussektorites omavad andmed erinevat tähtsust. Finantsteenuste spetsiifikast (eelkõige finantsteenuste immateriaalsest olemusest) tulenevalt on finantsvaldkonnas andmete esitamisel ja avalikustamisel teistsugune tähendus ja kaal (andmeid ei koguta üksnes statistilisel eesmärgil ja järelevalve põhineb subjekti kohta kogutavatel andmetel). Finantssektori järelevalve eripärast (eelkõige infotõrgete problemaatikast) tulenevalt on aruandlus ja järelevalvesubjekti tegevuse kohta muu seaduses sätestatud teabe kogumine kesksel kohal. Järelevalvelise aruandluse ja muude dokumentide, kirjalike ja suuliste selgituste jmt põhjal toimub järjepidev kontroll järelevalvesubjekti tegevuse üle, s.h. igal ajahetkel tegevusloa nõuetele vastavuse üle. On oluline, et nii turule sisenemisel kui ka hilisemal tegutsemisel oleks tagatud ettevõtjate õiguskuulekus. Eksitav või vale teave võib kaasa tuua olulise kahju turu usaldusväärusele ja takistada turu sujuvat ja kindlat toimimist. Vale, puuduliku või eksitava teabe põhjal läbi viidud järelevalve annab moonutatud pildi järelevalvesubjekti tegevusest, sh tema finantsilisest seisundist.

Lõikes 1 loetletakse isikud, kellelt Finantsinspeksioon võib nõuda järelevalve teostamiseks teavet, dokumente ja suulisi selgitusi. Näiteks ütleb MiCA määruse artikli 94 lõike 1 punkt a, et pädeval asutusel on õigus nõuda, et kõik isikud esitaksid teabe ja dokumendid, mida pädevad asutused peavad oma ülesannete täitmiseks vajalikuks. Seega sätestatakse, et Finantsinspeksioon võib küsida teavet krüptovaraturu osalise juhilt, töötajalt, aktsionärielt või osanikult, audiitorettevõtjalt, likvideerijalt või pankrotihaldurilt, riigiasutuselt, kohaliku omavalitsusüksuse asutuselt, riigi põhiregistri ja riikliku registri pidajalt ning riigi andmekogu vastutavalt ja volitatult töötajatelt. Põhjendatud vajaduse korral võib Finantsinspeksioon küsida teavet ka muult kolmandalt isikult, mh läbi viia uurimist istungina, kuhu on kutsutud kolmas isik. Selline teabe kogumine võib osutada küll isikute põhiõigust andmete kaitsele riivavaks, kuid finantsjärelevalve lähtub avaliku huvi ja turu stabiilsuse tagamise eesmärgist, mistõttu võib vastav teabe kogumine osutada vajalikuks. Seda näiteks olukorras, kus muid kanaleid arvestades ei ole võimalik piisavalt andmeid koguda, kuid samas kliendid ja avalikkus eeldab finantsjärelevalve poolset tegutsemist. Kui see ei kahjusta järelevalve teostamist, võib Finantsinspeksioon selgitada eelpool nimetatud isikutele teabe nõudmise eesmäärke.

Lõige 2. Finantsinspeksioonil on õigus saada põhjendatud juhul otse ja viivitamata krüptovarateenuse osutajalt, krediidasutuselt, e-raha asutuselt või makseasutuselt teavet kliendi või sisetavet valdava isiku konto või krüptovara rahakoti ning nimetatud konto ja krüptovara rahakotiga seotud käibe ja saldo kohta. Lisaks on õigus saada põhjendatud juhul krediidasutuselt pangasaladust sisaldavaid andmeid krüptovarateenuse osutaja ja tema klientide kohta, samuti kolmanda isiku kohta, kellele on edasi antud krüptovarateenuse osutaja ülesanded. Pangasaladust sisaldavate andmete küsimine on ühest küljest paratamatult riivav, kuid teisalt ka vältimatult vajalik järelevalvetegevuse osa. Nimetatud andmete korje on üks olulisemaid Finantsinspeksiooni järelevalve teostamise aspekte. Finantsinspeksioon peaks põhjendama pangasaladust sisaldavate andmete küsimise vajalikkust andmete kogujale.

Seetõttu on lisatud sättesse kriteeriumina, et Finantsinspeksioonil on pangasaladust sisaldavaid andmeid õigus saada põhjendatud juhul.

Finantsinspeksioonil on õigus saada teavet järelevalve subjekti või tema tegevuse kohta nii, et subjekti sellest ei teavitata. Samas on sätestatud keeld krüptovaraturu osalise teavitamisele teabe edastamisest (**lõike 3**).

Lõikega 4 sätestatakse, et kui see ei kahjusta järelevalve teostamist, selgitab Finantsinspeksioon lõikes 1 nimetatud isikutele teabe nõudmise eesmärgi. Näiteks võib teabe nõudmise eesmärgi selgitamine takistada järelevalve teostamist, kui teabe subjektidel võib tekkida soov midagi varjata.

Paragrahv 28. Järelevalve kolmandas riigis krüptovarateenuse osutamise ja krüptovara pakkumise või kauplemisele võtmise taotlemise üle

Paragrahvis 28 sätestatakse regulatsioon järelevalve teostamiseks kolmandas riigis filiaali asutanud ja piiriüleltselt teenuseid osutava või krüptovara pakkuva või krüptovara kauplemisele võtmist taotleva krüptovaraturu osalise üle.

Lõike 1 kohaselt on Finantsinspeksioonil kohustus rakendada kolmandas riigis filiaali asutanud või kolmandas riigis piiriüleltselt tegutseva turuosalise suhtes viivitamata meetmeid rikkumise lõpetamiseks, kui rikkumine seisneb kolmanda riigi kehtestatud õigusaktis seisneva nõude rikkumises, sealhulgas ka juhul, kui vastava ettepaneku on teinud kolmanda riigi järelevalveasutus.

Lõike 2 alusel teeb Finantsinspeksioon võimaluse korral rakendatud meetmed teatavaks selle riigi järelevalveasutusele.

Lõike 3 järgi peab filiaal või piiriüleltselt tegutsev krüptovaraturu osaline esitama kolmanda riigi järelevalveasutuse nõudmisel teavet, mis on vajalik järelevalve teostamiseks filiaali või selle krüptovaraturu osalise tegevuse üle selles riigis. Säte on vajalik selle jaoks, et kolmanda riigi järelevalveasutus saaks efektiivselt toimetada järelevalvet tema riigis tegutseva isiku üle.

Paragrahv 29. Menetlusosalise õigused ja kohustused järelevalvemenetluses

Paragrahvis 29 reguleeritakse menetlusosaliste õigusi ja kohustusi krüptovaraturu osalise järelevalvemenetluses. Haldusmenetluse seaduse § 11 lõike 1 kohaselt on menetlusosalisteks haldusakti andmist või toimingut sooritamist taotlev või halduslepingu sõlmimiseks ettepaneku teinud isikuteks (taotleja) isik, kellele haldusakt või toiming on suunatud või kellele haldusorgan on teinud ettepaneku halduslepingu sõlmimiseks (adressaat), isikud, kelle õigusi või kohustusi haldusakt või toiming puudutab või kellele see on suunatud, ning haldusorgan.

Lõiked 1–3. Finantsinspeksiooni ülesandeks on vajadusel (menetlusosalise soovi korral) selgitada menetlusosalisele tema õigusi ja kohustusi järelevalvemenetluses. Menetlusosalisel on õigus tutvuda andmetega, mis Finantsinspeksioon on tema kohta kogunud, ning teha nendest koopiaid ja väljavõtteid, kuid Finantsinspeksioonil on õigus ka andmete esitamisest keelduda. Keelduda on õigus juhul, kui see kahjustab või võib kahjustada kolmanda isiku õigustatud huve või andmetega tutvumine takistab järelevalve eesmärkide saavutamist või ohustab tõe väljaselgitamist kriminaalmenetluses. Lisaks on menetlusosalisel õigus esitada tunnistajale küsimusi kirjalikult Finantsinspeksiooni kaudu. Finantsinspeksioonil on õigus põhjendatult keelduda küsimuste tunnistajale edastamisest küsimuste asjassepuutumatusel korral või tunnistaja õiguste või huvide rikkumise vältimiseks (näiteks kui tegemist on töötajaga ja Finantsinspeksioon näeb, et menetlus võib selle töötaja olukorda halvendada).

Paragrahv 30. Selgituste andmisest keeldumise alused

Paragrahv 30 kohaselt võib selgituste andmiseks kohustatud isik keelduda Finantsinspeksioonile selgituste andmisest vastavalt kriminaalmenetluse seadustiku §-s 73 sätestatud alustel. Viidatud § 73 lõike kohaselt on tunnistajal õigus keelduda ütluste andmisest nende asjaolude kohta, mille suhtes kohaldatakse riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadust.

Paragrahv 31. Kohapealse kontrolli tegemine

Paragrahv 31 sätestab nõuded kohapealsete kontrollide läbiviimiseks. Vastava õiguse aluseks on MiCA määruse artikli 94 lõike 1 punkt w, mille kohaselt on pädeval asutusel õigus teha kohapealset kontrolli või uurimist muudes kohtades kui füüsilise isiku eluruumid ja siseneda sel eesmärgil ruumidesse, et saada juurdepääs dokumentidele ja muudele mis tahes kujul andmetele.

Lõike 1 kohaselt on Finantsinspeksioonil õigus läbi viia järgmiste isikute kohapealset kontrolli:

- krüptovaraturu osaline;
- temaga samasse konsolideerimisgruppi kuuluvat äriühing;
- isik, kellele ta on ülesanded edasi antud.

Lõikes 2 reguleeritakse, millal on Finantsinspeksioonil õigus kohapealset kontrolli läbi viia. Esiteks on tal see õigus, kui on vaja kontrollida esitatud andmete vastavust tegelikkusele. Teiseks, kui tal on kahtlus, et on rikutud õigusaktides sätestatud või see on vajalik muude järelevalveülesannete täitmiseks. Lisaks on Finantsinspeksioonil see õigus, kui lepinguriigi finantsjärelevalve asutus on seda taotlenud, et kontrollida välisriigi krüptovaraturu osalise saadud teavet või kui see on vajalik järelevalveülesannete täitmiseks. MiCA määruse artikli 94 lõikes 4 on sätestatud, et pädev asutus võib kohapealse kontrolli või uurimisega seoses taotleda abi teise liikmesriigi pädevalt asutuselt. Kui pädev asutus saab teise liikmesriigi pädevalt asutuselt taotluse teha kohapealne kontroll või uurimine, võib ta kohapealse kontrolli või uurimise ise läbi viia, lubada taotluse esitanud pädeval asutusel kohapealses kontrollis või uurimises osaleda, lubada taotluse esitanud pädeval asutusel endal teha kohapealse kontrolli või uurimise või jagada teatavaid järelevalveülesandeid teiste pädevate asutustega.

Selleks, et Finantsinspeksioon saaks kohapealset kontrolli läbi viia, peab ta andma vastava korralduse. Korraldusele tuleb märkida kohapealse kontrolli eesmärk, ulatus, perioodi pikkus ja aeg. See tuleb toimetada kontrollitava kätte hiljemalt kolm päeva enne kontrolli algust, välja arvatud juhul, kui korraldusest etteteatamine ohustaks kontrolli eesmärgi saavutamist. Kontrolli teostab selleks volitatud isik (**lõige 3**). Korraldust käesoleva seaduse tähenduses mõistetakse korraldust FIS § 22¹ tähenduses.

Lõikes 4 on sätestatud kontrollija õigused. Eelkõige on tal õigus siseneda kõikidesse ruumidesse, järgides sealjuures võimalusel kõiki kehtestatud turvaeskirju, nõuda tööks vajalike tingimuste tagamist ja kasutada eraldi ruumi, piiranguteta uurida järelevalve teostamisel vajalikke dokumente ja andmekandjaid ning teha nendest koopiaid, väljavõtteid ja ära kirju ning jälgida tööprotsesse. Lisaks on tal õigus nõuda suulisi ja kirjalikke selgitusi kontrollitava juhtidelt ja töötajatelt.

Lõige 5. Selleks, et kontrollija saaks nõuetekohaselt oma ülesandeid täita, on lõikes 5 sätestatud, et kontrollitava juhatus peab määrama kompetentse esindaja, kes esitab kontrollijale vajalikke dokumente ja muud teavet ning annab nende kohta ka vajalikke selgitusi.

Lõike 6 kohaselt võib Finantsinspeksioon välisriigi krüptovaraturu osalise saadud teabe kontrollimisel volitada kohapealset kontrolli teostama välisriigi finantsjärelevalve asutuse või tema nimetatud audiitorettevõtja või eksperdi.

Lõiked 7 ja 8. Kontrollimise tulemuste kohta on kontrollija kohustatud koostama akti. Akti kavand tuleb koostada kahe kuu jooksul pärast kontrolli lõppemist ning Finantsinspeksioon peab selle toimetama kontrollitavale kätte. Samas võib osutada vajalikuks täiendavalt hinnata kontrollitava esitatud selgitusi või muid olulisi asjaolusid, mistõttu võib Finantsinspeksioon pikendada nimetatud tähtaega kuni kahe kuu võrra. Kontrollitav võib ühe kuu jooksul esitada Finantsinspeksioonile kirjalikke selgitusi. Selgitused esitatakse kirjalikus, suulises või muus sobivas vormis kooskõlas HMS § 40 lõikega 1.

Lõike 9 kohaselt annab Finantsinspeksioon kohapealse kontrolli lõppakti mitte hiljem kui neli kuud pärast kohapealse kontrolli lõppemist kooskõlas FIS § 18 lõikega 2 pärast kontrollitava kirjalike selgituste saamist või nende tähtjaks mitteesitamist. Finantsinspeksiooni põhjendatud otsusega kinnitatud lõppakt, mis on kooskõlas haldusmenetluse seadusega käsitatav haldusaktina, toimetatakse kontrollitavale kätte.

Lõike 10 kohaselt võib Finantsinspeksioon siiski pikendada käesoleva paragrahvi lõikes 9 nimetatud tähtaega kuni kahe kuu võrra, kui kontrollitava esitatud selgitused või muu oluline asjaolu vajab täiendavat hindamist. Kontrollitaval on õigus sellisel juhul anda täiendavaid selgitusi ja esitada vastuväiteid. Kui lõppaktis tehakse vastaval perioodil olulisi muudatusi, peab Finantsinspeksioon saatma lõppakti uuesti kontrollitavale kirjalike selgituste saamiseks. Riigikohus on asunud seisukohale, et ärakuulamine peab toimuma haldusakti andmise protsessis (Riigikohtu Halduskollegiumi otsus 14.03.2022. asjas 3-19-509).

Lõige 11. Lõppaktis võib ette näha kontrollitavale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks või ka määrata muid kohustusi ning kui kontrollitav neid ei täida või teeb seda ebakohaselt, võib Finantsinspeksioon rakendada sunniraha. Sunniraha rakendamine on reguleeritud seaduse §-s 36.

Vaadeldav säte annab Finantsinspeksioonile mandaadi selles samas aktis sundida tuvastatud rikkumisi parandama või riske vähendama. Kui eelnevalt tehakse vastav nn hoiatus, võib Finantsinspeksioon määrata sunniraha lõppaktis toodud kohustuste tähtjaks täitmata jätmise tõttu. Kogu akti on sellisel juhul võimalik halduskohtus aga vaidlustada.

Lisaks selgitame, et muude finantsjärelevalve subjektide suhtes kehtiva õiguse kohaselt ei oma kohapealse kontrolli lõppakt iseseisvat regulatiivset toimet, s.t. ei tekita kontrollitavale kohustusi, mistõttu aktis väljatoodud puuduste ja rikkumiste kõrvaldamiseks on reeglina vaja koostada kohustav haldusakt ettekirjutuse näol. Nii haldusmenetluse kui järelevalvemenetluse läbiviimine peaks olema eesmärgipärane ja efektiivne, samuti võimalikult lihtne ja kiire, vältides üleliigseid kulutusi ja ebameeldivusi isikutele. Kohapealse kontrolli materjalid, mis annavad põhjaliku teadmise kontrollitava majandustegevuse kohta, võivad olla/on väga mahukad, s.h. lõppaktis väljatoodud tõendid võivad olla väga olulise kaaluga. Kohapealse kontrolli lõppakti eraldi vormistamise ja lõppaktis toodud puuduste kohta eraldi haldusaktina vormistamise vahele võib jääda mitmeid kuid või isegi pikem ajavahemik ja faktiline olukord võib selle aja jooksul olla oluliselt muutunud. Kohapealse kontrolli protsess ja vastavate dokumentide koostamine kulutab põhjendamatult Finantsinspeksiooni ressursse ning ei ole ka kontrollitava vaates efektiivse lahendusega. Seetõttu on võrreldes teiste finantsvaldkonna eriseadustega eelnõus välja töötatud kohapealse kontrolli lõppakti andmise kohta uus lähenemine.

Lõige 12 annab Finantsinspeksioonile õiguse lõppakt või osa sellest avalikustada, aga seda vaid juhul, kui see on vajalik finantssektori stabiilsuse, läbipaistvuse või klientide huvides lähtuvalt. FIS § 54 lg 5 esimese lause kohaselt on Finantsinspeksioonil õigus täielikult või osaliselt avalikustada

haldusakt või -leping, kui see on ette nähtud FIS § 2 lg 1 nimetatud seaduses või kui see on vajalik investorite, finantsjärelevalve subjektide klientide või avalikkuse kaitseks või finantsturu õigus- või korrapärase toimimise tagamiseks.

Lõike 13 kohaselt peab Finantsinspeksioon asjakohasel juhul kontrolli tulemused viivitamata teatavaks tegema päritoluliikmesriigi pädevatele asutustele.

Paragrahv 32. Ekspertiis ja erakorraline audiitorkontroll

Paragrahv 32 käsitleb eksperdi kaasamist järelevalvemenetlusesse ja erakorralise audiitorkontrolli läbiviimist. Järelevalvemenetluses võib kaasata sõltumatu eksperdi, kellele kohaldub eelkõige haldusmenetluse seaduse § 39. Ekspert kaasatakse eriteadmisi nõudva asjaolu välja selgitamiseks, mida järelevalveasutus saab vajadusel kõrvutada teiste tõenditega, et oma seisukoht kujundada.

Lõiked 1 ja 2. Ekspertiisi võib järelevalvemenetlusesse kaasata eriteadmisi nõudvate tähtsust omavate asjaolude selgitamiseks ning erakorralise audiitorkontrolli läbiviimist on õigus nõuda, kui on põhjendatud kahtlus, et Finantsinspeksioonile või avalikkusele esitatud aruanded või teave on eksitavad või tegelikkusele mittevastavad, on tehtud tehinguid, mille tulemusel võidakse tekitada või on tekitatud olulist kahju, järelevalvemenetluses vajab täiendavat selgitamist muu finantsseisundiga seotud oluline küsimus.

Lõige 3. Ekspert või audiitor kaasatakse Finantsinspeksiooni algatusel või menetlusosalise taotlusel. Ekspertiisi või audiitori nimi ja tema kaasamise põhjus tehakse menetlusosalisele teatavaks enne eksperdi või audiitori kaasamist, välja arvatud juhul, kui on vajalik asja kiire menetlemine või kui teavitamine võib takistada eksperitiisi või erakorralise audiitorkontrolli eesmärgi saavutamist.

Lõige 4. Kohapealset kontrolli läbi viies on eksperdil või audiitoril õigus kasutada kontrollija õigusi üksnes temale antud ülesannete täitmiseks ning audiitorettevõtjal on õigus teha ka ettepanekuid Finantsinspeksioonile ja menetlusosalisele täiendavate andmete ja dokumentide esitamiseks. Kõikidesse ruumidesse sisenemise õigus on tal üksnes kontrollitava loal või tema juuresolekul.

Lõike 5 kohaselt peab ekspert või audiitorettevõtja esitama oma arvamuse või hinnangu ka nende asjaolude kohta, mille kohta talle küsimusi ei esitatud, kuid mis ta tegi kindlaks järelevalvemenetluse käigus. Seega, kui lõike 4 kohaselt antakse mandaat uurida kindlat asjaolu, kuid selle käigus tuleb välja muu leid, mida ei ole sihilikult uurima mindud, siis lõike 5 kohaselt tuleb ka selle leiu kohta oma arvamus ja hinnang esitada.

Lõike 6 eesmärk on tagada, et ekspert hoiaks saladuses avalikustamisele mittekuuluvat teavet, mis sai talle teatavaks seoses eksperdiülesannete täitmiseega. Audiitori kutsesaladuse hoidmise kohustus tuleneb AudS-ist.

Lõikes 7 sätestatakse, et eksperitiisi või erakorralise audiitorkontrolli kulud kaetakse Finantsinspeksiooni eelarvest ning kui ekspert või audiitorettevõtja kaasatakse menetlusosalise taotlusel, tasub kulud menetlusosaline.

Paragrahv 33. Ettekirjutus

Paragrahv 33 näeb ette Finantsinspeksioonile õiguse teha ettekirjutusi seaduses sätestatud alustel.

Lõike 1 kohaselt on Finantsinspeksioonil õigus teha ettekirjutus, kui tuvastatakse õigusaktide rikkumine või rikkumiste ärahoidmiseks (õigusaktide rikkumise oht). Lisaks on Finantsinspeksioonil õigus teha ettekirjutus, kui krüptovaraturu osalise võetud riskid on oluliselt

suurenenud või esineb muu tema tegevust, tema klientide huve või finantsturu kui terviku usaldusväärust või läbipaistvust ohustavaid või ohustada võivaid asjaolusid.

Lõike 2 kohaselt peab ettekirjutuse saaja asuma ettekirjutust viivitamata täitma ning **lõikega 3** nähakse ette, et kaebuse esitamine ja menetlemine ei peata ettekirjutuse täitmist, kui Finantsinspeksioon ei ole ette näinud teisiti.

Paragrahv 34. Finantsinspeksiooni õigused ja kohustused ettekirjutuse tegemisel

Paragrahviga 34 sätestatakse Finantsinspeksiooni õigused ja kohustused ettekirjutuse tegemisel.

Lõikes 1 on loetelu ettekirjutustest ning juhul, kui krüptovaraturu osaline ettekirjutust ei täida (**lõige 2**), võib tema suhtes rakendada muid õigusaktides ette nähtud meetmeid, sealhulgas tunnistada kehtetuks tema tegevusluba, tema filiaali registreerimise luba või ka nõuda juhi tagasikutsumist.

Kuigi MiCA määruse artikli 94 lõikes 1 on loetelu pädeva asutuste õigustest, on lõike 1 sõnastus jäetud analoogseks teistes finantssektori seadustes sätestatud ettekirjutuse alustega. Seda ka seetõttu, et neid saaks vajadusel kohaldada ka DORA määruses sätestatud nõuete rikkumiste korral (DORA määruse artikli 50 lõikes 4 on miinimumnimekirja pädeva asutuste meetmetest). Näiteks on DORA määruses välja toodud järgmise meetmed: (i) teha ettekirjutus, et füüsiline või juriidiline isik lõpetaks rikkumise ja hoiduks selle tegevuse kordamisest; (ii) õigus nõuda sellise tegevuse või tava ajutist või alalist peatamist, mis pädeva asutuse arvates on vastuolus määrusega, ning hoida ära sellise tegevuse või tava kordumine; (iii) võtta mis tahes liiki meetmeid, sealhulgas rahalisi meetmeid, tagamaks, et finantssektori ettevõtjad jätkavad õigusnormide järgimist ning (iv) väljastada avalikke teadaandeid rikkumise kohta.

Lõigetes 3–6 on sedastatud Finantsinspeksiooni õigused ja kohustused kliendi vara kasutamise või käsutamise keelu või piirangu seadmisele ning teostamisele. Näiteks, kui Finantsinspeksioonil on kahtlus, et krüptovaraturu osaline rikub õigusaktides ette nähtud nõudeid, võib Finantsinspeksioon teha ettekirjutuse, millega keelatakse kliendi vara kasutamine või käsutamine. Samuti võib ettekirjutusega ette näha piirangu kliendi vara säilimise tagamiseks kuni kolmekümneks päevaks ettekirjutuse jõustumisest arvates. Muu hulgas on Finantsinspeksioonil õigus esitada krüptovarateenuse osutajale, krediidasutusele, e-raha asutusele või makseasutusele motiveeritud avaldus (avaldus, mis sisaldab Finantsinspeksiooni motiive konto või rahakoti kasutamise piiramiseks/õigustamiseks) kliendi konto või krüptovara rahakoti kasutamise piiramiseks. Kui Finantsinspeksioon on konto kasutamise piirangu ette näinud, siis selle keelu kehtimise ajal ei täida krüptovarateenuse osutaja või muu vastav isik talle Finantsinspeksiooni poolt teatavaks tehtud keelu või piirangu adressaadiks oleva konto valdaja või kolmanda isiku poolt kontrol oleva vara kasutamiseks või käsutamiseks tehtud korraldust. Piirangust või keelust vabaneb tähtaja möödudes või varem, kui kahtlus langeb ära enne tähtaja möödumist. Samas võib keeldu või piirangut pikendada üksnes siis, kui asjas on alustatud kriminaalmenetlus. Pankrotimenetluse puhul otsustab kohus samamoodi, kas keelata võlgnikul oma vara käsutamist ilma ajutise halduri nõusolekuta.

Paragrahv 35. Juhtorgani kokkukutsumisest teavitamine, Finantsinspeksiooni osalemine koosolekul ja juhtorgani otsuse kehtetuks tunnistamine Finantsinspeksiooni taotlusel

Paragrahvis 35 sätestatakse nõuded juhtimisorganite kokkukutsumisele ja juhtimisorgani otsuse kehtetuks tunnistamisele Finantsinspeksiooni taotlusel.

Lõike 1 kohaselt peab krüptovaraturu osaline teavitama üldkoosoleku, osanike koosoleku ja nõukogu koosoleku toimumisest Finantsinspeksiooni vähemalt kaks nädalat ette ja kui tegemist on erakorralise üldkoosoleku toimumisega, siis tuleks võimalusel teavitada üks nädal ette.

Lõige 2 sätestab, et Finantsinspeksioon võib ettekirjutusega nõuda krüptovaraturu osalise juhtimisorganite kokkukutsumist. Lisaks võib Finantsinspeksioon nõuda Finantsinspeksiooni arvamuse kohaselt vajaliku küsimuse päevakorda võtmiseks. Olukorras, kus võib juhtuda, et Finantsinspeksiooni ettekirjutust ei täideta ja/või seiskab selle teatud ajaks (kas või ajutiselt seisukoha küsimiseks) kohtumenetlus, võib tekkida risk, et teatud olulisi küsimusi ei saa koosolekule otsustamisele panna. Lõike eesmärk on tagada, et Finantsinspeksioonil on õigus kokku kutsuda koosolek ja määrata selle päevakord, kui ei ole täidetud Finantsinspeksiooni ettekirjutust.

Lõige 3 annab Finantsinspeksioonile õiguse ilma ette teatamiseta koosolekul osaleda. Finantsinspeksiooni esindajal on õigus koosolekul esitada oma seisukohti, teha ettepanekuid ja nõuda nende kandmist koosoleku protokollis. Samasisuline säte on kehtestatud täna kõigis teistes kehtivates finantssektori ettevõtjate tegevust reguleerivates eriseadustes. Järelevalve mandaat on arvestada finantsteenuste osutajate klientide huvidega ning äärmuslikel juhtudel võib olla vajalik, et Finantsinspeksiooni esindajad saaksid juhtorganite liikmete koosolekule oma esindajaid.

Lõikega 4 sätestatakse riikliku finantsjärelevalve raames rakendatav abinõu, mille eesmärk on tagada Finantsinspeksiooni seaduse § 3 lõikes 1 nimetatud avalikud huvid. Avalikule võimule on antud õigus sekkuda krüptovaraturu osalise juhtimisotsustesse, mida kohus saab rakendada üksnes Finantsinspeksiooni taotluse alusel.

Paragrahv 36. Sunniraha

Paragrahv 36. Finantsinspeksioonile antakse õigus rakendada krüptovaraturu osalise suhtes ettekirjutuse või muu haldusakti (nt eelnõu kohaselt ka kohapelase kontrolli lõppakt) täitmata jätmise või mittekohase täitmise korral sunniraha. Rakendatavad sunniraha määrad peaksid sundima ettekirjutusega kohustust täitma. Kuna asendustäitmise ja sunniraha seaduse § 10 lg 2 kohaselt sätestab sunniraha igakordse rakendamise ülemmäär seadus, on käesolevas eelnõu paragrahvis sätestatud sunniraha ülemmäärad. Sunniraha määrade reguleerimisel on võetud lähenemine, et lisaks kõrgele rahatrahvile (vt vastutuse ptk) on ka muud haldusmeetmed tõhusad ja proportsionaalsed vastavalt ettevõtja tegevuse ulatuse ja keerukusele ning eelkõige motiveerivad ettevõtjaid ettekirjutusi täitma.

Haldusakti täitmata jätmise või ebakohase täitmise korral on sunniraha ülemmäär füüsilise isiku puhul esimesel korral kuni 5000 eurot ja järgmistel kordadel kuni 50 000 eurot ühe ja sama kohustuse täitmisele sundimiseks, kuid kokku mitte rohkem kui 5 000 000.

Juriidilise isiku puhul on sunniraha kuni 32 000 eurot ja järgmistel kordadel kuni 100 000 eurot ühe ja sama kohustuse täitmisele sundimiseks, kuid kokku mitte rohkem kui 5 000 000 eurot või kuni kümme protsenti juriidilise isiku kogukäibest vastavalt viimasele kättesaadavale raamatupidamisaruandele. Kui juriidiline isik on emaettevõtja või sellise emaettevõtja tütarvõtja, kes peab koostama konsolideeritud raamatupidamisaruandeid, siis on esimeses lauses nimetatud kogukäive aastane kogukäive või vastav tululiik konsolideerimisgrupi emaettevõtja viimase kättesaadava konsolideeritud raamatupidamisaruande järgi, mille on heaks kiitnud kõrgeima taseme emaettevõtja juhtimisorgan

8. peatükk sätestab vastutusega seotud normid.

Viidatud peatükk käsitleb Finantsinspeksiooni määratavaid võimalikke sanktsioone käesolevas seaduses, MiCA määruses ja DORA määruses sätestatud rikkumiste eest. Selleks, et tagada õigusaktide tõhus jõustamine, tuleb kehtestada asjakohased menetlused nende krüptovaraturu osaliste

suhtes, kes ei täida reguleerivaid õigusakte. Üldine põhimõte on, et karistused peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad.

Finantsjärelevalve prioriteet on riskihinnangute alusel konkreetse ohu tõrjumine. Üldjuhul on Finantsinspeksioonil võimalik õiguskorda kaitsta ettekirjutuse tegemise teel, mille mittetäitmisel on õigus rakendada sunniraha. Sellest lähtekohast võetuna ei peaks vääртеокооссеisud iseenesest nagu vajalikud olema. Sellisel lähenemisel finantssektori jaoks on siiski aga mitu olulist puudust.

Esiteks, rikkuja suhtes rakendatava meetme heidutavuse juures hinnatakse sunni või karistuse mõju selle isiku või teiste isikute käitumise muutuse esile kutsumisele (mõjusust), kuid eelpool toodud lähenemise mõjusust ei ole finantsvaldkonnas piisav. Sellise lahenduse üld- ja eripreventiivne eesmärk ei ole selge. Eelkõige jääb vajaka üldpreventsiooni positiivne eesmärk, kuna õiguskord ei annaks avalikkusele selget märki õigusrikkumise hukkamõistetavuse kohta. Ettekirjutuse ja sunnirahaga on võimalik nõuda seaduskuulekat käitumist ja kõrvaldada eelkõige selliseid rikkumisi, mille tagajärjed ei avalda mõju kolmandatele isikutele. Näiteks kasutab Finantsinspeksioon nimetatud meetmeid peamiselt järelevalvelise aruandlus- ja raporteerimiskohustuse tagamiseks.

Sunniraha rakendamine eeldab ettekirjutuse tegemist ja on suunatud ettekirjutuse täitmisele (nt ettekirjutus võib olla suunatud ka konkreetsest rikkumisest hoidumisele ning sunniraha tähtpäev määratud selle rikkumise sündmuse saabumisega, st eeldab haldusorgani poolt ohukahtluse või ohu väljaselgitamise korral selle ohu tõrjumisele ja rikkumise ennetamisele suunatud ettekirjutuse tegemist, sh hinnatakse just ettekirjutatud kohustuse täitmist, mitte tagajärje saabumist. Sunniraha instituuti ei ole samas võimalik kohaldada juhtumitele, kus minevikus tehtud tegu ja selle tagajärjed on lõppenud.

Praktikas võib puududa alus rikkumist ennetava ettekirjutuse tegemiseks (näiteks teadvalt avaldatakse vale teavet, mis eksitab kliente – rikkumine on toime pandud ja keegi võib teha investeerimisotsuse tuginedes väärle teabele). Sunniraha rakendamise eelduseks on konkretiseeriva ettekirjutuse tegemine ehk rikkumise formaalne tuvastamine ning see eeldab isiku poolt täiendavaid tegevusi rikkumise kõrvaldamiseks. Sunniraha on meede, millega mõjutatakse isikut viima oma käitumine konkreetset juhul õigusega vastavusse ja millist ei rakendata, kui ettekirjutus täidetakse. Sunniraha ei saa kasutada heidutamiseks hüpoteetilise järgmise juhtumi suhtes. Samuti ei saa sellega reageerida juba toimunud lõppenud teole, millel puuduvad kõrvaldatavad tagajärjed. Need juhtumid jäävad väärteo- või kriminaalõiguse valdkonda.

Oma olemuselt on valdav osa finantsvaldkonna õigusrikkumistest peitelised ja rikkumiste toimepanemine võib selguda alles hiljem (nt mitme kuu möödumisel teo toimepanemisest). Rikkumiste puhul, mille tagajärje kõrvaldamine ei ole seega võimalik, tuleks kehtestada väärteo koosseisud ja vastavad õigusjärelmid piisavalt suure rahatrahvi näol.

Eelnõus on lähtutud eeldusest, et Finantsinspeksioonil peab olema pädevus iga rikkumist eraldi hinnata. Kui rikkumise tagajärjed ei ole ilmnenu, siis võib olla piisavaks abinõuks ettekirjutuse tegemine, mille mittetäitmisel rakendatakse sunniraha. Kui aga rikkumise tagajärjed on ilmnenu, liiati kui sellega kaasnes avalikkuse jaoks oluline kahju, siis on põhjendatud lisaks ettekirjutuse tegemisele ka vastava väärteo menetlemine ja rahatrahvi määramine.

Paragrahvide 37–42 aluseks on MiCA määruse artiklis 111 sätestatud maksimaalsed rahalised trahvid, mida pädev asutus saab õigusrikkumise korral rakendada.

<i>MiCA määruses sätestatud nõuete rikkumine</i>		<i>Füüsiline isik</i>	<i>Juriidiline isik</i>
<i>Artiklite 4–14 rikkumine</i>	<i>Muu krüptovara kui varapõhise tokeni või e-</i>	▪ <i>700 000 eurot;</i>	▪ <i>5 mln eurot;</i>

	raha tokeni pakkumine või kauplemise võtmise taotlemine	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 2 - kordne väärteo tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastav summa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 2 - kordne väärteo tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastav summa; ▪ 3 % aastasest kogukäibest.
Artiklite 16, 17, 19, 22, 23, 25, 27–41 ning 46 ja 47 rikkumine	Varapõhise tokeni pakkumine või kauplemisele võtmise taotlemine	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 700 000 eurot; ▪ 2 - kordne väärteo tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastav summa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 5 mln eurot; ▪ 2 - kordne väärteo tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastav summa; ▪ 12,5 % aastasest kogukäibest.
Aartiklite 48–51, 53, 54 ja 55 rikkumine	E-raha tokeni pakkumine või kauplemisele võtmise taotlemine	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 700 000 eurot; ▪ 2 - kordne väärteo tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastav summa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 5 mln eurot; ▪ 2 - kordne väärteo tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastav summa; ▪ 12,5 % aastasest kogukäibest.
Aartiklite 59, 60, 64 ja 65–83 rikkumine	Krüptovarateenuse osutamine	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 700 000 eurot; ▪ 2 - kordne väärteo tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastav summa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 5 mln eurot; ▪ 2 - kordne väärteo tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastav summa; ▪ 5 % aastasest kogukäibest.
Artikkel 88	Siseteabe avalikustamine	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 mln eurot; ▪ 3 - kordne väärteo tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastav summa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 2,5 mln eurot; ▪ 3 - kordne väärteo tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastav summa; ▪ 2 % aastasest kogukäibest.
Artiklite 89–92 rikkumine	Turukuritarvituse ennetamise ja avastamise nõuded	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 5 mln eurot; ▪ 3 - kordne väärteo tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastav summa. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 15 mln eurot; ▪ 3 - kordne väärteo tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastav summa; ▪ 15 % aastasest kogukäibest.

Tabel 4. MiCA määrusest tulenevad trahvid

Paragrahv 43. Teabe esitamise kohustuse rikkumine

Paragrahv 43. Kuna seaduses on sätestatud mh Finantsinspektsioonile sellise teabe ja aruannete esitamise kohustus, mis ei tulene MiCA või DORA määrusest (selline teave on vajalik Finantsinspektsioonile järelevalve teostamiseks), siis paragrahv näeb ette vastutuse juhuks, kui seaduses sätestatud aruande, dokumendi, selgituse või muu teabe (mille esitamise ja avalikustamise kohustus ei tulene MiCA või DORA määrusest), esitamisest keeldutakse või ei esitata õigeaegselt või esitatakse ebaõige või puudulik teave. Näiteks on selliseks teabeks §-s 15 sätestatud aruanded ja sama paragrahvi lõike 6 alusel küsitavad täiendavad andmed.

MiCA määrusest tulenevate aruannete ja teabe esitamise kohustuse rikkumine on kaetud eelpool olevate vastutuse paragrahvidega viitega MiCA määruse nõuete rikkumisele (§-d 37–42).

Kuigi maksimum karistussuuruse määramisel on lähtunud samadest suurustest, mis on ette nähtud krüptovarateenuse osutajale MiCA määruse nõuete rikkumise eest, siis kohaldub käesolev paragrahv kõikide krüptovaraturu osaliste ja lepinguriigi filiaalide suhtes (nt aruanded, mis käesoleva seaduse alusel neile koostamiseks ja Finantsinspeksioonile esitamiseks kehtestatakse).

Paragrahv 44. Digitaalse tegevuskerksuse nõuete rikkumine

Paragrahv 44 võimaldab karistada DORA määruse nõuete rikkumise eest. Nimelt on DORA määruse art 50 lõikes 3 sätestatud, et liikmesriigid kehtestavad õigusnormid, milles sätestatakse asjakohased karistused ja parandusmeetmed määruse rikkumise puhuks, ning tagavad nende tulemusliku rakendamise. Sama artikli lõike 4 punktis c on sätestatud, et liikmesriigid annavad pädevatele asutustele õiguse võtta mis tahes liiki meetmeid, sealhulgas rahalisi meetmeid, tagamaks, et finantssektori ettevõtjad jätkavad õigusnormide järgimist.

Lõike 1 sõnastuses on viidatud järgmistele DORA määruse nõuete rikkumistele:

- art 5–14: IKT- riski juhtimine;
- art 16–18, art 19 lõiked 1, 3–5: IKT intsidentide haldamine ja liigitamine ning nendest teavitamine;
- art 24, 25, art 27 lõiked 1–8: digitaalse tegevuskerksuse testimine;
- art 28 lõiked 1–8, art 29, art 30 lõiked 1–4: kolmandast isikust tuleneva IKT-riski juhtimine;
- art 42 lg 3: kolmanda isikuga seotud riskide arvesse võtmine.

Paragrahv 45. Krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi jagunemise, ümberkujundamise, ühinemise või lõpetamisega seotud nõuete rikkumine

Paragrahv 45 kehtestab karistamise võimaluse krüptovaraturu osalise ümberkujundamise, ühinemise ja lõpetamisega seotud nõuete rikkumise korral (ehk §-des 19–23 sätestatud nõuete rikkumise korral). Kuna karistamise alus ei tulene MiCA määrusest ja lähtudes rikkumise laadist, on ette nähtud rahaline karistus kuni 300 trahviühikut ja juriidilise isiku puhul kuni 400 000 eurot.

Paragrahv 46. Juriidilise isiku ja konsolideerimisgrupi käive

Paragrahvis 46 on selgitatud, kuidas leida juriidilise isiku ja konsolideerimisgrupi käive. Täpsustuse aluseks on MiCA määruse artikli 111 lõike 3 viimane alalõik. Valdavalt on EL õigusaktides käibepõhise rahatrahvi arvutamisel lähtunud põhimõttest, et juhul, kui rahatrahvi suurus on kuni 5% käibest, arvutatakse see juriidilise isiku kogukäibe järgi ning juhul, kui rahatrahvi saab määrata kuni 10 % käibest, arvutatakse see vastavalt netokäibe. Käesoleval juhul ei ole sellist lähenemist rakendatud, kui võrd kõikide rahatrahvide puhul arvutatakse see kogukäibe järgi (näiteks varapõhise tokeni emitendile ja e-raha tokeni emitendile kohalduvate nõuete rikkumisel on rahatrahv 12,5 % juriidilise isiku aastasest kogukäibest).

Paragrahv 47. Menetlus

Paragrahvi 47 täpsustatakse, et 8. peatükis sätestatud väärtegade kohtuväline menetleja on Finantsinspeksioon. Tegemist on tavapärase finantsjärelevalvesubjekti normiga, mis sisaldub ka kõikides teistes finantssektori eriseadustes.

Väärtegude aegumistähtaeg on kolm aastat, mis on analoogne ka teisest finantssektori seadustes (nt KAS, KindITS, MERAS, IFS, VpTS) sätestatud aegumistähtajaga. Väärtegude nn üldine aegumise tähtaeg on kaks aastat. KarS § 81 lõige 3 võimaldab väärtegude kaheaastase aegumistähtaja asemel ette näha ka kolmeaastase aegumistähtaja. Finantsinspeksioon on korduvalt tähelepanu juhtinud, et üldine aegumise tähtaeg ei ole finantsvaldkonnas toimepandud väärtegude keerukuse tõttu menetluse läbiviimiseks piisav.

Seaduse 9. peatükk kehtestab rakendussätted.

Paragrahv 48. Rakendussätted ja üleminekusätted

Paragrahv 48 kehtestab rakendussätted, üleminekusätted ja tegevuse kooskõlla viimise nõuded.

Lõiked 1–3. Krüptovaraturu osalised peavad MiCA määrust rakendama hakkama erinevatel kuupäeval. Näiteks varapõhise tokeni emitendi ja e-raha tokeni emitendi tegevust reguleerivaid MiCA määruse jaotisi 3 ja 4 tuleb rakendama hakata 12 kuud pärast MiCA jõustumist (2024. aasta 30. juunist). Muus osas tuleb MiCA määrust rakendama hakata 18 kuud pärast MiCA jõustumist (2024. aasta 30. detsembrist). Lisaks on MiCA määruse artiklis 143 rakendus- ja üleminekusätted, millega krüptovaraturu osalised peaksid arvestama (vt tabel 4).

Art 143	
Lg 1	<i>Kui krüptovara (avalik) pakkumine lõpeb 18 kuud enne MiCA rakendamist, siis sellele pakkumisele MiCA sätteid ei kohaldata.</i>
Lg 2	<i>Väikesed krüptovara emissioonid, mis on võetud kauplemisele enne MiCA rakendamist (nn 18 kuud peale MiCA jõustumist) peavad täitma algul üksnes artiklit 7 ja 9 kohaseid turustamise nõuded ja hiljem - 36 kuud peale MiCA rakendumist peab turukorraldaja tagama, et valge paber on koostatud vastavalt MiCA nõuetele.</i>
Lg 3	<i>On seadusesse üle võetud lõikega 4 ja RahaPTS muudatusega, mille kohaselt RahaPTS alusel saadud VASP tegevusluba kehtib kas 2026. aasta 1. jaanuarini või MiCA alusel tegevusloa saamiseni.</i>
Lg 4	<i>Tegutsev varapõhiste tokenite emitent, kes pole krediidasutus, peab 1 kuu jooksul alates MiCA rakendumisest (13 kuu jooksul MiCA jõustumisest) esitama tegevusloa taotluse.</i>
Lg 5	<i>Tegutsev krediidasutusest varapõhiste tokenite emitent peab 1 kuu jooksul alates MiCA rakendumisest (13 kuu jooksul MiCA jõustumisest) esitama Finantsinspeksioonile valge raamatu heakskiitmiseks.</i>
Lg 6	<i>Lihtsustatud kord MiCA alusel uue tegevusloa menetlemisele. Eelnõus ei ole seda võimalust ette nähtud.</i>

Tabel 5. MiCA määruse rakendus- ja üleminekusätted

Lõike 4 kohaselt peab VASP, kellele on enne käesoleva seaduse jõustumist väljastatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse alusel VASP tegevusluba ning kes soovib osutada krüptovarateenuseid käesoleva seaduse ja MiCA määruse alusel, peab hiljemalt 2026. aasta 1. jaanuariks oma tegevuse kookõlla viima MiCA määruse nõuetele.

Lõike 5 kohaselt, kui krüptovarateenuse osutaja on esitanud tegevusloa taotluse enne 2026. aasta 1. jaanuari ja Finantsinspeksioon ei ole nimetatud kuupäevaks otsustanud tegevusloa andmist või sellest keeldumist, ei loeta VASP tegevust tegevusloata tegevuseks karistusseadustiku § 372 tähenduses (tegevusloata ja keelatud majandustegevus). Sellisel juhul ei ole teenuseosutajal lubatud alates vastavatest kuupäevadest kuni tegevusloa andmise või sellest keeldumise otsustamiseni sõlmida uusi kleindilepinguid.

Lõiked 6 ja 7. Ettevõtja, kes on asutatud ja tegutsenud enne MiCA määruse rakendamist ja kes alates 2026. aasta 1. jaanuarist ei paku virtuaalteenust, ei pea taotlema Finantsinspeksioonilt tegevusluba. Virtuaalväeringu teenusega seotud lepingule, mille VASP on sõlminud enne MiCA määruse rakendamiskuupäeva, ei kohaldata KrüTSis ja MiCA määruses sätestatud. VASP on siiski kohustatud teavitama klienti temale teenuse osutamise lõpetamisest ja mõistliku aja jooksul kliendi varad tema nimetatud rahakoti aadressile või maksekontole tagastama. Sama kehtib ka olukorras, kui virtuaalväeriku teenuse pakkuja ei ole saanud Finantsinspeksiooni tegevusluba MiCA määruse alusel krüptovaratteenuse osutamiseks.

Lõikega 8 antakse Finantsinspeksioonile võimalus tegevusloa taotlustega tutvuma hakata enne MiCA määruse rakendamist. Selline lisaeg on ette nähtud, arvestades tegutsevate turuosaliste võrdlemisi suurt hulka eelnõu koostamise ajal, kes võiks tahta alates MiCA määruse rakendamiskuupäevast teenust osutama hakata. Lisaaja andmine siiski ei kohusta Finantsinspeksiooni vastavaid menetlustoiminguid läbi viima enne MiCA määruse rakendamiskuupäeva. Samuti ei ole potentsiaalne krüptovaratteenuse osutaja kohustatud taotlust varem esitama.

Lõike 9 kohaselt peab krüptovaratteenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitent oma tegevuse DORA määruses sätestatud nõuetega kooskõlla viima hiljemalt 2025. aasta 17. jaanuariks.

Paragrahv 49. Finantsinspeksiooni seaduse muutmine

Paragrahv 49 sätestab FIS muudatused. Osad muudatusettepanekud on seotud paralleelselt menetluses oleva krediidiinstitutsioonide- ja andjate seaduse eelnõuga²⁴, kuna muudetakse samu sätteid.

Punktiga 1 muudetakse FIS § 2 lõiget 1 selliselt, et samas sätestatud seaduste loetletu täiendatakse krüptovaraturu seadusega, mis annab Finantsinspeksioonile volitused järelevalve teostamiseks viimati nimetatud seaduse subjektide üle.

Punktiga 2 muudetakse FIS § 38 lõiget 2. Finantsinspeksiooni järelevalvesubjekti järelevalvetasu koosneb FIS-is sätestatud (i) fikseeritud kapitaliosast (mida tulude prognoosimise ja planeerimise protsessis ei saa muuta; ja (ii) mahuosast, mis kehtestatakse kalendriaastaks protsendina seaduses etteantud (protsendi) vahemikest ning konkreetse subjekti liigi arvestusaluseks olevast näitajast (nt vara, preemiad, maksete mahud, krediidi jääk jmt). Iga-aastase täpse kohaldamisele kuuluva mahuosa määra kehtestab rahandusminister oma määrusega 15 päeva jooksul pärast Finantsinspeksiooni eelarve kinnitamist Finantsinspeksiooni nõukogu poolt (FIS § 40 lg 1). Muudatusega tagatakse, et krüptovaratteenuse osutajad ja krüptovara emitendid maksavad samuti järelevalvetasu kapitali- ja mahuosa.

Eelnõuga lisatakse lõikesse 2 kolmas lause, millega kehtestatakse järelevalvetasu kapitaliosa maksmise kohustus väikefondi valitsejale, kes on oma tegevuse Finantsinspeksioonis registreerinud (so IFS §-s 453 nimetatud väikefondi valitseja). IFS § 455 lõike 8 kohaselt teostab Finantsinspeksioon kõnealuse väikefondi valitseja puhul järelevalvet vaid registreerimiskohustuse täitmise ja teabe andmise üle. Registreerimiskohustuse järelevalve seisneb IFS § 453 sätestatud registreerimisega seotud toimingute tegemises ning hõlmab registreerimistaotlusega esitatud materjalide ja dokumentide kontrolli, taotlejaga suhtlemist, normide ja nõuete selgitamist, täiendava teabe hankimist ja analüüsi ning muid vajalikke samme eesmärgiga tagada, et väikefondi registrisse saavad lisatud ainult kõigile nõuetele vastavad ning usaldusväärsed väikefondi valitsejad. Selline menetlusprotsess sarnaneb mahult tegevusloa menetlusega ja vajab arvestatavat inim- ja ajaressurssi.

²⁴ <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/1991ebad-eeab-4529-95ab-76adc5a51975>

Lisaks tuleb Finantsinspeksioonil IFS § 455 lõike 8 kohaselt teostada järelevalvet väikefondi valitseja teabe andmise üle, mis põhineb AIFMD direktiivis²⁵ sätestatud alternatiivsete investeerimisfondide kohustusel esitada iga-aastane aruandlus Finantsinspeksioonile, kes peale aruandluse vormi ja kvaliteedi kontrolli esitab selle ESMA-le. Praktikast esineb väikefondi valitsejate poolt andmete esitamises mitmeid puudusi – esitatud andmed on puudulikud, vigased või eksitavad või jäetakse andmed õigeaegselt üldse esitamata. Järelevalve teabe andmise üle on kujunenud seeläbi Finantsinspeksioonile ressursimahukaks protsessiks.

Finantsinspeksiooni finantseeritakse järelevalvesubjektide makstavatest järelevalvetasudest. Olukord, kus selliste väikefondi valitsejate järelevalveks vajalikud kulud kaetakse teiste järelevalve subjektide poolt makstavate järelevalvetasude arvelt ei ole õiglane. Vastavalt näeb eelnõu ette järelevalvetasu kapitaliosa maksmise kohustuse väikefondi valitsejatele, kes on oma tegevuse Finantsinspeksioonis registreerinud. Kui üldiselt koosneb järelevalvetasu nii kapitali- kui mahuosast, siis järelevalvetasu tasumist mahuosalt eelnõu kõnealuste väikefondi valitsejate puhul ette ei näe. Väikefondi valitseja järelevalve ulatus, töö maht ja sellega seotud riskid ei ole sõltuvuses valitsevate fondide mahust, mistõttu piirubki eelnõu järelevalvetasu kapitaliosa tasumise kohustuse kehtestamisega. Tasu suurus kehtestatakse FIS § 39 lõike 1 punktis 9.

Punkt 3. FIS § 38 lõike 3 muudatuse kohaselt peavad välisriigi äriühingu Eesti filiaalid, kes tegutsevad krüptovaratteenuse või krüptovara emitendi tegevusalal maksma üksnes järelevalvetasu mahuosa. Kuna kolmanda riigi krüptovaraturu osaline Eestis filiaali asutada ei saa, siis välisriigile viide hõlmab käesoleval hetkel pigem lepinguriigi filiaale. Lisaks on eelnõusse lisatud, et ühisrahastusteenuse osutaja Eesti filiaal maksab järelevalvetasu (mahuosa).

Punkt 4. FIS § 38 lõike 7 täienduse kohaselt maksab järelevalvesubjekt järelevalvetasu selle järelevalvesubjektina või arvestusaluse alusel, millest tulenev järelevalvetasu on suurem. Seda juhul, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti.

Punktidega 5–7 muudetakse FIS §-i 39, mille lõige 1 reguleerib, kuidas määrata järelevalvetasu kapitaliosa.

Punkti 5 muudatuse (FIS § 39 lõike 1 täiendamine punktiga 7) kohaselt on krüptovaratteenuse osutaja järelevalvetasu kapitaliosa summa, mis võrdub ühe protsendiga suurusest, mis on sätestatud MiCA määruse lisas 4 (miinimumkapitalinõuded), võttes arvesse krüptovaratteenuse osutaja poolt osutatavat teenust või teenuseid. Näiteks, kui krüptovaratteenuse osutajal on luba täita kliendi nimel korraldusi, teha krüptovara suunatud pakkumisi, teha kliendi nimel krüptoülekandeid, võtta kliendi nimel vastu või edastada krüptovara seotud korraldusi, anda nõu krüptovara kohta ja/või valitseda krüptovara portfelli, siis on tema miinimumkapitalinõue 50 000 eurot. Kui krüptovaratteenuse osutaja osutab eelpool nimetalu lisaks kliendi nimel krüptovara hoidmise ja haldamise teenust, krüptovara vahetamise teenust rahaliste vahendite vastu ja/või krüptovara vahetamise teenust muu krüptovara vastu, siis on miinimumkapitalinõue 125 000 ning krüptovara kauplemise platvormi korraldamise puhul on tema kapitalinõue 150 000.

Varapõhise tokeni emitendi puhul on kapitaliosa arvutamise aluseks MiCA määruse artikli 35 lõike 1 punktis a sätestatud 350 000 eurot (1% sellest). Kuna MiCA määruse artikli 17 lõike 4 kohaselt ei kohaldata krediidiasutuse suhtes MiCA määruse artiklit 35, ei rakendu tema suhtes ka käesolev

²⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/61/EL alternatiivsete investeerimisfondide valitsejate kohta, millega muudetakse direktiive 2003/41/EÜ ja 2009/65/EÜ ning määruseid (EÜ) nr 1060/2009 ja (EL) nr 1095/2010 EMPs kohaldatav tekst

kapitaliosa arvutamise alus. Krediidiasutuse puhul võrdub kapitaliosa ühe protsendiga õigusakti kohaselt nõutavast minimaalsest neto-omavahendite summast (FIS § 39 lõike 1 punkt 1).

Lõikesse 1 lisatakse ka punkt 9, mis sätestab, et väikefondi valitsejal, kes on oma tegevuse Finantsinspeksioonis registreerinud (so IFS §-s 453 nimetatud väikefondi valitseja) on järelevalvetasu kapitaliosa suuruseks 1% õigusakti kohaselt nõutavast kahekordsest minimaalsest aktsia- või osakapitali summast. Arvestades, et eelnõuga kehtestatakse kõnealustele väikefondi valitsejatele minimaalne aktsia- või osakapitali nõue 25 000 eurot (IFS § 453¹ lg 1), tuleb järelevalvetasu kapitaliosa suuruseks 500 eurot, mida Finantsinspeksioonile igal aastal tasuda tuleb. Vt ka punkti 2 (FIS § 38 lõike 2 muutmise) selgitusi.

Punktiga 6 täpsustatakse FIS § 39 lõike 2 punkti 2¹ sõnastust, nähes ette protsendivahemiku ka ühisrahasusteenuse osutaja Eesti filiaalile järelevalvetasu arvutamiseks.

Punktiga 7 täiendatakse FIS § 39 lõiget 2 punktidega 2²–2⁵, mis näeb ette eeskirjad, kuidas arvutada krüptovarateenuse osutaja ja varapõhise tokeni emitendi mahuosa järelevalvetasu. Järelevalvetasu mahuosa määrade kehtestamisel erinevatele järelevalvesubjektide gruppidele tuleb arvestada nende tegevuse mahtusid ja kasumlikkust ja hinnata nende järelevalvele kuuluvat ressursi. Järelevalvetasu määramisel tuleb lähtuda eeldusest, et järelevalvetasu ei oleks subjekti jaoks ülemäära koormav. Muudatustega on ette nähtud protsendivahemikud erinevatele krüptovarateenuse osutajate ja varapõhise tokeni emitendile. Sõltuvalt teenuse liigist arvutatakse järelevalvetasu mahuosa kas algatatud või vastu võetud tehingute kogusummast, kliendi jaoks hoitavate vahendite summast või teenuseosutaja osutatava teenuse aastasest äritulust. Emitendi puhul lähtutakse emiteeritud krüptovara väärtusest.

Mahuosal põhineva järelevalvetasu arvestamise alus	Hüpoteetilise krüptovarateenuse ostuja või emitendi näitajad	Maksimaalne mahuosal põhineva järelevalvetasu suurus (lihtsustatud kujul) – maksimaalne määr 0,5%
- algatatud või vastu võetud tehingute kogusumma	20 mln eurot	100 000 eurot
- klientide jaoks hoitavate vahendite summa	30 mln eurot	150 000 eurot
- krüptovarateenuse osutaja osutatava teenuse aastane äritulust	5 mln eurot	25 000 eurot
- varapõhise emitendi emiteeritud krüptovara väärtus	100 mln eurot	500 000 eurot

Tabel 6. Näited võimalike maksimaalsete mahuosapõhiste järelevalvetasude suuruste kohta

Punktiga 8 täiendatakse FIS §-i 41 lõigetega 5⁴–5⁷, milles täpsustatakse, et krüptovarateenuse osutaja mahuosa ettemakse arvutamisel võetakse aluseks algatatud või vastu võetud tehingute keskmine kogusumma, kliendi jaoks hoitavate vahendite summa või teenuseosutaja osutatava teenuse aastane äritulu, mis on kajastatud Finantsinspeksioonile eelmise aasta kohta esitatud aruannetes. Krüptovara emitendi puhul võetakse aluseks emiteeritud krüptovara väärtus kokku, mis on kajastatud Inspeksioonile eelmise aasta kohta esitatud aruannetes.

Punktiga 9 täiendatakse FIS §-i 42 lõigetega 5⁴–5⁷, milles täpsustatakse, et mahuosa lõppmakse arvutamisel võetakse aluseks algatatud või vastu võetud tehingute keskmine kogusumma, kliendi jaoks hoitavate vahendite summa või teenuseosutaja osutatava teenuse aastane äritulu, mis on kajastatud Finantsinspeksioonile eelmise aasta kohta esitatud aruannetes. Varapõhise tokeni

emitendi puhul võetakse aluseks emiteeritud krüptovara väärtus kokku, mis on kajastatud Inspektsioonile eelmise aasta kohta esitatud aruannetes.

Punktid 10 ja 11. FIS § 43 muudatuste eesmärk on tagada, et välisriigi krüptovarateenuse osutaja, varapõhise tokeni emitendi või ühisrahastusteenuse osutaja filiaal tasuvad rahastamiskohustuse tekkimisel kalendriaasta esimesel poolaastal järelevalvetasu lõppmakse summas, mis vastab krüptovarateenuse osutaja, varapõhise tokeni emitendi või ühisrahastusteenuse osutaja poolt tasutava järelevalvetasu kapitaliosale pooles ulatuses ning rahastamiskohustuse tekkimisel kalendriaasta teisel poolaastal järelevalvetasu lõppmakse summas, mis vastab krüptovarateenuse osutaja, krüptovara emitendi või ühisrahastusteenuse osutaja poolt tasutava järelevalvetasu kapitaliosale veerandi ulatuses.

Punktid 12, 13 ja 14. FIS §-de 45³ ja 45⁴ muutmine. Menetlustasude kindlaks määramisel on lähtutud põhimõttest, et nn esmased tegevusload seotakse kõrgema tasuga kui täiendavad tegevusload ja muud üksikute tegevuste loa- või registreerimismenetlused. Lisaks eesmärgile katta tasu arvelt vastava konkreetse toiminguga ligikaudne kulu, on muu hulgas lähtutud ka nn ekvivalendiprintsiibist ehk on arvestatud toiminguga eesmärki ja tähendust taotleja jaoks. Eelnõuga tõstetakse kõikide finantsjärelevalve subjektide esmase tegevusloa taotlemise ja täiendava tegevusloa taotlemise tasusid. Seda eelkõige põhjusel, et hetkel kehtivate tegevuslubade menetlustasude tasemed pärinevad aastast 2005. a. ja neid ei ole vahepealse aja jooksul muudetud.

Krediidasutuse tegevusloa, samuti riigis, mis ei ole Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriik (kolmas riik), registreeritud krediidasutuse filiaali asutamiseks Eestis loa taotlemisel tuleb edaspidi tasuda esmast menetlustasu 5000 eurot. Ülejäänud finantsjärelevalve subjektide puhul tõuseb menetlustasu 3000 eurole. Krediidasutuse tegevusloa taotlemise menetlustasu on võrreldes teiste järelevalvesubjektidega ka täna kõrgem (hetkel on see 1500 eurot võrreldes teiste subjektidega, kelle tegevusloa menetlustasu on täna 1000 eurot). Krediidasutus on põhimõtteliselt kõige rangemalt reguleeritud ja samas ka finantsstabiilsuse seisukohalt kõige olulisem subjekt ning seepärast on põhjendatud, et sellise isiku puhul on tegevusloa taotlemise menetlustasu üksjagu kõrgem kui teistel.

Täiendava tegevusloa taotlemise, olemasolevate teenuste ringi laiendamisel või makseteenuste pakkujatele tehtava erandi kohaldamise lõpetamise korral on tasu senise 500 euro asemel 1500 eurot.

Punktiga 15 muudetakse FIS §-i 45⁵.

Lõige 1. Eelnõuga tõstatakse prospekti kinnitamise taotlemise tasu 600 eurolt 2000 eurole ning prospekti lisa kinnitamise taotlemise tasu 200 eurolt 1000 eurole.

Lõige 2. Uue lõikega nähakse ette, et kui varapõhise tokeni emitendiks on krediidasutus, siis ta peab valge raamatu heakskiitmise taotlemisel tasuma 2000 eurot. Vastav tasu on ettenähtud vaid krediidasutusele, kuna MiCA määruse artikli 21 lõike 1 kohaselt loetakse muu varapõhise tokeni emitendi krüptovara valge raamat heakskiidetuks koos tegevusloa saamisega, kuid kuna krediidasutus varapõhise tokeni emitendi tegevusluba eraldi taotlema ei pea, siis tema puhul on ettenähtud eraldi menetlustasu valge raamatu heakskiitmiseks. E- raha tokenite krüptovara valget raamatut ei ole vaja eelnevalt Finantsinspektsiooni juures kinnitada.

Valge raamatu uue versiooni heakskiitmise taotlemisel tuleb tasuda 1000 eurot. See kohaldub nii tegevusloa saanud emitendile kui ka krediidasutusele.

Lõige 3. Kuigi muu krüptovara kui varapõhise tokeni või e-tokeni valge raamatu puhul on MiCA määruse artikli 8 lõikes 3 kirjas, et pädevad asutused ei nõua krüptovara valge raamatu eelnevat heakskiitmist enne nende avaldamist, peab Finantsinspektsioon siiski läbi viima teatud toimingud

(sh vastuvõtivate liikmesriikide ühtsete kontaktpunktide ja ESMA teavitamine) ning kuna muu krüptovara pakkuja ja kauplemisele võtmist taotleva isik ei tasu järelevalvetasu, peavad nad Finantsinspektsioonile valge raamatu esitamisel tasuma ühekorda summa 1000 eurot.

Tulenevalt uue tasu kehtestamisest on muudetud paragrahvi pealkirja.

Punkt 16. FIS § 45⁷ reguleerib investeerimisfondi tingimuste, aktsiaseltsina asutatud fondi põhikirja ja nende muutmise kooskõlastamise ning välisriigi fondi osakute või aktsiate pakumise ja fondivalitseja registreerimise taotlemisel makstavat menetlustasu. Eelnõuga tõstetakse FIS § 45⁷ lõikes 4 kehtestatud väikefondi valitseja, kes oma tegevust Finantsinspektsioonis registreerida soovib (so IFS §-s 453 sätestatud väikefondi valitseja) menetlustasu 1 000 eurolt 2 000 eurole. Kehtivas FIS-s on väikefondi valitseja registreerimise menetlustasu võrdne fondivalitseja tegevusloa taotlemise menetlustasuga. Eelnõuga tõstetakse fondivalitseja tegevusloa taotlemise menetlustasu 1 000 eurolt 3 000 eurole (vt punkti 13 ehk FIS § 45³ lõike 2 muutmise selgitust). Arvestades praktikas kujunenud olukorda, kus väikefondi valitsejate registreerimistaotluste menetlemine on Finantsinspektsiooni jaoks ressursimahukas ja ei jää mahult palju alla tegevusloataotluste menetlusele, tõstetakse eelnõuga ka registreerimise menetlustasu, kuid seda siiski väiksemas ulatuses kui tegevusloa puhul.

Punkt 17. FIS § 45¹² lõige 6 reguleerib menetlustasu tagastamist. Muudatuse kohaselt ei ole isikul õigust nõuda menetlustasu tagastamist, kui menetluse ja toimingutega on juba alustatud. Selline lahend peaks taotlejaid paremini distsiplineerima, et koostatud dokumendid oleksid kvaliteetsed ning taotluse esitamine oleks läbimõeldud otsus.

Punkt 18. FIS § 48 lõike 2 kohaselt on Finantsinspektsioonil kohustus anda teiste seas Rahapesu Andmebüroole teavet, mis on vajalik tema ülesannete täitmiseks, tingimusel, et see on vajalik rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadusest tulenevate ülesannete täitmiseks. Finantsjärelevalve käigus saadud teave on FIS § 54 lõike 2 kohaselt konfidentsiaalne ning isikud ja asutused, kellele on konfidentsiaalset teavet lubatud avaldada, on nimetatud FIS § 54 erinevates lõigetes. Samas ei ole FIS §-s 54 nimetatud Rahapesu Andmebürood, kellele Finantsinspektsioon on FIS § 48 lõike 2 alusel kohustatud teavet andma. Seetõttu on täiendatud FIS § 54 lõike 4 loetelu Rahapesu Andmebürooga.

Paragrahv 50. Investeerimisfondide seaduse muutmine

Paragrahviga 50 tehakse muudatused IFS-s.

Punkt 1. IFS-i täiendamine uue §-iga 243¹ – selle kohaselt peab fondivalitseja viivitamata (ehk esimesel võimalusel) teavitama Finantsinspektsiooni kui ta asutab/moodustab mitte-avaliku fondi IFS-i alusel (kas siis lepingulise fondi, aktsiaseltsifondi või usaldusfondi). Kuna mitte-avaliku fondi investori kaitse režiim on tunduvalt leebem kui avalike fondide puhul, siis esitatakse selliste fondide kohta üksnes väga üldine info ja seega ei tohiks selle nõude täitmine olla fondivalitsejate jaoks ülemäära koormav.

Punkt 2. IFS § 306 lõike 3 muutmine. Lõike 3 esimeses lauses on sätestatud, et kui väikefondi valitseja ei taotle tegevusloa, peab ta registreerima oma tegevuse Finantsinspektsioonis vastavalt IFS §-s 453 sätestatud ja täitma §-s 454 sätestatud teabe Finantsinspektsioonile esitamise kohustust. Tulenevalt uute nõuete kehtestamisest lisatavate §-dega 453¹ ja 453² lisatakse kõnealusesse lausesse viited ka nendes paragrahvides registreeritud väikefondi valitseja tegevuse suhtes kehtestatud nõuete täitmisele.

Punkt 3. IFS §-i 306 täiendamine uute lõigetega 11 ja 12, mille kohaselt kohaldatakse eurofondi ja alternatiivfondi valitsejale MiCA määruuses krüptovarateenuse osutamise kohta sätestatud, kui ta on selleks MICA määruuse alusel õiguse saanud. **Lõike 12** eesmärk on täpsustada, et kui IFSis ja KrÜTSis (KrÜTS kaudu MiCA määruuses) on ette nähtud nõuded sama tegevuse suhtes, kohaldatakse fondivalitsejale nõudeid, mis on detailsemad või rangemad. Samas tasub ka meeles pidada, et krüptovarateenuse osutamisel ei kohaldata fondivalitsejale MiCA määruuse artikleid 62, 63, 64, 67, 83 ja 84.

Punkt 4. IFS § 453 teksti muutmine. Paragrahv reguleerib tegevusloata väikefondi valitseja tegevuse registreerimist. Eelnõuga antakse kogu paragrahvile uus sõnastus.

Lõige 1 kehtestab üldise nõude, et Eestis asutatud väikefondi valitseja, kes Finantsinspeksioonilt tegevusluba ei taotle (tulenevalt IFS § 306 lõikes 3 sätestatud), peab siiski oma tegevuse registreerima, kui tal on kavatsus hakata väikefondi valitsema, sealhulgas usaldusfondi täisosanikuna. Võrreldes kehtiva seadusega on muudetud registreerimise ajahetke – see on toodud ettepoole. Tegevus ei tule registreerida mitte pärast fondi valitsemisega alustamist, aga enne ehk siis, kui on kavas fondi valitsema hakata. Selline on ka üldine praktika finantssektoris tervikuna, kus teenuse pakkumine ei olegi lubatud enne vastava tegevusloa või registreeringu saamist. Muudatusega välistatakse risk, et väikefondi valitseja hakkab teenust osutama olukorras, kus tema tegevus on veel registreerimata ja puudub selgus, kas tegevus üldse registreeritakse.

Lõige 2 reguleerib väikefondi valitseja registreerimise taotlust. Registreerimise taotlemiseks tuleb Finantsinspeksioonile esitada kirjalik avaldus ning järgmised andmed ja dokumendid: (i) väikefondi valitseja kontaktandmed ja põhikiri või muu samaväärne dokument; (ii) taotleja juhatuse liikmete andmed, mis sisaldavad neist igaühe ees- ja perekonnanime, isikukoodi või selle puudumisel sünniaega, kodakondsust ning elukohta; (iii) taotleja aktsionäride või osanike nimekiri, milles on märgitud iga aktsionäri või osaniku nimi, olemasolul registrikood või isikukood või selle puudumisel sünniaeg ning andmed iga aktsionäri või osaniku omandatavate või talle kuuluvate aktsiate või osade ja häälte arvu kohta; (iv) kavandatavate fondide arv ja nende nimetused või ärinimed; (v) teave millise riigi õiguse alusel on kavas fondid moodustada või asutada; (vi) teave kavandatavate fondide investeerimispoliitika kohta, sealhulgas fondi investeringute ja kaubeldavate instrumentide, kauplemiskohtade, fondi peamiste riskide ning valitsetava vara koosseisu ja koguväärtuse kohta; (vii) hinnang kavandatava tegevuse vastavuse kohta alternatiivse investeerimisfondi valitseja tegevuse tunnustele; (viii) tõend, mis kinnitab kapitalinõude täitmist ning (ix) tõend Finantsinspeksioonile menetlustasu maksmise kohta.

Et eelnõu kohaselt tuleb tegevus registreerida enne fondi valitsemisega alustamist, on lõike 2 punktist 5 välja jäetud kohustus esitada registreerimise taotlemisel valitsetavate fondide moodustamise või asutamise kuupäevad. Fondid saavad edaspidi asutatud või moodustatud pärast fondivalitseja tegevuse registreerimist.

Uute nõuetena on taotlemisel esitatavate andmete ja dokumentide loetellu lisatud andmed taotleja juhatuse liikmete ning aktsionäride või osanike kohta, hinnang tegevuse vastavusele alternatiivse investeerimisfondi valitseja tegevuse tunnustele ning tõendid menetlustasu maksmise ja eelnõuga kehtestatava kapitalinõude täitmise kohta (lõike 2 punktid 2 ja 3 ning 7–9). Kapitalinõue ongi uus, mistõttu on ka vastav punkt taotlusele lisatud. Menetlustasu tuleb Finantsinspeksioonile Finantsinspeksiooni seaduse kohaselt maksta kõigil tegevusluba või registreeringut taotlevatel isikutel. Nii tuleb Finantsinspeksiooni seaduse § 45⁷ lõike 4 kohaselt väikefondi valitseja registreerimisel tasuda menetlustasu 1 000 eurot. Menetlustasu maksmise tõend lisatakse eelnõuga registreerimise taotlemisel esitatavate dokumentide loetellu, et Finantsinspeksioonil ei tuleks seda iga kord menetluse käigus eraldi küsida.

Kuivõrd praktikas pole alati üheselt selge tegevuse iseloom, milleks väikefondi valitsejana end registreerida soovitakse ning tuleb ette olukordi, kus planeeritav tegevus ei vasta alternatiivse investeerimisfondi valitseja tegevuse tunnustele, täiendatakse eelnõuga dokumentide loetelu taotleja koostatud hinnanguga sellele, et planeeritav tegevus, millele registreeringut taotletakse, vastab alternatiivse investeerimisfondi valitseja tegevusele, nagu seda näeb ette Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/61/EL. Hinnangu andmisel saab taotleja tugineda ka Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve ESMA poolt välja antud vastavatele suunistele, mis selgitavad, millistele tunnustele peavad vastama alternatiivne investeerimisfond ja selle valitseja (vt täpsemalt ESMA/2013/611²⁶).

Andmed juhatuse liikmete ja aktsionäride või osanike kohta on tegevuse registreerimisel samuti olulised, seda muuhulgas nii majandustegevuse koha ja tegelike kasusaajate päritoluriikide määramisel kui rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisega seonduvalt.

Lõikes 3 on sarnaselt kehtivas sõnastuses lõikes 2 sätestatud kehtestatud nõue esitada lõike 2 punktides 4–6 nimetatud andmed komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 231/2013 lisas 4 esitatud vormil. Erinevalt kehtivast seadusest on eelnõus esitatud vorminõue viidetega konkreetsetele andmetele, mis tuleb etteantud vormil esitada. Kõiki registreerimise taotlemisel esitatavaid andmeid ja dokumente Euroopa Komisjoni delegeeritud määruse lisas esitatud vormil Finantsinspeksioonile esitada ei tule.

Lõikes 4 sätestatakse, et Finantsinspeksioonil on õigus nõuda lõikes 2 nimetatud andmete ja dokumentide täpsustamiseks või muude registreerimise seisukohast oluliste asjaolude väljaselgitamiseks lisaandmeid ja dokumente. Sisuliselt on sellega esitatud kehtivas sõnastuses paragrahvi lõikes 3 kehtestatud Finantsinspeksiooni õigus lisaandmeid ja -selgitusi küsida, kuid sätte sõnastust on täpsustatud. Sõnastust on ühtlustatud IFS-s ja teistes finantssektori seadustes läbivalt kasutatud terminoloogiaga, asendades „lisaandmed või -selgitused“ „lisaandmete ja -dokumentidega“, mis hõlmabki muuhulgas ka selgitusi. Finantsinspeksioon võib eelnõu kohaselt küsida lisaandmeid ja -dokumente ka muude registreerimise seisukohast oluliste asjaolude väljaselgitamiseks. Seega laiendab eelnõu mõnevõrra teabe ringi, mida Finantsinspeksioon saab menetluse käigus taotlejalt küsida. Seda põhjusel, et oleks võimalik välja selgitada kõiki tegevuse registreerimise seisukohast olulisi asjaolusid. Asjaolud ei pruugi piirduda üksnes registreerimiskohustuse väljaselgitamisega, millele viitab kehtivas sõnastuses norm. Lisaandmed ja -dokumendid tuleb taotlejal esitada Finantsinspeksiooni määratud mõistliku tähtaja jooksul. Sarnane on praktika ka teiste Finantsinspeksiooni menetletavate taotluste puhul.

Lõikes 5 on taasesitatud kehtivas sõnastuses paragrahvi lõige 4, mis ütleb, et taotluse võib esitada eesti- või ingliskeelsena ning et Finantsinspeksioonil on õigus vajaduse korral nõuda ingliskeelsena esitatud andmete ja dokumentide tõlkimist eesti keelde.

Lõige 6 reguleerib nõuetele mittevastavat (puudustega) taotlust ja sätestab, et Finantsinspeksioon nõuab taotlejalt puuduste kõrvaldamist, kui taotlus ei vasta lõigetes 2 ja 3 sätestatud nõuetele või taotlusele lisatud andmed või dokumendid eksitavad või mittetäielikud või ei ole need nõuetekohaselt vormistatud. Võrreldes kehtiva normiga kirjutatakse eelnõuga selgemalt lahti, millistel juhtudel saab taotlust pidada puudustega olevaks – so olukord, kus ei ole esitatud nõutud andmeid või dokumente, pole tehtud seda nõutud vormis või on esitatud andmed või dokumendid eksitavad või mittetäielikud.

²⁶ https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/2015/11/2013-611_guidelines_on_key_concepts_of_the_aifmd_-_en.pdf

Kui kehtiv seadus lubab puudustega taotluse puhul nõuda Finantsinspeksioonil taotlejalt puuduste kõrvaldamist või jätta registreerimisavaldus rahuldamata, siis eelnõu toob juurde taotluse läbi vaatamata jätmise võimaluse (**lõige 7**). Finantsinspeksioon võib jätta taotluse läbi vaatamata, kui taotleja ei ole kõrvaldanud lõikes 6 nimetatud puudusi ette nähtud tähtajal, ei ole tähtpäevaks esitanud Finantsinspeksiooni nõutud lisaandmeid või -dokumente või on esitanud need oluliste puudustega. Sarnane õigus on Finantsinspeksioonil ka muudes finantssektori erinevates menetlustes, mis hoiab halduskoormust mõnevõrra väiksemana.

Eelnõu lahendab praktilist probleemi, kus taotluse läbi vaatamata jätmise võimaluse puudumisel tuleb kulutada aega taotluse menetlusele, kuigi see on esitatud sedavõrd oluliste puuduste või vigadega, et puuduvad igasugused võimalused taotleja tegevuse registreerimiseks, ja neid puuduseid ei ole taotleja olnud suuteline kõrvaldama. Eelnõu võimaldab seeläbi oluliselt vähendada halduskoormust registreerimismenetluste läbiviimisel.

Lõike 8 kohaselt otsustab Finantsinspeksioon väikefondi valitseja registrisse kandmise või taotluse rahuldamata jätmise kahe kuu jooksul nõuetekohase taotluse saamise päevast alates. Seda põhimõtete eelnõuga ei ole muudetud. Positiivse otsuse korral kantakse registrisse väikefondi valitseja nimi ja kontaktandmed, nagu see on olnud ka seni (vt kehtiv IFS § 453 lg 6).

Lõige 9 kehtestab taotluse rahuldamata jätmise alused. Eelnõuga täiendatakse aluseid, millal Finantsinspeksioonil on õigus jätta taotlus rahuldamata. Seoses kapitalinõude kehtestamisega saab selliseks täiendavaks aluseks kapitalinõude mittetäitmine.

Säilivad ka kehtivas seaduses olevad registreerimisavalduse rahuldamata jätmise alused: (i) esitatud andmetest ei selgu üheselt, et taotleja asukoht ja tegevuskoht, sealhulgas püsiva ja kestva majandustegevuse koht, on Eestis; (ii) tegemist ei ole IFS § 2 lõike 1 tähenduses investeerimisfondiga; (iii) Finantsinspeksioonile esitatud andmed või dokumendid on ebaõiged või eksitavad. Neist ühe sõnastust täpsustatakse. Arvestades, et tegevuse registreerimine tuuakse eelnõuga ajaliselt ette poole – see tuleb ära teha enne fondide valitsemisega alustamist, pole registreerimisavalduse rahuldamata jätmise alustes kohane viidata valitsetavale fondile. Antud ajahetkel on tegemist fondiga, mida kavatakse valitsema hakata. Eelnõuga tehakse vastav parandus – avaldus jäetakse rahuldamata, kui fondid, mida taotleja kavatab valitsema hakata, ei vasta IFS § 2 lõikes 1 sätestatud investeerimisfondi mõistele.

Punkt 5. Paragrahvid 453¹ ja 453² Eelnõuga täiendatakse seadust kahe uue paragrahvi. Esimesega neist (§ 453¹) kehtestatakse nõuded registreeritud väikefondi valitsejale ja tema tegevusele.

Lõikes 1 kehtestatakse tegevusloata väikefondi valitsejale aktsia- või osakapitalile miinimumnõue. Võrreldes kehtiva seadusega on tegemist uue nõudega. Muudatuse eesmärgiks on ühelt poolt tõsta tegevusloata väikefondi valitsejate vastutuse ulatust ja tekitada fondivalitseja tegevuseks vajalik puhver ning teiselt poolt kehtestada ka turule sisenemise barjäär, mis aitaks maandada nõ riulifirmade või lihtsalt edasimüügiks registreeritud kehade tekkimise riski. Analoogne nõue kehtib ka näiteks Lätis. Eelnõu vähendab regulatiivse arbitraazi kasutamise võimalust, sest kaotab seni eksisteerinud kapitalinõude puudumisest tingitud Eesti regulatsiooni eelise.

Eelnõuga kehtestatakse aktsia- või osakapitali miinimumnõudeks 25 000 eurot. Sama suur on aktsiakapitali miinimumnõue tavalisele aktsiaseltsile. Kui fondivalitseja tegutseb näiteks osauhingu või usaldusühingu vormis, siis sellisel juhul, muutub regulatsioon rangemaks. Võrreldes finantssektoris üldiselt kehtivate kapitalinõuetega on eelnõuga kehtestatav nõue siiski väga tagasihoidlik, mistõttu ei peaks see olema fondivalitsejana tegutsemisel takistuseks, kui tegelik eesmärk on alternatiivseid investeerimisfonde valitseda. Võrdluseks, et tegevusloaga väikefondi

valitseja kapitalinõudeks on 50 000 eurot (asutamisel peab aktsia- või osakapital olema vähemalt 25 000 eurot, mis tuleb tõsta 50 000 euroni asutamisest kolme aasta jooksul) ja seda samuti sõltumata äriühingu vormist. Kohustusliku pensionifondi valitseja algkapitali nõue on näiteks 1 000 000 eurot, vabatahtliku pensionifondi valitsejal 500 000 eurot ning eurofondi ja alternatiivfondi valitsejal 125 000 eurot, millele lisanduvad veel täiendavad omavahendite nõuded.

Väikefondi valitsejate puhul on siiski tegemist finantssektori turuosalistega ja kapitalinõue on siin sektoris üheks peamiseks ja oluliseks regulatiivseks nõudeks. Finantsinspeksioon teostab väikefondi valitseja puhul, kes on oma tegevuse Finantsinspeksioonis registreerinud, järelevalvet vaid registreerimiskohustuse täitmise ja teabe andmise üle. Sellest tulenevalt ei saa investorid kaebuste korral pöörduda Finantsinspeksiooni poole ning kõikvõimalikud nõuded tuleb lahendada kohtus (või ühingulepingus määratud muul viisil), millega kaasnevad arvestatavad kulud. Olenemata sellest, kas tegemist on alles alustava äriühinguga, peab väikefondi valitseja ühingulepingu rikkumise korral olema valmis ja suuteline hüvitama usaldusfondile ja osaomanikele tekitatud kahju ning võttes arvesse sektori varakünnist, võivad fondide mahud ja investeeringud ületada Eesti turul tegutsevate tegevusloaga fondivalitsejate ja nende valitsetavate fondide omi.

Sellest tulenevalt on kapitalinõude kehtestamine asjakohane. Teisalt, nagu juba öeldud, ei ole antud nõue ka liigselt koormav, sest kapitalinõude summa ei ole suur.

25 000 euro suurune kapital peab olema tasutud rahalise sissemaksena väikefondi valitseja asutamisel. Juba tegutsevate väikefondi valitsejate puhul rahalist sissemakset tegema ei pea, kui bilansis on piisavad vahendid olemas (nt jaotamata kasum).

Lõikes 2 on taasesitatud kehtivas sõnastuses IFS § 453 lõige 8, mis kohustab registreeritud väikefondi valitsejat esitama Finantsinspeksioonile regulaarset teavet vastavalt IFS §-s 454 sätestatule (teabe nõuded on kehtestatud komisjoni delegeeritud määruses (EL) nr 231/2013).

Lõikes 3 reguleeritakse registreeritud väikefondi valitseja valitsetavate fondide kohta reklaami avaldamist. Tegemist on uue nõudega. Eelnõu lubab selliste fondide kohta edaspidi reklaami avaldada üksnes tingimusel, et reklaam sisaldab teavet ka selle kohta, et väikefondi valitseja tegutseb registreeringu alusel ja ei oma fondivalitseja ega väikefondi valitseja tegevusluba ning et Finantsinspeksioon ei teosta tema tegevuse üle järelevalvet.

Registreeritud väikefondi valitsejate puhul on kujunenud praktika, kus investorite leidmiseks kasutatakse tihti professionaalselt koostatud veebilehti, mis on tehtud sarnaseks avaliku fondi pakkumise reklaamile ja on kättesaadavad kõigile. Kuigi üldjuhul ei sisalda vastavad veebilehed otseseid üleskutseid fondi investeerida, näidatakse neis fondide tootlust ja muid andmeid, rõhutades häid investeerimisvõimalusi. Selliseid fonde ei ole lubatud pakkuda avalikult, mistõttu ei peaks mitteavaliku fondi valitseja võimaldama selliselt kolmandatele isikutele ligipääsu fondi dokumentatsioonile, tulemustele ega seda fondi puudutavale statistikale laiemalt. Eelnõuga suurendatakse avaldatava reklaami läbipaistvust, juhtides potentsiaalsete investorite tähelepanu selliste investeeringute olulistele asjaoludele.

Lõikes 4 kehtestatakse Finantsinspeksiooni teavitamise kohustus. Registreeritud väikefondi valitsejal tuleb teavitada viivitamata Finantsinspeksiooni oma kontaktandmete, juhatuse liikmete, aktsionäride või osanike struktuuri ja põhikirja või muu samaväärse dokumendi muutmisest ning esitada vastavad andmed või dokumendid. Sarnane teavitamiskohustus oli kehtivas sõnastuses IFS § 453 lõikes 7. Eelnõuga laiendatakse teavitamiskohustust juhatuse liikmete ja omanike struktuuri muudatustest teavitamisele, mille kohta tuleb eelnõu kohaselt andmed esitada ka registreerimise taotlemisel. Muudatustest teavitamine on vajalik, et oleks võimalik veenduda registrist kustutamise aluste puudumises.

Teise uue paragrahvi (§ 453²) reguleeritakse väikefondi valitseja registrist kustutamist. Registrist kustutamist puudutavad normid on kehtestatud kehtivas sõnastuses IFS § 453 lõigetes 9 ja 10, mis tuuakse eelnõuga uude paragrahvi.

Lõike 1 kohaselt tuleb väikefondi valitsejal teavitada viivitamata Finantsinspeksiooni väikefondi valitsejana tegutsemise lõpetamisest või kui ta ei ole kuu kuu jooksul tema registreerimisest arvates alustanud fondi valitsemist ning esitada vastavat asjaolu kinnitavad andmed. Sama näeb ette ka kehtiv norm (IFS § 453 lg 9 esimene lause).

Lõikes 2 sätestatakse, et Finantsinspeksioon kustutab väikefondi valitseja registrist väikefondi valitseja lõppemisel (so kui väikefondi valitseja on likvideeritud või sundlõpetatud või tema suhtes on pankrot väljakuulutatud või algatatud pankrotimenetlus on raugenud).

Lisaks kehtestab **lõige 3** täiendavad alused, mil Finantsinspeksioon saab kaaluda väikefondi valitseja registrist kustutamist. Finantsinspeksioon võib väikefondi valitseja registrist kustutada, kui: (i) väikefondi valitseja ei ole kuu kuu jooksul tema registreerimisest arvates alustanud fondi valitsemist; (ii) registreeringu taotlemisel on Finantsinspeksioonile esitatud ebaõigeid, eksitavaid või puudulikke andmeid, millel oli registreerimise otsustamisel oluline tähendus; (iii) väikefondi valitseja avaldab oma tegevuse või tegutsemise õiguse kohta oluliselt ebaõigeid või eksitavaid andmeid või reklaami; (iv) väikefondi valitseja on toime pannud rahapesualase rikkumise või rikub õigusaktiga kehtestatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise korda; (v) esinevad IFS § 453 lõikes 9 sätestatud alused või (vi) väikefondi valitseja ei ole esitanud IFS §-s 454 ette nähtud teavet tähtaegselt. Sellised alused on ka kehtivas regulatsioonis, vt IFS § 453 lõiget 10. Uue normina on eelnõuga registrist kustutamise aluste loetellu lisatud üksnes IFS §-s 454 ette nähtud teabe tähtaegselt esitamata jätmine.

Lõigetes 4 ja 5 on uued normid. **Lõige 4** sätestab, et väikefondi valitseja kustutatakse registrist Finantsinspeksiooni otsusega ning et see otsus toimetatakse viivitamata väikefondi valitsejale kätte. Täpsustus annab õiguselguse registrist kustutamise toimingu lõpule viimiseks.

Lõige 5 kehtestab fondivalitsejale kohustused, mida tal tuleb pärast registrist kustutamist täita, et oma tegevus väikefondi valitsejana ka praktiliselt lõpetada. Peale registrist kustutamist tuleb väikefondi valitsejal lõpetada oma valitsetavate fondide aktsiate või osade väljalaskmine, st fondivalitseja ei või enam uusi sissemakseid fondi vastu võtta. Kahe kuu jooksul registrist kustutamisest arvates tuleb fondivalitsejal alustada fondide likvideerimist või anda nende valitsemine üle teisele fondivalitsejale (kellel on olemas selleks vajalik tegevusluba või registreering). Et Finantsinspeksioon oleks väikefondi valitseja tegevuse lõpetamise protsessi asjaoludega kursis, tuleb teda fondide likvideerimise alustamisest arvates viivitamata ka teavitada ning pärast likvideerimise lõpetamist esitada selle kohta ka aruanne.

Seaduse nõudeid rikkuva või nõuetele mittevastava väikefondi valitseja peamiseks sanktsiooniks on tema registrist kustutamine. Finantsinspeksioon ei ole saanud seda meedet aga praktikas rakendada, sest menetlusnormid ja kustutamise protsessi regulatsioon on puudulikud. Peamiseks probleemiks on tegutseva investeerimisfondi jätkamine olukorras, kus selle fondivalitseja ei oma enam õigust fondi valitseda. Eelnõus esitatud muudatused reguleerivad registrist kustutamise protsessi lõpuni ja tagavad selle, et pärast registrist kustutamist oleks fondide valitsemine üle antud või fondid likvideeritud.

Punkt 6. IFS § 516 lõige 12. IFSi rakendussätetesse lisatakse uus lõige, milles reguleeritakse enne eelnõu jõustumist kehtivat registreeringut omavate väikefondi valitsejate ja nende valitsetavate fondide üleminekut kehtestatavale kapitalinõudele. Lõige 12 annab kapitalinõude jõustumise ajal

kehtivat registreeringut omavale väikefondi valitsejale 12 kuud tema aktsia- või osakapitali uuele nõudele vastavusse viimiseks. Ühtlasi kohustab eelnõu väikefondi valitsejat Finantsinspektsiooni viivitamata teavitama, kui aktsia- või osakapital on viidud eelnõus esitatud kapitalinõudega vastavusse (IFS § 453¹ lõige 1). Kui väikefondi valitseja oma kapitali kehtestatud nõudega vastavusse ei vii, ilmneb IFS § 453 lõike 9 punktis 4 sätestatud asjaolu, millest tingituna on Finantsinspektsioonil omakorda IFS § 453² lõike 4 punkti 5 alusel õigus väikefondi valitseja registrist kustutada.

Paragrahv 51. Kindlustustegevuse seaduse muutmine

Paragrahviga 51 sätestatakse KindlITS muudatused.

Punkt 1. KindlITS § 107 uus lõige 4¹. Kui § 107 lõike 7 kohaselt peab kindlustusandja teavitama Finantsinspektsiooni kindlustusandja juhi või vastutava isiku valimise või määramise kavatsusest, esitades Finantsinspektsioonile vastavad andmed ja dokumendid ning juhatuse liikme puhul tema vastutusvaldkonna kirjelduse vähemalt 30 päeva enne nimetatud otsuse tegemist, siis uue lõike 4¹ kohaselt ei kohaldata viidatud tähtaega, kui dokumentide tähtaegselt esitamine ei ole mõjuval põhjusel võimalik (näiteks erakorralised, sh tervislikud põhjused). Sama kehtib Finantsinspektsiooni teavitamisele, kui kindlustusandja kavatses pikendada juhi või vastutava isiku ametiaega.

Punkt 2. KindlITS-i § 109 lõike 2 muutmine. Analoogselt teiste finantsteenuse osutajate juhatuse liikmete ja töötajatega ei või krüptovarateenuse osutaja, varapõhise tokeni emitent ja ühisrahastusteenuse osutaja olla kindlustusandja juhatuse liige, välja arvatud kindlustusandjaga samasse konsolideerimisgruppi kuuluva ettevõtja juhatuse liige või töötaja.

Paragrahv 52. Krediidiasutuste seaduse muutmine

Paragrahvis 52 sätestatakse KAS muudatused.

Punkt 1 kohaselt täiendatakse KAS §-i 2 lõigetega 7 ja 8 õigusselguse tagamise eesmärgil. Muudatusest tulenevalt kohaldatakse krediidiasutusele, kes osutab krüptovarateenust või pakub krüptovara või taotleb selle kauplemisele võtmist, mh MiCA määruses, TFR määruses ja krüptovaraturu seaduses sätestatud. **Lõike 8** eesmärk täpsustada, et kui KASis ja KrÜTSis (KrÜTS kaudu MiCA määruses) on ette nähtud nõuded sama tegevuse suhtes, kohaldatakse krediidiasutusele nõudeid, mis on detailsemad või rangemad.

Punktid 2 ja 3. MiCA määrusega muudetakse krediidiasutuste direktiivi 2013/36/EL lisa 1 nii, et vastastikku tunnustatavate tegevuste loetellu on lisatud e-raha tokeni emiteerimine, varapõhise tokeni emiteerimine ja krüptovarateenused. Nende tegevusaladega võivad liikmesriigi territooriumil kas filiaali asutamise või teenuste osutamise teel tegeleda kõik teise liikmesriigi pädevalt asutuselt tegevusloa saanud ja viimase järelevalve all olevad krediidiasutused, tingimusel et nende tegevusloa hõlmab selliseid tegevusalasid. **KAS § 6 lõike 1** finantsteenuste loetelusse lisatakse ka krüptovara emiteerimise ja müügiga seotud tehingud ja krüptovarateenuse osutamine.

Olgu täpsustuseks välja toodud, et finantseerimisasutuse määratluse aluseks on määruse (EL) nr 575/2013 artikli 4 lõike 1 punkti 26 finantseerimisasutuse definitsioon, mis viitab direktiivi 2013/36/EL I lisa punktides 2–12 ja punktis 15 loetletud tegevustele. Kuna MiCA määruse artikliga 146 muudetakse punkti 15 sõnastust, lisades sinna ka e-raha tokenite emiteerimise, muudetakse vastavalt ka KAS § 6 lõike 1 punkti 5 sõnastust. Kuna varapõhise tokeni emiteerimist ja krüptovarateenuse osutamist ei ole finantseerimisasutuse tegevuste määratluse alla lisatud, on need tegevused lisatud KAS § 6 lõike 1 uute punktidenä 14¹ ja 14², mis ei ole KAS § 5 lõike 1 viidetega punktidele 2–12 hõlmatud.

Punkt 4. Punkti 15 sõnastuse ulatusse lisatakse ka uued punktid 14¹ ja 14².

Punktiga 5 ette nähtud muudatus on tehniline, kuivõrd MiCA määrus hõlmab ka direktiivi 2013/36/EL muutmist, mis tuleb riigisisesele üle võtta (ehk punkt 2 muudatus).

Paragrahv 53. Majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse muutmine

Paragrahviga 54 sätestatakse MsÜS muudatused.

Majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse § 2 lõiget 4 täiendatakse punktiga 6¹, mille kohaselt ei kohaldata majandustegevuse seadustiku üldosa seadust krüptovaraturu seaduse tähenduses krüptovaratteenuse osutajana ja krüptovara emitendina tegutsemisele. Kuna krüptovaratteenus ning krüptovara pakkumine ja kauplemisele võtmise taotlemine on eriseadusega detailselt reguleeritud, ei ole MsÜS-i kohaldamine otstarbekas. Sarnaselt teistele finantsjärelevalvesubjektidele on tegemist eelnõu subjektide jaoks täpsustava sättega.

Paragrahv 54. Makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse muutmine

Paragrahviga 54 sätestatakse MERAS-e muutmine. Muudatuse kohaselt täiendatakse **MERAS §-i 2 uute lõigetega 3–5** nii, et:

- TFR määrust kohaldatakse pankadele ja teistele makseteenuste osutajatele (vastav sanktsioneerimismäärus on sätestatud aga RahaPTS §-s 96);
- täpsustakse, et e-raha asutusele, kes osutab krüptovaratteenust, kohaldatakse KrüTSis ja MiCA määruses sätestatud (va MiCA määruse artikli 60 lõikes 10 viidatud nõudeid). E-raha asutus ei pea krüptovaratteenuse osutamiseks eraldi tegevusluba taotlema ning piisab Finantsinspektsiooni teavitamisest;
- kui MERASes ja KrÜTSis on sätestatud nõuded sama tegevuse suhtes, siis kohaldatakse makseasutusele või e-raha asutusele rangemaid/detailemaid nõudeid.

Samas, kui makseasutus soovib osutada krüptovaratteenust, peab ta taotlema MiCA alusel tegevusloa ja täitma kõiki MiCA määruse nõudeid, mis on tegevusloa saamise aluseks (sh usaldatavusnõuded). Makseasutusele kohalduvad nii MERAS-e kui ka MiCA määruse nõuded.

Lisaks korrigeeritakse **§ 114 lõiget 2**, millest on ekslikult välja jäänud sõna „kuni“.

Paragrahv 55. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse muutmine

Paragrahviga 55 sätestatakse RahaPTS muudatused.

Punktiga 1 tunnistatakse kehtetuks virtuaalvääringu tegevusloa taotlemist, tingimusi ja kehtetuks tunnistamist reguleerivad sätted (RahaPTS § 70 jj), kuivõrd nimetatud teenusepakkujate kohta käivad sätted on koondatud krüptovaraturu seadusesse ja MiCA-sse. Virtuaalvääringutega seotud mõisted tunnistatakse kehtetuks, kuna edaspidi hõlmavad neid mõisteid krüptovara seotud mõisted. Kehtetuks tunnistatakse ka sätted, mis on seotud hoolsusmeetmete erisustega virtuaalvääringute vahetamise ja ülekandmise teenuse osutamisel (peaasjalikult RahaPTS § 25). Edaspidi hakkavad ülekandmise teenusele kehtima sarnased informatsiooni kogumise, edastamise ja säilitamise kohustused, mis tulenevad TFR-ist. Virtuaalvääringutega seonduvad mõisted asenduvad krüptovara mõistetega, mille definitsioonid tulenevad EL määrustest.

Punktiga 2 lisatakse **RahaPTS-i §-i 3** kaks uut mõistet: krüptovara ja isehallatav aadress. Definitsioonid on antud viitega MiCA-le. Krüptovara mõistet on lähemalt käsitletud käesoleva

seletuskirja alapeatükis 2.2.. Nagu eelnevalt selgitatud on tegemist mõistega, mis hõlmab endas virtuaalväeringuid, investeerimislaadseid tokeneid kui ka kasutustokeneid, mis tähendab, et RahaPTS-iga hallatavate teenuste ulatus laieneb. Sättes on täpsustatud, et RahaPTS-is defineeritakse krüptovara kitsamalt kui MiCA-s, jättes välja need krüptovarad, mida MiCA ei reguleeri. Isehallatav aadress on Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/1113 kohaselt hajusraamatu aadress, mis ei ole seotud ühegi krüptovarateenuse osutajaga või üksusega, mis ei ole asutatud liidus ja osutab krüptovarateenuse osutaja teenustega sarnaseid teenuseid. Kehtiv RahaPTS kasutab virtuaalväeringute kontekstis isehallatava aadressi kohta sõnastust „virtuaalväeringu rahakott, millel puudub virtuaalväeringu teenuse pakkuja“ (RahaPTS § 25 lg 2⁸).

Punktiga 3 lisatakse RahaPTS § 6 finantseerimisasutuste loetellu krüptovara teenuse osutajad. Ka VASP-idele on siiani vastavalt RahaPTS § 2 lõikes 5 sätestatule kohaldatud RahaPTS-is finantseerimisasutuste kohta käivat VASP-ide suhtes. Krüptovarateenused sarnanevad olemuslikult mitmele finantsteenusele nagu näiteks makseteenus, valuutavahetus, kontoteenus jne. Seetõttu on asjakohane rakendada krüptovarateenuste osutajatele sama raamistikku koos vajalike erisustega. RahaPTS-i kohaldamisalast on välja jäetud MiCA-ga reguleeritud krüptovara kohta nõu andmise teenus. MiCA kohaselt on krüptovara kohta nõu andmine kliendile personaalsete soovitude pakkumine, andmine või nõusolek neid anda kas kliendi taotlusel või nõu andva krüptovarateenuse osutaja algatusel seoses ühe või mitme krüptovara tehinguga või seoses krüptovarateenuse kasutamisega. Rahapesuks või terrorismi rahastamiseks oleks vaja, et krüptovara liiguks ühelt isikult või aadressilt teisele. Krüptovara kohta nõu andmise teenusega seda ei juhtu. Tegemist on üksnes soovitude andmisega, mille alusel klient võib otsustada mõne krüptovara teenuse kasutamise kasuks. Kuna teised krüptovarateenused on RahaPTS-iga hõlmatud, siis on teenuseosutajate vahendusel tehingu teostamisel teenuseosutajad kohustatud isikud. Siiski kui nõustamisteenuse pakkumisega osutatakse ka õigusnõu ja maksunõustamist, siis tuleb hinnata eraldi, kas teenuseosutaja võib olla mõne muu teenuse osutamisega seonduvalt kohustatud isik.

Punktiga 4 lisatakse RahaPTS § 6 finantseerimisasutuse loetellu ka ühisrahastusteenuse osutajad. Rahvusvaheliste rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise standardite kohaselt peaks ühisrahastusteenuse osutajad maandama rahapesu ja terrorismi rahastamise riske. Erialakirjanduses pööratakse eriti suurt tähelepanu võimalikule terrorismi rahastamisele, mida teostatakse ühisrahastusteenuse abil. Riikliku riskihinnanguga tuvastati, et sektoris on üle keskmise kõrged riskid. Riskihinnanguga soovitati sektorit täiendavalt reguleerida. Eestis on olnud ka rahapesu kahtluse põhjal algatatud kriminaalmenetlus, mis seostub ühisrahastusteenuse pakkumisega. Siiani on teenuse RahaPTS-i asjakohasesse loetelusse lisamist takistanud asjaolu, et teenus on olnud reguleerimata. Ettevõtjaid rahastavad ühisrahastusteenuste pakkujad on nüüd reguleeritud otsekohalduvad EL määrusega²⁷, mis ühtlasi võimaldab vastava teenuse hõlmata RahaPTS regulatsiooni.

Punktis 5 täiendatakse RahaPTS § 7 korrespondentsuhte mõistet järgmise tekstilõiguga: „või suhted, mis on loodud krüptovaratehingute või krüptovaraülekannete tegemiseks“. Krüptovarateenuste lisamine korrespondentsuhete regulatsiooni muudab krüptovarateenuse osutajatele rakendatava RahaPTS-i raamistiku veelgi sarnasemaks finantseerimisasutustele rakendatava raamistikuga. Muudatus on asjakohane, kuna krüptovarateenuse osutajate ja kolmandates riikides krüptovaraülekannete tegemiseks või sarnaste krüptovarateenuste osutamiseks asutatud üksustega sisse seatud suhted sarnanevad kolmanda riigi respondentasutusega sisse seatud korrespondentpangandussuhetega. TFR määruse põhjenduspunktides on selgitatud, et kuna krüptovarateenuse osutajatega sõlmitud suhted on oma laadilt pidevad ja korduvad, tuleks neid käsitada korrespondentsuhte liigina ning nende suhtes tuleks kohaldada konkreetseid tõhustatud hooldusmeetmeid, mis on põhimõtteliselt sarnased pangandus- ja finantsteenuste kontekstis

²⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R1503&from=EN>

kohaldatavate meetmetega. Korrespondentasutuste kohustused on sätestatud RahaPTS §-s 40, kuhu tehakse käesoleva eelnõuga krüptovarateenuseid puudutavad erandid.

Punktis 6 täpsustatakse RahaPTS § 13 krüptovarateenuse osutaja poolt teostatava rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide hindamise nõudeid. Kuna isehallatavate aadresside puhul pole vastaspooleks teist kohustatud isikut, kes oleks isehallatava aadressil krüptovara hoiustava või seal hoiustada sooviva isiku kohta andmeid kogunud ja kontrollinud, siis kaasnevad selliste tehingutega spetsiifilised riskid, mille tarbeks on vaja täiendavaid riske maandavaid meetmeid, sh tugevdatud hoolsusmeetmeid, mis on reguleeritud RahaPTS-i §-des 37–39 ja mida käesoleva eelnõuga täiendatakse, et tagada kohustatud isikute poolt asjakohane reaktsioon isehallatavate aadressidega seonduvatele riskidele. Rakendavate meetmete sobivust ja piisavust pole võimalik hinnata ilma, et oleks eelnevalt hinnatud riske ja seetõttu on vajalik täiendada riskide hindamist käsitlevat paragrahvi.

Punktiga 7 täiendatakse RahaPTS § 15 lõiget 6, mille alusel saab Finantsinspeksioon edaspidi anda korralduse krüptovarateenuse osutajale, kes tegutseb Eestis muus vormis kui filiaalina ja kelle peakontor asub teises EL liikmesriigis, määrata Eestis keskse kontaktpunkti, mille ülesanne on tagada teenuse osutaja vastavus RahaPTS-i nõuetega. Tegemist on AMLD²⁸-st tuleneva liikmesriikidele antud võimalusega, mida Eesti on kasutanud e-raha asutuste ja makseteenuse pakkujate osas. Muudatusega rakendatakse vastavat võimalust ka krüptovarateenuse osutajate suhtes. Keskse kontaktpunkti määramise eesmärk on hõlbustada koostööd krüptovarateenuse osutaja ja järelevalveasutuse vahel, mis omakorda tõhustab piiriülese järelevalve efektiivsust.

Punktidega 8-14 muudetakse RahaPTS §-i 25 kahes järgus, lisades esmalt krüptovarateenuse osutaja ja krüptovara aadressi mõisted sätetega, mis jõustuvad 30. detsembril 2024. a, ja seejärel eemaldatakse sõnastusest virtuaalvääringu teenuse pakkuja ja virtuaalvääringu rahakoti mõisted muudatustega, mis jõustuvad 1. jaanuaril 2026. a. Muudatustega tagatakse, et krüptovarateenuse osutajatele hakkaksid kohalduma samad hoolsusmeetmete riigisisese erisused nagu VASP-le kohalduvad ja et samad erisused kohalduksid VASP-dele kuni tegevuslubade kehtetuks muutumiseni.

Punkt 15. RahaPTS § 36 lõike 2 muudatusega lisatakse suuremale riskile viitavate asjaolude loetellu krüptovara ülekandmise tehingud, mis on suunatud isehallatavale aadressile või pärinevad isehallatavalt aadressilt. Isehallatavate aadressidega seonduvad potentsiaalselt suured riskid, mille maandamist raskendab ülesande regulatiivne ja tehnoloogiline keerukus. Euroopa Komisjon hindab 2026. aasta 1. juuliks vajadust täiendavate erimeetmete järele, et maandada riske, mida kujutavad endast ülekanded isehallatavatele aadressidele või isehallatavatelt aadressidelt või üksustele või üksustelt, mis ei ole asutatud liidus, sealhulgas võimalike piirangute kehtestamist, ning Euroopa Komisjon hindab selliste mehhanismide mõjusust ja proportsionaalsust, mida kasutatakse isehallatava aadressi omanditeabe õigsuse kontrollimiseks. Nii kaua, kui vastavaid hinnanguid pole ega täpsustavaid regulatsioone pole, tuleb kohelda isehallatavate aadressidega seonduvaid tehinguid kui tavapärasest kõrgema riskiga olukorda, mille korral tuleb kasutusele võtta asjakohaseid riske maandavaid meetmeid. Täiendavad hoolsusmeetmed on sätestatud §-des 38–40. Hoolsusmeetmete valik sõltub maandatava riski olemusest ja riskitasemest ning lõplik valik jääb kohustatud isikule, kes peab siinkohal rakendama riskipõhist lähenemist.

²⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 648/2012 ja tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2005/60/EÜ ja komisjoni direktiiv 2006/70/EÜ (EMPs kohaldatav tekst)

Punkt 16. RahaPTS § 38 muudatusega lisatakse täiendavate hoolsusmeetmete loetellu täiendava teabe kogumine ülekantud krüptovara päritolu ja sihtkoha kohta, mida teenuspakkuja saaks kasutada, kui ilmneb tavapärasest kõrgem rahapesu ja/või terrorismi rahastamise risk seoses krüptovaraülekannetega.

Punktiga 17 lisatakse krüptovara teenuse osutajatele kohustus arvestada täiendavate hoolsusmeetmete valikul ja kohaldamisel asjakohaste Euroopa Pangandusjärelevalve Asutuse (EBA) suunistega. Lisaks peab § 38 lõike viis kohaselt finantseerimisasutus arvestama EBA suunistega riskifaktorite kohta. EBA annab hiljemalt 30. detsembriks 2024. a välja:

- suunised riskimuutujate ja riskitegurite kohta, mida krüptovarateenuse osutajad peavad arvesse võtma ärisuhete loomisel või krüptovaratehingute tegemisel;
- suunised, et täpsustada krüptovarateenuse osutaja rakendatavaid hoolsusmeetmeid, sealhulgas kriteeriume ja vahendeid isehallatavale aadressile suunatud või sealt pärineva ülekande algataja või saaja isikusamasuse kindlakstegemiseks ja kontrollimiseks, eelkõige kolmandate isikute abil, võttes arvesse uusimat tehnoloogilist arengut;
- suunised, milles täpsustatakse, kuidas kohaldatakse kliendi suhtes rakendatavaid tõhustatud hoolsusmeetmeid, kui kohustatud isikud osutavad krüptovaraülekandeid, sh kuidas ja millal saavad kohustatud isikud täiendavat teavet tehingu algataja ja saaja kohta.

EBA peab riskimuutujate ja riskitegurite kohta käivates suunistes selgitama eelkõige, kuidas krüptovarateenuse osutajad peavad arvesse võtma riskitegureid, sealhulgas tehingute tegemisel isikute ja üksustega, kes ei ole rahapesu tõkestamise direktiiviga/RahaPTS-iga hõlmatud. Selleks peab EBA pöörama erilist tähelepanu toodetele, tehingutele ja tehnoloogiatele, mis võivad soodustada anonüümsust, näiteks privaatsust tagavad rahakotid, mikserid ja segistid. Suurema riskiga olukordade tuvastamise korral nähakse suunistes ette tõhustatud hoolsusmeetmed, mille kohaldamist peavad kohustatud isikud selliste riskide maandamiseks kaaluma, sealhulgas asjakohaste protseduuride kehtestamine krüptovara päritolu või sihtkoha kindlakstegemiseks.

TFR määruse põhjenduspunktis on selgitatud, et teatavate krüptovaraülekannetega, eelkõige nendega, mis on seotud anonüümsuse suurendamiseks kavandatud toodete, tehingute või tehnoloogiatega, sealhulgas privaatsust tagavad rahakotid, mikserid või segistid, kaasnevad spetsiifilised rahapesu, terrorismi rahastamise ja muu kuritegevuse suurele riskile osutavad tegurid. Selliste ülekannete jälgitavuse tagamiseks peaks EBA eelkõige selgitama, kuidas krüptovarateenuse osutajad peavad arvesse võtma riskitegureid, sealhulgas tehingute tegemisel liiduväliste üksustega, kes ei ole reguleeritud, registreeritud ega oma tegevusluba üheski kolmandas riigis, või isehallatavate aadressidega. Kui tehakse kindlaks suurema riskiga olukorrad, peaks EBA andma välja suunised, milles täpsustatakse, milliste tõhustatud hoolsusmeetmete kohaldamist peaksid kohustatud isikud selliste riskide maandamiseks kaaluma, sealhulgas selliste asjakohaste menetluste vastuvõtmine nagu hajusraamatu tehnoloogia analüütiliste vahendite kasutamine, et teha kindlaks krüptovara päritolu või sihtkoht.

Ülal kirjeldatu viitab, et EBA koostatavad suunised on sisult laiemad ja hõlmavad lisaks riskiteguritele ka näiteks hoolsusmeetmete valikut, mille tõttu on vaja kehtestada eraldi säte, et tagada krüptovarateenuse osutajate tegevuse igakülgne vastavus EBA suunistele.

Punktiga 18 tehakse RahaPTS § 40 lõike 1 punktis 5 tehniline parandus, lisades lause lõppu sõna „andmed“. Kehtiva sõnastuse kohaselt oleks pidanud krediidiuasutus või finantseerimisasutus olema suuteline esitama taotluse korral asjakohased kliendisuhetes rakendatavad hoolsusmeetmed, kuid tegelikult oli silmas peetud, et esitada tuleb andmed teostatud hoolsusteemete kohta.

Punktiga 19 sätestatakse RahaPTS §-s 40, et krüptovara teenuse osutaja teeb kindlaks, kas respondentasutuseks olev krüptovara teenuse osutajal on tegevusluba või kas ta on registreeritud, kui

kliendiks olev krüptovara teenuse osutaja on asutatud kolmandas riigis. Kogutud teabe põhjal peaksid korrespondent-krüptovarateenuse osutajad rakendama riskimaandamismeetmeid, mille puhul tuleks eelkõige arvesse võtta registreerimata ja tegevusloata üksustega kaasnevad potentsiaalselt suuremat rahapesu ja terrorismi rahastamise riski. See on eriti oluline seni, kuni krüptovaraga seonduvate FATF standardite rakendamine püsib ülemaailmsel tasandil ebahütlane, mis tekitab lisariske ja probleeme.

Punktiga 20 sätestatakse RahaPTS §-s 40 uus lõige 5 selle kohta, et korrespondentsuhetes peab krüptovarateenuse osutaja arvestama EBA suunistega. EBA peab andma 30. juuniks 2024. a suuniseid selle kohta, kuidas krüptovarateenuse osutajad peaksid rakendama tõhustatud hoolsuskohustust, ning peaks riskimaandamismeetmeid täpsustama, sealhulgas millised oleksid miinimummeetmed, mis tuleb võtta suhtlemisel registreerimata või tegevusloata üksustega, kes osutavad krüptovarateenust.

Punktiga 21 lisatakse RahaPTS § 42 lõikesse 3 lisatakse krüptovara teenuse osutaja, kehtestades talle keelu kliendi krüptovara kättesaadavaks teha, kui ta ei suuda täita RahaPTS-i §-s 25 sätestatud kohustusi. RahaPTS §-s 25 sätestatud kohustuste kohaselt tuleb teenust osutada kliendisuhete raames, tuvastades isikusamasus ja kontrollides andmeid. Keelatud on avada anonüümseid krüptovara aadresse.

Punktiga 22 eemaldatakse RahaPTS § 42 lõikest 3 virtuaalvääringu teenuse ülekandeid puudutavad erisused ja virtuaalvääringu tehingute ja teenuse osutamisega seonduvad keelud, kuna edaspidi reguleerib krüptovaraülekannetele kohaldatavaid hoolsusmeetmeid TFR määrus ja edaspidi ei käsitleta RahaPTS-is virtuaalvääringuid krüptovaradest eraldiseisvalt.

Punktiga 23 lisatakse RahaPTS §-i 46 säte, mis viitab kohustusele säilitada rahaülekannete ja krüptovaraülekannetega seonduvalt rakendatud hoolsusmeetmetega kogutud andmed. Andmete säilitamine on TFR määrusest tulenev otsekohaldav kohustus, kuid riigisisese õiguses on vajalik sellele kohustusele viidata, et täpsustada, millistel asjaoludel peab krüptovarateenuse osutaja andmeid pikemalt säilitama. Vastavalt kehtivale RahaPTS § 47 lõikele 7 võib pädeva järelevalveasutuse ettekirjutuse alusel rahapesu või terrorismi rahastamise tõkestamise, avastamise või uurimise seisukohast olulisi andmeid säilitada kauem, kuid mitte rohkem kui viis aastat pärast esmase tähtaja möödumist.

Punktidega 24 ja 25 muudetakse § 70 lõigete 4 ja 5 sõnastust selliselt, et kustutatakse viide krüptovarateenuse osutajatele RahaPTS tegevusloa taotlemise kontekstis, kuivõrd krüptovarateenuse osutaja tegevusloa taotlemine toimub MiCA määruse alusel. Lõiget 5 muudetakse, et kaotada viide sama paragrahvi lõikele 3², mis reguleerib virtuaalvääringu alase tegevusloa taotlemisega seonduvat.

Punktidega 26–28 tagatakse, et §-s 25 sätestatud kohustuste rikkumise eest oleks võimalik karistada krüptovarateenuse osutajaid ja et virtuaalvääringu teenuse pakkujate suhtes oleks väärteokoosseis kohaldatav kuni nende tegevuslubade kehtetuks muutumiseni.

Punktiga 29 asendatakse RahaPTS §-s 96 määruse (EL) 2015/847 viide viitega uuele makseteenuseid ja krüptovaraülekandeid reguleerivale TFR määrusele ehk määrusele (EL) 2023/1113.

Punktiga 30 täiendatakse seadust uue väärteokoosseisuga (**RahaPTS § 96²**) ja RahaPTS § 96² loetakse RahaPTS § 96⁴, et säilitada vastutuse peatüki senine ülesehitus. Varasemalt tuli kohustus virtuaalvääringu ülekannetega edastada maksja kohta käiv informatsioon riigisisest õigusest (RahaPTS § 25), kuid krüptovaraülekandeid reguleerib TFR määrus, kust tulenevad ka nõuded

kõrgete rahatrahvide kehtestamiseks. Krüptovaraülekannetele kehtestatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõuete rikkumisele hakkab kohalduma sama raamistik nagu makseteenuste puhul, mis tähendab, et RahaPTS § 95¹ ja § 96² peavad olema sisult sarnased ning erinema üksnes subjekti osas.

TFR määruse artikli 29 sissejuhatava lause kohaselt tagavad liikmesriigid, et karistused ja -meetmed hõlmavad vähemalt direktiivi (EL) 2015/849 artikli 59 lõigetes 2 ja 3 sätestatud halduskaristusi ja -meetmeid. Viidatud lõike 3 kohaselt võib juhul, kui kohustatud isik on krediidasutus või finantseerimisasutus, kohaldada juriidilise isiku puhul maksimaalset rahalist karistust vähemalt 5 000 000 euro ulatuses või 10 % aastasest kogukäibest ning füüsilise isiku puhul on maksimaalne rahaline karistus vähemalt 5 000 000 eurot.

Punktidega 31 ja 32 tehakse tehnilised muudatused, mille tulemusel **RahaPTS § 96³ tunnistatakse kehtetuks ja RahaPTS § 97 täiendatakse lõikega 2**, mis on samasisuline nagu kehtiv § 96³. Muudatuse eesmärgiks on tagada kooskõla teiste seadustega, kus eraldi aegumise paragrahvi pole, vaid aegumine on sätestatud menetluse paragrahvis.

Punktiga 33 lisatakse seadusesse §-d 118⁴ ja 118⁵. Lisanduva § 118⁴ kohaselt RahaPTS-i alusel antud VASP tegevusluba muutub kehtetuks eelnõu kohase krüptovarateenuse osutaja tegevusloa andmisega või 2026. aasta 1. jaanuaril. RahaPTS alusel ei saa enam tegevusluba taotleda alates 2024. aasta 30. detsembrist ehk MiCA ja AMLD4 muudatuste rakendamise kuupäevast (**lõige 1**). Teenuseosutajad, kes soovivad MiCA rakendumisel RAB tegevusloa all edasi tegutseda, ei saa tegevusloa muutmist taotleda alates 2026. aasta 1. jaanuarist.

Kui Rahapesu Andmehüroole on esitatud tegevusloa taotlus enne, kui lõike 1 kohaselt seda enam teha ei saa, kuid tegevusloa menetlus on MiCA rakendamiskuupäeva seisuga pooleli, jätab Rahapesu Andmehüroo taotluse läbivaatamata ning kõik dokumendid tagastatakse taotlejale. Riigilõivu tagastamisele kohaldatakse RLS-is sätestatud, mille § 15 lõike 1 punkti 5 kohaselt, riigilõivu tagastatakse, kui toimingute tegemise taotlus jäetakse läbi vaatamata, sealjuures võib lõike 2 kohaselt tagastatavast summast maha arvata taotluse läbivaatamisega kaasnenud menetluskulu.

	<i>RahaPTS virtuaalvääringu teenuse pakkujad</i>	<i>KrüTS krüptovarateenuse osutaja</i>
<i>30.12.2024</i>	- Ei saa enam Rahapesu Andmehüroolt tegevusluba taotleda. - Teenuse pakkujatel lubatakse Eestis tegutseda kuni 01.01.2026. Piiriüleselt teenust osutada enam ei saa.	- Tegevusloa taotlemine FI-st
<i>30.12.2024-01.01.2026</i>	- RahaPTS-i kohaldatakse nii Rahapesu Andmehüroo tegevusloaga VASPile kui ka FI tegevusloaga krüptovarateenuse osutajatele	
<i>01.01.2026</i>	- RahaPTS-i kohaldatakse FI tegevusloaga krüptovarateenuse osutajatele. - Virtuaalvääringu teenuse pakkujad kustutatakse RahaPTSist	

Tabel 7. RahaPTS kohaldamine virtuaalvääringu teenuse pakkujatele ja krüptovarateenuse osutajatele

Lisanduv § 118⁵ lahendab virtuaalvääringu teenuse pakkujate tegevuslubade kehtetuks muutumisega seonduvad küsimused.

Lõike 1 kohaselt ei ole audiitorettevõtjal kohustust kontrollida VASP-i poolt omavahendite kohta kehtestatud nõuete täitmist ega kohustust esitada VASP-i majandusaasta aruande esitamise tähtjaks sellekohase arvamuse VASP-ile ja RAB-il, kui VASP-i tegevusluba on muutunud kehtetuks, kuna ettevõtja on saanud FI-lt MiCA määruse alusel krüptovarateenuse osutaja tegevusloa või on

möödunud kuupäev, mil kõik kehtivad VASP-ide tegevusload muutuvad kehtetuks. Omavahendite kontrollimise ja selle kohta koostatava aruande esitamise eesmärk on tagada omavahendite nõude täitmine. Kui VASP-il enam tegevusluba pole, siis ei kohaldu tema suhtes RahaPTS-is sätestatud omavahendite nõue, seega pole RAB-il vajadust vastavat aruannet saada, kuna RAB ei saaks selle alusel ühtegi toimingut teha.

Lõike 2 kohaselt nimetab VASP, juhul kui VASP on esitanud Finantsinspeksioonile MiCA alusel tegevusloa taotluse või kui VASP ei ole seda teinud, aga kuupäevaks on 1. september 2025, dokumentide hoidja. Dokumentide hoidja võimaldab dokumente, dokumentide koopiaid ja andmeid (edaspidi käesoleva paragrahvi selgitustes dokumendid) säilitada ka pärast seda hetke, mil ettevõtja VASP tegevusluba kaotab kehtivuse, tagades neile pädevate asutuste ja RAB-i ligipääsu, kui asutustel on õiguslik alus nendega tutvuda. Kõnealused dokumendid on loetletud RahaPTS-i §-des 20, 21, 22 ja 46. Peaasjalikult on tegemist hooldusmeetmetega kogutud dokumentide ja andmetega, sh isikusamasust tõendavad dokumendid, tehingute andmed nagu näiteks tehingu aeg, sisu, summa, vääring, konto number ja summa ning andmed seoses ärisuhtest loobumisega, ärisuhte lõpetamisega ja tehingust keeldumisega. Kohustatud isikud peavad neid dokumente registreerima ja säilitama peaasjalikult selleks, et rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise, avastamise või uurimise eesmärgil saaksid kohustatud isikud tulemuslikult rakendada hooldusmeetmeid, juhtida riske ning pädevate asutustega teha täielikult koostööd ja kiiresti vastata pädevate asutuste esitatud teabenõuetele. Dokumentide hoidja tuleb määrata esimesel võimalusel pärast Finantsinspeksioonile tegevusloa taotluse esitamist, et jääks piisavalt aega dokumentide üleandmiseks ja säilitamise planeerimiseks. Samal eesmärgil on määratud viimaseks kuupäevaks 1. september, mis jätab VASP-ile neli kuud aega, et anda üle dokumendid. Siiski tuleks dokumendid anda üle nii kiiresti kui võimalik, kuna üleandmise protsessis võib ilmuda ootamatuid takistusi. Dokumentide hoidjale antakse ka võimalus nimetada uus dokumentide hoidja kandidaat, kas omal algatusel või seoses asjaoluga, et isik ei vasta enam dokumentide hoidja nõuetele. Kui dokumentide hoidja teab, et tulevikus saabub sündmus, mille tulemusel ta ei vasta tulevikus dokumentide hoidjale sätestatud tingimustele, siis tal on võimalus ka etteulatuvalt dokumentide hoidja kandidaat.

Kui dokumentide hoidja on juriidiline isik, siis tal peab olema RAB-i või FI tegevusluba. See tagab jätkuva sideme Eesti järelevalveasutustega, Eestis kohaloleku nõude täitmise ja dokumentide säilitamise nõuete tundmise, kuna dokumentide hoidja oleks sellisel juhul kohustatud isik, kes peab oma tegevuses samu nõudeid täitma. FI ja RAB väljastavad tegevuslube krediitiasutustele, finantseerimisasutustele, usaldushalduse ja äriühingute teenuse osutajatele, pandimajateenuse osutajatele, virtuaalvääringu teenuse pakkujatele ning väärismetalli ja väärismetalltoodete müüjatele. Tõenäoliselt neist nimetatutest on peaasjalikult äriühingute teenuse osutajad huvitatud teenuse pakkumisest. Samuti võimaldab seadus VASP-il nimetada nõ iseennast dokumentide hoidjaks. Iseenda nimetamine on jätkusuutlik ja soovituslik juhul, kui kavatakse jätkata FI tegevusloa alusel või kui juriidilisel isikul on mõni täiendav FI või RAB-i tegevusluba. Kui VASP on esitanud FI-le tegevusloa taotluse ja FI ei rahulda seda, siis tõenäoselt tuleb selleks, et VASP saaks jätkata tegevust viisil, mis tagaks RahaPTS-i nõuete täitmist, dokumentide üleandmise protsessi osaliselt või täielikult tagasi pöörata või. Iseenda nimetamise korral FI tegevusloa taotluse rahuldumata jätmisel täiendavaid toiminguid dokumentide hoidmises teha ei tuleks. Võimalik on nimetada dokumentide hoidjaks ka Eestis resideeruv füüsiline isik, kellel on dokumentide hoidja ülesannete täitmiseks vajalik haridus, kutsealane sobivus, vajalikud võimed, isikuomadused ja kogemused ning korrektne ärialane maine. Sisuliselt see tähendab, et isik on endale selgeks teinud RahaPTS-is sätestatud dokumentide registreerimise ja säilitamise alused ning andmekaitse reeglid ja tutvunud asjakohaste RAB-i juhenditega. Tegemist on üldistatud nõuetega, mis võimaldavad RAB-il juhenditega täpsustada, missugust haridust, isikuomadusi või kogemust on vaja sõltuvalt konkreetsest olukorrast. Näiteks väga keerukate süsteemide ja suurte andmemahitud puhul võib

olla vajalik, et dokumentide hoidja oleks infotehnoloogia või statistika valdkonna haridusega või ta töökogemus toetaks infotehnoloogiliste lahenduste toel tehtavat tööd andmemassiividega. Tõenäolised füüsilisest isikust dokumentide hoidjad võivad olla advokaadid, notarid ja VASP-i juhatuse liikmed. Igal juhul tuleb dokumentide hoidja määramine kooskõlastada RAB-iga.

Dokumentide hoidja kandidaadi nimi, elukohta või asukohta aadressi ja elektronposti aadressi andmed tuleb esimesel võimalusel saata RAB-i, et RAB-il oleks võimalik kooskõlastada dokumentide hoidja määramine. Lubatud on saata veel täiendavaid andmeid, kui VASP-i hinnangul võib see kiirendada protsessi. RAB võib vajadusel koostada selleks täpsustavad juhendid või juhised, et tagada menetluse sujuv läbiviimine. Lisaks tuleb esitada dokumentide üleandmise kava, mille osas samuti võib RAB anda täpsustavaid juhiseid. Dokumentide üleandmise kava võimaldab RAB-il nõustada VASP-i dokumentide üleandmise protsessi osas, sh mis ajahetkel on mõistlik dokumentide üleandmist alata.

Lõige 5 annab RAB-ile õiguse dokumentide hoidjat ja dokumentide hoidja kandidaati küsitleda suuliselt ja kirjalikult. Lisaks võib RAB küsida informatsioonid dokumentide hoidja tööandjalt ja teha päringuid riigi andmekogudesse. Tegevuse eesmärk on hinnata isiku sobivust dokumentide hoidja rolli. Tõenäoliselt need toimingud pole asjakohased FI või RAB-i tegevusluba omava juriidilise isiku suhtes, kuna nende juhtudel pole seaduses kehtestatud täiendavaid nõudeid. Juriidilise isiku nõuetele vastavust tagab tavapärase tegevusloa omamisega kaasnevad järelevalvetoimingud. Füüsilise isiku puhul on lõikes 3 sätestatud nõuded, sh kutsealane sobivus, vajalikud võimed ja isikuomadused. Nende testimiseks võib RAB juhenditega ette näha ka intervjuusid või teste. Registritest võib kontrollida näiteks Eesti residentsust, haridusandmeid kui ka töötamise andmeid. Selliseks andmetöötluseks on tõenäoliselt vajalik dokumentide hoidjalt koguda enne protsessi algust nõusolek. Säte võimaldab kontrolli teostada ka juba tegutsevate dokumentide hoidjate suhtes.

Lõige 6 suunab dokumentide hoidja nimetajat esimesel võimalusel pärast dokumentide hoidja määramise kooskõlastamist alustama dokumentide üleandmisega. Üleandmise protsessiga esimesel võimalusel alustamise nõue on sätestatud, arvestades, et protsess võib võtta aega ja võib esineda ootamatuid takistusi. Kui dokumentide üleandmisega põhjendamatult viivitada, võib ettevõtjal, kellel pole enam VASP-i tegevusluba või eelmisel dokumentide hoidjal tekkida andmekaitse reeglitest tulenevaid takistusi dokumentide säilitamisega jätkamisel, mis omakorda seab ohtu dokumentide säilitamise. Samuti võib dokumentide hoidjal tekkida protsessi käigus küsimusi ja probleeme, mida VASP või eelmine dokumentide hoidja peaks sellisel juhul lahendama. Dokumentide üleandmine ei tohi olla pelgalt formaalne, vaid peab olema ka sisuline tegevus, mille tulemusel dokumentide hoidja saavutab samal tasemel valmiduse vastata pädevate asutuste päringutele ja säilitada dokumente nagu on VASP-il. Andmete ülemineku säte ei kohaldu juhul, kui VASP määrab sama juriidilise isiku dokumentide hoidjaks, ehk teisisõnu sama juriidiline isik jätkab samade dokumentide säilitamist ka pärast VASP-i tegevusloa kehtetuks tunnistamist.

Lõige 7 annab RAB-ile võimaluse määrata uus dokumentide hoidja, kui eelmine dokumentide hoidja ei vasta enam nõuetele. Uue dokumentide hoidja määramist saab RAB nõuda ettekirjutusega. Ettekirjutuse täitmata jätmisel saab RAB määrata sunniraha vastavalt § 65 lõikele 4. Nii kaua, kui dokumentide hoidja pole uut dokumentide hoidjat nimetanud, on vanal dokumentide hoidjal kõik kohustused seoses dokumentide säilitamisega kui ka kohustus teha pädevate asutustega koostööd vastavalt RahaPTS-is sätestatud nõuetele. Dokumentide hoidja vastavus § 118⁵ lõikes 3 sätestatud nõuetele ei mõjuta õiguslikke aluseid ega põhjendusi dokumentide säilitamise jätkamiseks.

Lõike 8 kohaselt dokumentide hoidja peab tegema koostööd RAB-iga RAB-i päringutele vastamisel. Dokumentide hoidja määramine ei mõjuta dokumentide säilitustähtaegu. Dokumentide hoidja peab dokumente säilitama täpselt sama kaua, kui oleks pidanud VASP juhul, kui VASP-i tegevusluba oleks jäänud kehtima. Dokumentide hoidja peab säilitama andmeid viisil, mis võimaldavad ammendavalt ja viivitamata vastata Rahapesu Andmebüroo või vastavalt õigusaktidele teiste järelevalveasutuste, uurimisasutuste või kohtu päringutele, muu hulgas selle kohta, kas VASP-il on eelmise viie aasta jooksul olnud ärisuhe päringus nimetatud isikuga ning milline on või oli selle suhte olemus. Samuti tuleb kohaldada samu andmekaitse nõudeid, mida peavad kohaldama kohustatud isikud.

Lõike 9 kohaselt dokumentide hoidja kustutab andmed reeglina viis aastat pärast tehingu või ärisuhte lõpetamist, kui asjaomast valdkonda reguleerivatest õigusaktidest ei tulene teistsugust korda. Rahapesu Andmebüroo ettekirjutuse alusel võib rahapesu või terrorismi rahastamise tõkestamise, avastamise või uurimise seisukohast olulisi andmeid säilitada kauem, kuid mitte rohkem kui viis aastat pärast esmase tähtaja möödumist. Seega dokumentide hoidja peab jälgima säilitustähtaegu ja vastavalt tähtaegadele andmed kustutama. Dokumentide hoidja teavitab RAB oma tegevuse lõpetamisest, kui see toimub seoses kõigi hoitavate dokumentide säilitustähtaegade saabumisega.

Punktiga 33 täiendatakse seaduse normitehnilist märkust viitega TFR määrusele ehk määrusele (EL) 2023/3111, kuna määrusega muudetakse direktiivi (EL) 2015/849.

Paragrahv 56. Rahvusvahelise sanktsiooni seaduse muutmine

Paragrahviga 56 tunnistatakse kehtetuks RSanS-i säte, mille kohaselt virtuaalvääringu teenuse pakkuja on erikohustusega isik. Kuna 1. jaanuaril 2026. a jõustub RahaPTS-is muudatus, mille kohaselt virtuaalvääringu teenuse mõiste ja tegevusluba kaovad seaduse tekstist ning alles jääb üksnes krüptovarateenus ja krüptovarateenuse osutaja, siis on vaja ka kehtetuks tunnistada RSanS-i säte, mille kohaselt VASP on erikohustusega isik. Krüptovarateenuse osutaja RahaPTS tähenduses on edaspidi erikohustusega isik, kuna krüptovarateenuse osutajad on RahaPTS kohaselt finantseerimisasutused ja RSanS kohaselt kõik finantseerimisasutused on erikohustusega isikud.

Paragrahv 57. Riigilõivuseaduse muutmine

Paragrahviga 57 tunnistatakse RLS kehtetuks sätted, mis reguleerivad virtuaalvääringu teenuse pakumise tegevusloa taotlemise korral riigilõivu tasumist (esmane läbivaatamine 10 000 eurot ja muutmine 4000 eurot) ning muutmise taotluse läbivaatamise korral riigilõivu tasumisest vabastamist.

Paragrahv 58. Väärtpaberite registri pidamise seaduse muutmine

Paragrahviga 58 sätestatakse EVKS muudatused.

Punktiga 1 muudetakse EVKS § 2 lõiget 2, millega luuakse võimalus kanda krüptovara Eesti väärtpaberite registrisse. MiCA määruse artikli 60 lõike 2 kohaselt võib väärtpaberite keskdepositoorium krüptovara hoida ja hallata kliendi nimel üksnes juhul, kui ta esitab oma päritoluliikmesriigi pädevale asutusele vähemalt 40 tööpäeva enne seda, kui ta selliseid teenuseid esimest korda osutab, viidatud artikli lõikes 7 osutatud teabe. Krüptovara hoidmist ja haldamist kliendi nimel käsitletakse seoses määruse (EL) nr 909/2014 lisa B jao punktis 3 osutatud arveldusteenusega samaväärsena väärtpaberikontode pakumise, hoidmise ja haldamisega.

Punktiga 2 täiendatakse seaduse §-i 2 lõigetega 4¹ ja 4². Nimetatud täienduste järgi ei kohaldata eelnõus väärtpaberikonto ja kontohaldurite kohta sätestatud, kui krüptovaraturu seaduses sätestatud vara on registreeritud keskdepositooriumis. Sama paragrahvi lõike 4² alusel võib valdkonna eest vastutav minister kehtestada täpsemad nõuded keskdepositooriumis viidatud vara registreerimisele ja tehingute tegemisele.

Paragrahv 59. Väärtpaberituru seaduse muutmine

Paragrahvida 59 sätestatakse VpTS muudatused.

Punktidega 1 ja 2 tehakse muudatused VpTS § 15 lõigetes 1 ja 6. Muudatuste kohaselt tõstetakse väärtpaberite prospekti nn minimaalse koostamise künnis 5 mln euro pealt 8 mln euro peale. Lihtsustatult – kehtiv VpTS § 15 lg 1 näeb ette, et EL prospektimääruse 2017/1129 kohane prospekt (ehk nn täisprospekt) tuleb koostada ja avalikustada juhul kui väärtpaberite pakkumise (jaeinvestoritele) koguväärtus on suurem kui 5 mln eurot. Kui väärtpaberite pakkumine on vahemikus 1–5 mln eurot, siis võib emitent koostada aga nõ lihtsama teabedokumendi. Alla 1 mln euroste pakkumiste puhul ei ole vaja aga üldse prospekti ega teabedokumendi koostada. EL prospektimääruse artikli 3(2) kohaselt võib liikmesriik tõsta aga eelnimetatud künnise 8 mln euro peale ehk emitent ei pea prospektimääruse kohast prospekti koostama kui pakkumine (jaeinvestoritele) jääb alla 8 mln euro. Mitmed liikmesriigid on vastava künnise ka 8 mln eurole seadnud ja seda on teinud ka meie lähimad naaberriigid. Lisaks, käesoleva eelnõuga paralleelselt on käimas töögrupp, milles osalevad Eesti, Läti ja Leedu esindajad ministriumitist ja järeelvalveasutustest ning mille eesmärk on ühtlustada teabedokumentide koostamisele ja nende sisule kohalduvad nõuded. Töögrupi töö tulemusel (ning vastavate ettepanekute jõustumisel) oleks Balti riikide emitentidel lihtsam väärtpabereid pakkuda ka teistes Balti riikides, koostades selle jaoks ainult ühe teabedokumendi, mis on tunnustatud kõikides Balti riikides. Kuna kehtiva VpTS § 15 lõigete 1 ja 6 kohaselt on Eestis prospekti koostamise künnis alates 5 mln euro suurusest pakkumisest (Lätis ja Leedus 8 mln eurot), siis oleks mõistlik ka Eestil näha ette kõrgem rahaline künnis, et emitentide halduskoormust vähendada ning võimaldada neile paremat ligipääsu teiste Balti riikide investoritele. Käesolevaga tehaksegi vastav muudatus VpTS § 15 lõigetes 1 ja 6, kus 5 mln euro suurune künnis asendatakse 8 mln euroga.

Punktiga 3 nähakse ette uus paragrahv, mis reguleerib investeerimisühingu poolt krüptovaretenuse osutamist. Kui investeerimisühingul on direktiivi 2014/65/EL alusel antud tegevusluba, peab ta krüptovaretenuse osutamiseks esitama Finantsinspeksioonile MiCA määruse artikli 60 lõikes 7 osutatud teabe (st eraldi tegevusluba tal ei ole enam vaja).

Lõike 2 eesmärk on täpsustada, et kui VpTSis ja KrÜTSis (KrÜTS kaudu MiCA määruses) on ette nähtud nõuded sama tegevuse suhtes, kohaldatakse investeerimisühingule nõudeid, mis on detailsemad või rangemad.

Punktiga 4 täiendatakse VpTS §-i 120 uute lõigetega, mille kohaselt võib korraldaja korraldada krüptovaraga kauplemise platvormi. Nimelt on MiCA määruse artikli 60 lõikes 6 sätestatud, et direktiivi 2014/65/EL kohaselt tegevusloa saanud turukorraldaja võib korraldada krüptovaraga kauplemise platvormi, kui ta esitab oma päritoluliikmesriigi pädevale asutusele vähemalt 40 tööpäeva enne seda, kui ta sellist teenust esimest korda osutab, viidatud artikli lõikes 7 osutatud teabe.

Lõike 7 eesmärk on täpsustada, et kui VpTSis ja KrÜTSis (KrÜTS kaudu MiCA määruses) on sätestatud nõuded sama tegevuse suhtes, kohaldatakse korraldajale nõudeid, mis on detailsemad või rangemad.

Punktiga 5 lisatakse VpTS § 230 viide MiCA määrusele. Viidatud paragrahvi lõike 1 kohaselt on Finantsinspeksioonil VpTS-is ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatu kohase täitmise üle järelevalve teostamisel kõik VpTS-is ja Finantsinspeksiooni seaduses sätestatud õigused. Samad õigused on Finantsinspeksioonil EL õigusaktides ja nende alusel kehtestatud õigusaktides sätestatu kohase täitmise üle. EL õigusaktide loetellu ongi lisatud viide MiCA määrusele.

Paragrahvis 60 on seaduse jõustutumise sätted. Vt käesoleva seletuskirja punkti 9.

4. EELNÕU TERMINOLOOGIA

Eelnõus kasutavad uued terminid:

- krüptovara on MiCA määruse artikli 3 lõike 1 punktis 5 määratletud krüptovara, välja arvatud juhul, kui see kuulub eelnimetatud määruse artikli 2 lõigetes 2, 3 ja 4 loetletud kategooriatesse või kvalifitseerub muul viisil rahaks;
- krüptovaraturu osaline – defineeritud seaduse §-s 3. Tegemist on nii krüptovarateenuse osutajaga kui ka krüptovara emitendiga;
- krüptovarateenuse osutaja – MiCA määruse artikli 3 lõike 1 punkti 15 kohaselt on krüptovarateenuse osutaja juriidiline isik või muu ettevõtja, kelle kutse- või äritegevus seisneb ühe või mitme krüptovarateenuse professionaalses osutamises kliendile ja kellel on lubatud osutada krüptovarateenuseid kooskõlas MiCA määruse artikliga 59;
- krüptovara emitent – MiCA määruse artikli 3 lõike 1 punkti 10 kohaselt on emitent füüsiline või juriidiline isik või muu ettevõtja, kes emiteerib krüptovara;
- varapõhise tokeni emitent – tegemist on isikuga, kes emiteerib varapõhise tokenit. MiCA määruse artikli 3 lõike 1 punktis 6 on defineeritud, et varapõhise tokeni puhul on tegemist krüptovara liigiga, mis ei ole e-raha token ja mille eesmärk on säilitada stabiilne väärtus, järgides mõnda muud väärtust või õigust või nende kombinatsiooni, sealhulgas üht või mitut ametlikku vääringut. See hõlmab igasugust krüptovara, välja arvatud e-raha tokeneid, mille väärtus on tagatud varaga, et vältida kõrvalehoidmist ja muuta käesolev määrus tulevikukindlaks;
- e-raha tokeni emitent – tegemist on isikuga, kes emiteerib e-raha tokenit;
- isehallatav aadress on hajuksraamatu aadress, mis ei ole seotud krüptovarateenuse osutajaga ega ka üksusega, mis ole asutatud liidus ja osutan krüptovarateenuse osutajaga sarnaseid teenuseid.

5. EELNÕU VASTAVUS EUROOPA LIIDU ÕIGUSELE

Eelnõu on kooskõlas järgmiste EL õigusaktidega:

- MiCA määruse ehk Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2023/1114, mis käsitleb krüptovaraturge ning millega muudetakse määrusi (EL) nr 1093/2010 ja (EL) nr 1095/2010 ning direktiive 2013/36/EL ja (EL) 2019/1937;
- DORA määrus ehk Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2022/2554, mis käsitleb finantssektori digitaalset tegevuskerksust ning millega muudetakse määrusi (EÜ) nr 1060/2009, (EL) nr 648/2012, (EL) nr 600/2014, (EL) nr 909/2014 ja (EL) 2016/1011;
- TFR määrus ehk Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/1113, mis käsitleb rahaülekannetes ja teatavates krüptovaraülekannetes edastatavat teavet ning millega muudetakse direktiivi (EL) 2015/849 (ELT L 150, 9.6.2023, lk 1–39).

Direktiivide riigisisene ülevõtmine:

- MiCA määrus näeb mh ette direktiivide 2013/36/EL ja (EL) 2019/1937 muudatused, mis tuleb riigisiselt üle võtta 2024. aasta 30. detsembriks;
- TFR määrus näeb ette direktiivi (EL) 2015/849 muudatused, tuleb riigisiselt üle võtta 2024. aasta 30. detsembriks.

Käesoleva seletuskirja lisas on EL ja riigisisese õiguse vastavustabel.

6. SEADUSE MÕJUD

6.1. Majanduslik mõju

6.1.1. Majanduslik mõju krüptovaratteenuse osutajale ja krüptovara emitentidele

Sihtrühm: MiCA määruse kohaldumisaslasse jäävate krüptovaratteenuse osutajateks võivad eelkõige osutada isikud, kellel on hetkel Rahapesu Andmebüroo poolt väljastatud virtuaalvääringu teenuse osutamise tegevusluba.

2023. aasta detsembri seisuga on selliseid teenusepakkujaid majandustegevuse registri andmetel 54²⁹.

Kui viidatud teenusepakkujad soovivad ka edaspidi krüptovaraga seotud teenust osutada, siis peaksid nad oma tegevuse MiCA määrusest tulenevate nõuetega kooskõlla viima hiljemalt 2026. aasta 1. jaanuariks. Tõenäoliselt võib eeldada, et kõik RABi poolt väljastatud virtuaalvääringu teenuse osutamise tegevusloaga VASP-id ei soovi edaspidi enam MiCA määruse alusel tegevust jätkata. Täpset numbrit on aga keeruline prognoosida. Lisaks võib teiste EL liikmesriikide VASP-del tekkida huvi taotleda oma tegevusluba MiCA määruse alusel Finantsinspeksioonilt.

Varasemalt suurenes VASP-de arv väga kiiresti (2017–2019 väljastati virtuaalvääringu teenuste tegevuslubasid enam kui 1300 ettevõttele), sest Eesti oli üks esimesi Euroopa riike, kus virtuaalvääringu teenuste osutamisele kehtestati tegevusloakohustus. Käesolevaks hetkeks on see arv oluliselt vähenenud, kuna nõudeid virtuaalvääringu teenuse pakkumiseks karmistati oluliselt tulenevalt eesmärgist maandada rahapesu ja terrorismi rahastamise riske. Selliste teenusepakkujatega seotud riskide maandamiseks võetavad meetmed võimaldasid parandada virtuaalvääringu teenuse pakkumise üle teostatavat järelevalvet ning tagada, et Eesti tegevusluba ei oma need VASP-d, kellel ei ole kavatsust Eestis tegutsema asuda ja kelle üle ei ole võimalik Eestis järelevalvet teostada³⁰.

Lisaks sellele, et MiCA toob kaasa tegevusloa kohustuse krüptovaratteenuse osutajatele, siis nähakse MiCA-ga eraldi nõuded ette ka krüptovara emitentidele – tänase seisuga on keeruline öelda, kas mõni tegutsev VASP võidakse klassifitseerida krüptovara emitendiks MiCA tähenduses. Tõenäoliselt mõningaid selliseid isikuid võib olla.

Mõju ulatus: Krüptovaratteenuse osutaja ja krüptovara emitent peab oma tegevuse vastavusse viima seadusest, sh MiCA, DORA ja TFR määrustest tulenevate nõuetega, sealhulgas:

- taotlema tegevusloa;
- omama asjakohasel juhul nõuetekohaseid omavahendeid;
- viima organisatsiooni ja selle juhtimissüsteemi vastavusse õigusaktidest tulenevate nõuetega;
- osutama teenust vastavalt õigusaktidest tulenevatele nõuetele;
- tagama digitaalse tegevuskerksuse kõrge taseme;

²⁹ https://mtr.tja.ee/taotluse_tulemus

³⁰Väidetavalt on virtuaalvääringud aidanud kaasa ka uut liiki kuritegevuse kasvule. Rahapesu Andmebüroo uuringu raames leiti, et virtuaalvääringute kasutamine kuritegelikes skeemides on Eestis levinud, suur osa n-õ kuritegeliku keskkonna arveldamistest toimub virtuaalvääringutes ning ka kuritegude ettevalmistamise faasis kasutatakse palju virtuaalvääringuid. Küberkuritegude vaates kasutatakse virtuaalvääringuid peaaegu kõikide kuriteoliikide puhul, üht või paari domineerivat kuriteoliiki ei ole võimalik küberkuritegude uurija sõnul võimalik esile tuua, kuid väga levinud on näiteks igasuguse kuritegevuslikuks otstarbeks kasutatava taristu (nt pahavara kontrollserverite) või kuritegelike teenuste (nt varastatud andmete, pahavara lähtekoodide ostmine) eest tasumine krüptorahaga, aga ka lunaraha nõudmine krüptorahas: <https://www.politsei.ee/files/Rahapesu/virtuaalvaeaeringu-teenuse-pakkujate-uuring.pdf?9fd7e5611b>, lk 19

- alluma Finantsinspeksiooni järelevalvele, sh esitama oma tegevuse kohta aruandlust;
- kandma vastutust, kui toimub kehtestatud nõuete rikkumine;
- maksuma järelevalvetasu.

Siia alla kuuluvad teenuseosutajad, kes juba käesoleval ajal virtuaalvääringu teenust pakuvad kui ka uued ettevõtjad, kes soovivad alles krüptovaraturule tulla.

Võib eeldada, et juba krüptovaraturul tegutsevatele ettevõtjatele on MiCA määrusele üleminek lihtsam ja sellega seotud halduskoormuse tõus pole nii suur, kui värskest turule tulevatele ettevõtjatele, kuna RahaPTS alusel peab nende tegevus juba enne MiCA määruse rakendamist vastavama teatud tegevusnõuetele. Näiteks, kui RahaPTS kohaselt on virtuaalvääringu teenuse pakkuja algkapitalinõue 100 000 eurot või 250 000, sõltuvalt teenusest, mida ta osutab, siis MiCA määruse kohaselt jääb krüptovaratteenuse osutajate miinimumkapitalinõue vahemikku 50 000–150 000 eurot. Tegelik kapitalinõue sõltub ka eelmise aasta püsikulude suuruselt. Nimelt peab krüptovaratteenuse osutajal pidevalt olema usaldatavusnõuete kaitsepuhver, mille summa on vähemalt sama suur kui miinimumkapitalinõue sõltuvalt osutatavatest teenustest või veerand eelmise aasta püsikuludest (ehk kumb suurus on suurem). Siiski võib väita, et tegevust jätkata soovivad teenuseosutajad on juba hästi kapitaliseeritud ja MiCA-le üleminek ei ole nii ressursimahukas.

Varapõhise tokeni emitendi kapitalinõue on 350 000 eurot, 2% tagatisvara portfelli keskmisest suuruselt või veerand eelnenud aasta püsikuludest (ehk milline suurus neist kolmest on suurem).

MiCA määrusest ja DORA määrusest tulenevate nõuetega kooskõlla viimine võib eeldada mh IT lahenduste, tehniliste töökorralduste ja süsteemide muutmist või ajakohastamist. Lisaks võib tekkida vajadus võtta tööle uusi isikuid, tagades sealjuures, et juhtorgani liikmed (juhatuse ja nõukogu liikmed) vastaksid nn kutse- ja sobivusnõuetele. Eelnõu kohaselt peab juhatus koosnema vähemalt kahest liikmest ja osatühingust nõukogus peab olema vähemalt kolm liiget. Seega tähendab uute juhatuse ja nõukogu liikmete määramine täiendavaid tegevuskulusid ettevõtjale.

Kuna krüptovara kohta nõu andvad isikud peavad vastama kutsesobivusnõuetele, võib see tähendada, et töötajaid on vaja koolitada. Seega võib majanduslik mõju avalduda ka koolituskulude suurenemises.

Lisaks avaldub majanduslik mõju menetlustasude ja järelevalvetasude maksmises. Eelnõu kohaselt tuleb tasuda Finantsinspeksioonile tegevusloa menetlustasu 3000 eurot, mis on ühekordne, kuid lisaks Finantsinspeksioonile makstavale tasule tuleb teha kulutusi tegevusloa taotluse dokumentatsiooni kokkusaamiseks (muuhulgas võib vajalikuks osutada väljavõtete esitamine erinevate riikide registritest). Kui krüptovaratteenuse osutaja või krüptovara emitent on juba Finantsinspeksiooni tegevusloa alusel tegutsev finantssektori ettevõtja, ei pea ta tegevusloa taotlema (on ainult FI teavitamine) ning seega ei avaldu talle ka menetlustasuga kaasnev majanduslik mõju. Küll aga peab krediidasutuse krüptovara emitent valge raamatu kinnitamiseks tasuma 2000 eurot.

Järelevalvetasu on nii kapitali- kui ka mahupõhine ning seda tuleb tasuda kord aastas. Kui kapitaliosa on 1% algkapitalisummast, siis oleks see krüptovaratteenuse osutajate puhul 500–1500 eurot (lähtuvalt kapitalinõude suuruselt, mis jääb vahemikku 50 000–150 000 eurot, sõltuvalt osutatavast teenusest). Mahuosa suurus on käesoleval hetkel keerulisem hinnata, kuna puudub vastav statistika, mille pealt arvutused teha.

Kui mõni Eesti krüptovara emitent määratakse oluliseks varapõhise tokeni või olulise e-raha tokeni emitendiks, siis ta läheb EBA järelevalve alla ning vastava järelevalvega seotud kulud oleksid täielikult kaetud EBA-le makstavatest tasudest. Tasu suurus ei ole võimalik käesoleval hetkel

hinnata, kuna Komisjon alles võtab vastu delegeeritud õigusakti, milles täpsustatakse EBA-le tasutava maksimaalse summa arvutamise meetodit.

Lisaks tuleb arvestada, et kui krüptovarateenuse osutaja rikub käesolevas seaduses ette nähtud nõudeid, siis võib Finantsinspeksioon teda sanktsioneerida väärteo korras kuni 5 000 000 euro ulatuses. Füüsilise isiku puhul on rahatrahv kuni 700 000 eurot. Kui rikutakse siseteabe avalikustamise nõudeid või turukuritarvituse ennetamise ja avastamise nõudeid, on trahvid veelgi suuremad. Siinkohal on oluline lisada, et finantsjärelevalvet teostatakse finantssektori stabiilsuse, usaldusväarsuse ja läbipaistvuse ning toimimise efektiivsuse suurendamise, süsteemsete riskide vähendamise ning finantssektori kuritegelikel eesmärkidel ärakasutamise tõkestamisele kaasaaitamise eesmärgil, et kaitsta klientide huve nende vahendite säilimisel ning seeläbi toetada Eesti rahasüsteemi stabiilsust. Seega finantsjärelevalve põhiline eesmärk on tagada, et finantsasutused suudavad tulevikus täita kliendi ees võetud kohustused, mh on järelevalve tööks ka tagada turutoimimise reeglite järgimine, sh et finantsteenuste tarbijatele esitatakse õiget ja täielikku teavet ning neid koheldakse õiglaselt. Enne väärteomenetlemise algatamist on Finantsinspeksioonil võimalik kaaluda ka muude meetmete rakendamist. Eelkõige on Finantsinspeksioonil võimalik õiguskorda kaitsta ettekirjutuse tegemise teel, nt teha ettekirjutus nii õigusaktide nõuete rikkumise eest (rikkumise lõpetamiseks) kui ka rikkumise ärahoidmiseks, mille mittetäitmisel on õigus rakendada summiraha nii füüsilisele kui juriidilisele isikule.

Digitaalse tegevuskerksuse nõuete rakendamiseks peavad krüptovarateenuse osutajad ja krüptovara emitendid (ei kohaldu muu krüptovara emitentidele) ilmselt teatud ümberkorraldusi tegema (nt juhtimisstruktuuri arendamine, IKT-riskide juhtimisraamistikuga väljatöötamine jne), mis eeldab mh rahaliste vahendite kaasamist. Samas on DORA määruse üheks oluliseks põhimõtteks, et teenuseosutajad peaksid IKT-riski juhtimise raamistikuga rakendamiseks ressurside ja suutlikkuse jaotamisel võtma oma IKT-ga seotud vajaduste puhul igakülgset arvesse oma suurust ja üldist riskiprofiili ning oma teenuste, tegevuse ja toimingute laadi, ulatust ja keerukust. Seega ka kulud peaks olema proportsioonis asutuse suuruse ja tegevuse laadiga.

Digitaalse tegevuskerksuse baastestimise nõuded kohalduvad edaspidi ka krüptovarateenuse osutajatele, mistõttu ettevõtjad, kellele varasemalt ei ole analoogsed nõuded kohaldunud või neid pole sisekorrareeglites ette nähtud, peavad oma süsteimid ja protsessid viima vastavusse mh testimise nõuetega.

Krüptovara ülekannetega teabe edastamise nõuetega seonduvate muudatuste (TFR määruse) rakendamine kutsus esile mõned muudatused nende isikute tegevuses, kes praegu tegutsevad VASP tegevusloaga ja tulevikus soovivad krüptovarateenuse osutaja tegevusloa alusel tegutseda. Ka kehtiva RahaPTS-i kohaselt peab virtuaalväeringu ülekandeteenuse osutamisel edastama koos ülekantava väeringuga asjakohase hoolsusmeetmetega kogutud informatsiooni. Uus regulatsioon on senisest mõnevõrra täpsem, sh kehtestades nõude kohaldada tugevdatud hoolsusmeetmeid alati, kui ülekandmise tehing on suunatud isehallatavale aadressile. Reeglite ühtlustamine üle kogu Euroopa Liidu avaldab teenuseosutajatele positiivset mõju, kuna ülekannetega seonduvate kohustuste täitmine olukorras, kus igas jurisdiktsioonis on erinevad nõuded, on kulukam, kui ühtlustatud reeglite tingimuses tegutsemine. Korrespondentsuhetega seonduvate reeglite ühtlustamine tagab võrdsema konkurentsiolukorra ja võib parandada krüptovarateenuse osutajate klientide võimalusi saada finantsteenuseid.

Seega krüptovarateenuse osutajate allutamine tugevamale Euroopa Liidu õiguslikule raamistikule võib tõsta krüptovarateenuse pakkujate mainet ja tarbijate kindlustunnet, mis omakorda võib tõsta nõudlust krüptovarateenuste suhtes.

Mõju avaldumise sagedus: Krüptovarateenuse osutaja ja krüptovara emitent peab vastama õigusaktides esitatud nõuetele igal ajahetkel. Teenuseosutaja halduskoormuse kasv võib olla suurem eelkõige tegevuse algusfaasis, st tegevusloa taotlemise protsessi ajal, kui võib vaja minna mh õigusnõustaja ja sõltumatu eksperdi abi tehnoloogiliste lahenduste ja küberturvalisuse tagamise kohta, mis on taotlejale täiendav kulu. Uus regulatsioon tähendab ka teenuseosutaja püsikulude suurenemist. Teenuse osutamise ajal on mõju avaldamise sagedus pidev, kuivõrd teenuseosutaja tegevus peab igal ajal olema vastavuses õigusaktides sätestatud nõuetega.

Ebasoovitavate mõjude avaldumise risk: Seaduse vastuvõtmine ja kõrgendatud tegevusnõuete rakendamine võib tähendada, et mõni käesoleval hetkel tegutssev ettevõtja peab tegevuse lõpetama (vt ka sotsiaalne mõju). Eelkõige võib olla põhjuseks see, et ettevõtja ei pruugi olla suuteline taotlema MiCA määruse nõuetele vastavat tegevusluba. Tegevusloa taotlemisel tuleb esitada põhjalikult ettevalmistatud dokumendid ja andmed, mis peavad tõendama, et tegevusloa taotleja vastab õigusaktides ettenähtud nõuetele.

Samas võib käesoleval ajal tegutseda nii krüptovara turul ka ettevõtjaid, kelle eesmärgiks ei ole tegelikult krüptovarateenuste pakkumine ja reaalne tavapärase äritegevus, mistõttu võib olla regulatsiooni kehtestamisel ka n.ö „puhastav“ efekt.

Samuti võib turuosaliste hinnangul v osutada keeruliseks leida juhtorganisse sobivusnõuetele vastavaid virtuaalvääringu valdkonna spetsialiste, mistõttu eettevõtted palkavad vormiliselt sobivaid inimesi, kes tegelikult ei ole valkonnaga kursis ning täidavad nn „tankisti“ rolli.

Mõju olulisus: Mõju teenuseosutajale, kes peab taotlema tegevusluba, on kindlasti olemas ehk mõju on pigem oluline. Halduskoormuse tõus ja täiendava ressursi vajadus, nii rahaline kui inimressurs. Samas üldises plaanis ei ole regulatsiooni kohaldumisaslasse kuuluvaid teenuseosutajaid võrreldes kogu ettevõtete arvuga väga palju. Lisaks on nende mahud võrreldes kogu finantssektori mahtudega siiski väikesed. Kuigi krüptovaraturg on suuruselt tagasihoidlik ega kujuta endast hetkel ohtu finantsstabiilsusele, võib olukord muutuda, kui tekivad nn ülemaailmsed stabiilsed krüptovarad, mille puhul püütakse saavutada laialdasemat kasutuselevõttu selle abil, et neile lisatakse nende väärtust stabiliseerivaid elemente ja kasutatakse ära neid varasid propageerivatest äriühingutest tulenevat võrguefeki.

Lisaks tasub märkida, et eelnõu võib mõjutada selle sektori arengut ka selgelt positiivses suunas. Seda eelkõige põhjusel, et eelnõuga kaasnevate nõuete tõttu võivad krüptovara kliendid senisest rohkem usaldada investeerimist antud valdkonda, mis võib kaasa tuua üldise teenuste mahu kasvu.

6.1.2. Majanduslik mõju tegevusloata väikefondi valitsejatele

Sihtrühm: fondivalitsejate arvu arvestades on sihtrühma suurus suur, kuid vara mahtu arvestades väike. Eestis on registreeritud 78 tegevusloata väikefondi valitsejat (vrd üksteist nn suurt tegevusloaga fondivalitsejat ja kuus tegevusloaga väikefondi valitsejat).³¹ Osad neist registreeritud fondivalitsejatest omakorda vajavad eelnõu jõustumise järel krüptovara teenuse pakkumise tegevusluba, mistõttu kohalduksid neile praegusest rangemad tegevusnõuded nii või teisiti.

Finantsinspektsiooni andmetel olid tegevusloata väikefondi valitsejate koguvarad 2022. aasta lõpu seisuga 732 miljonit eurot, moodustades 2% Eesti sisemajanduse kogutoodangust³². Piirdudes fondivalitsejate sektoriga, ulatus tegevusloata väikefondi valitsejate varade maht 11%-ni sektori

³¹ Turuosaliste register Finantsinspektsiooni veebilehel: <https://www.fi.ee/et/investeerimine-0/investeerimine/fondivalitsejad/fondivalitsejad>

³² Eesti majanduse aastanäitajad: <https://statistika.eestipank.ee/#/et/p/MAJANDUSKOOND/r/2053/1902>

koguvaradest (kogu fondivalitsejate sektori varade maht oli 6,43 miljardit eurot)³³. Seega saab sihtrühma pidada antud vaates väikseks.

Mõju ulatus: keskmine. Nii oma tegevust registreerida soovivad kui juba turul tegutsevad tegevusloata väikefondi valitsejad peavad viima end vastavusse uute nõuetega: tagama kapitalinõude täitmise (25 000 eurot) ning arvestama oma valitsetavate fondide reklaamimisel nõuet avaldada seejuures ka hoiatus, et väikefondi valitseja tegutseb registreeringu alusel ja ei oma fondivalitseja ega väikefondi valitseja tegevusluba ning et Finantsinspeksioon ei teosta tema tegevuse üle järelevalvet. Lisaks kehtestab eelnõu väikefondi valitsejatele, kes on oma tegevuse Finantsinspeksioonis registreerinud, järelevalvetasu kapitaliosa, mis on 1% kahekordsest kapitalinõudest ehk 500 eurot aastas.

Oma tegevust alles registreerida soovivatel väikefondi valitsejatel tuleb lisaks arvestada menetlustasuga, mis senise 1 000 euro asemel hakkab olema 2 000 eurot.

Finantsinspeksioon on registreerinud 78 tegevusloata väikefondi valitsejat. E-äriregistri andmetel täidab või ületab kehtestatavat kapitalinõuet 10 tegevusloata väikefondi valitsejat (aktsia- või osakapital on suurem või võrdne 25 000 euroga), 49 fondivalitseja kapital on 2500 eurot ning 17 fondivalitsejat on asutatud sisse makset tegemata.

Eelnõu seadusena jõustumisel tuleb seega enamikel tegevusloata väikefondi valitsejatel leida lisaraha kapitalinõude täitmiseks. Samas on nõutav kapitali suurus siiski tagasihoidlik ja ei peaks olema liialt piirav, kui tegevuse tegelik eesmärk on alternatiivseid investeerimisfonde valitseda (näiteks tegevusloaga väikefondi valitseja kapitalinõudeks on 50 000 eurot). Finantssektoris tegutsemiseks on kapitalinõuded üldiselt väga palju kõrgemad (kohustusliku pensionifondi valitseja algkapitali nõue on näiteks 1 000 000 eurot, vabatahtliku pensionifondi valitsejal 500 000 eurot ning eurofondi ja alternatiivfondi valitsejal 125 000 eurot, millele lisanduvad veel täiendavad omavahendite nõuded).

Läbi järelevalvetasu kapitaliosa kehtestamise tekib väikefondi valitsejatele, kes oma tegevuse Finantsinspeksioonis registreerivad, kulu 500 eurot aastas.

Fondide reklaamimisel avaldatav hoiatus, et väikefondi valitseja tegutseb registreeringu alusel ja ei oma fondivalitseja ega väikefondi valitseja tegevusluba ning et Finantsinspeksioon ei teosta tema tegevuse üle järelevalvet, võib eelkõige jaeinvestoreid mõnevõrra heidutada sellise investeeingu kasuks otsustama. Samas ei olegi mitteavalikud fondid jaeinvestoritele suunatud.

Finantsinspeksioonis tegevuse registreerimise kulu kasvab läbi menetlustasu tõusu eelnõuga 1 000 euro võrra. Tegemist on ühekordse kuluga, mis juba tegutsevaid väikefondi valitsejaid, kes on Finantsinspeksiooni poolt registreeritud, ei puuduta. Küll aga suureneb selle võrra alustavate fondivalitsejate kulu.

Tegevusloata väikefondide valitsejatele kehtestatavad lisanõuded peaksid parandama üldist investeerimiskeskonda ning usaldust selle vastu. Majanduses tervikuna aga suuri muutusi ette näha ei ole.

Mõju avaldumise sagedus: keskmine. Osalt on muudatustel ühekordne mõju – menetlustasu tõus või kapitalinõude täitmine. Samas on muudatustel ka teatav pidev mõju – kapitalinõue peab olema

³³ Fondivalitsejate ning investeerimis- ja pensionifondide sektori 2022. aasta neljanda kvartali ülevaade: Fondivalitsejate ning investeerimis- ja pensionifondide sektori ülevaade IV kvartal 2022_uus_2-2_1.pdf (fi.ee)

täidetud ka tegutsemise ajal, samuti tuleb väikefondi valitsejatel, kes on oma tegevuse registreerinud, maksta igal aastal järlevalvetasu kapitaliosa.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk: keskmine. Sihtrühmale kaasnevad mõjud (kapitalinõue, Finantsinspektsiooni tasud) on fondivalitseja jaoks pigem negatiivse iseloomuga, kuid need suurendavad teisalt investorite kaitse taset ja katavad menetluse ja IFS § 455 lõikes 8 sätestatud järlevalveks vajalike toimingute kulud, mis kaalub üles fondivalitsejatele avalduva negatiivse mõju.

Eksisteerib võimalus, et muudatuste tulemusel lõpetab mõni fondivalitseja oma tegevuse, näiteks kui tema asutatud fondide maht on liiga väike – arvestades uut kapitalinõuet ei ole jätkamine majanduslikult otstarbekas. Tegevuse lõpetamisel tuleb fondivalitsejal lõpetada oma valitsetavate fondide aktsiate või osade väljalaskmine ning viia läbi fondide likvideerimine või anda nende valitsemine üle mõnele teisele fondivalitsejale, kellel on olemas selleks vajalik tegevusluba või registreering. Kehtestatav kapitalinõue ei ole kõrge, mistõttu ei ole sellest tulenev fondivalitseja tegevuse lõpetamine ilmselt praktikas kuigi tõenäoline. Kui selline kaasus realiseerub, siis oleks see teisalt investorite huvidest lähtuvalt pigem positiivne – kui fondivalitsejal puuduvad vahendid 25 000 euro suuruse kapitalinõude täitmiseks, ei suudaks ta tõenäoliselt sellise vajaduse tekkimisel ka näiteks oma fondide investoritele tekitatud kahju katta.

Muudatustega kohanemiseks pakub eelnõu fondivalitsejatele ka üleminekuaega. Kapitalinõude jõustumise ajal kehtivat registreeringut omavale väikefondi valitsejale antakse 12 kuud tema aktsia- või osakapitali uuele nõudele vastavusse viimiseks.

Mõju olulisus: suur. Kehtestatavad kapitalinõue ja järlevalvetasu on küll tagasihoidliku suurusega, kuid puudutavad vastavalt enamikke ja kõiki tegutsevaid tegevusloata väikefondi valitsejaid. Uued nõuded mõjutavad ka uusi potentsiaalseid väikefondi valitsejaid, kes soovivad oma tegevuse Finantsinspektsioonis registreerida.

6.1.3. Majanduslik mõju krüptovara omanikule ja krüptovarateenuse klientidele

Sihtrühm: Kõik praegused ja tulevased krüptovara kliendid (nüü juriidilised kui ka füüsilised). Krüptovaraga seotud teenuste kasutamise mõju on siinkohal keeruline hinnata, kuna võimalike klientide arv ei ole teada. Eesti tegevusloaga VASP-ide tarbijate arv ulatub miljonitesse, kuid ilmselt neist väga väike hulk on elu või asukohaga Eestis.

Mõju ulatus: Eelnõu võib mõjutada klientide käitumist selles osas, et regulatsioonide ja finantsjärlevalve alla kuuluvaid teenuseosutajaid usaldatakse rohkem, mistõttu on isikud valmis rohkem ka oma krüptovaraga seotud tehinguid tegema. Majanduslik mõju sõltub, millistes mahtudes on isikud valmis oma varaga tehinguid tegema. MiCA määrus peaks tagama klientide ja investorite asjakohase kaitse, turu usaldusvärsuse ja võrdsema konkurentsiolekorra sektoris, võttes arvesse, et krüptovarad, mis ei kuulu kehtivate finantsteenuseid käsitlevate õigusaktide kohaldamisalasse, tekitavad neidsamu riske kui tuntumad finantsinstrumendid.

Piiriüleste krüptovaraülekannete tegemine, kui teine osapool asub EL-is, võib lihtsustada seoses reeglite ühtlustumisega. Mõnel juhul võivad kehtiva õiguse kohaselt kohalduda piiriülestele ülekannetele leebemad reeglid, kui uue regulatsiooniga kavandatud. Eriti nende teenuspakkujatega seotud tehingud, kes resideeruvad liikmesriikides, kus ülekannetega seotud andmete edastamise nõudeid pole veel kohaldatud. Samas kehtiva olukorra puhul nõuet erisused liikmesriikide vahel ja teatud juhtudel liiga kõrgete riskide korral andmete edastamise võimatusest tingitud tehingu teostamise võimatus, muudavad piiriüleste krüptovaraülekannete teostamise võimalikkuse raskemini ennustatavaks. Ühtlustatud reeglid tagavad ülekannete teostamise kindluse ja ühtse turu rakendumise krüptovara ülekannete teenusele.

Mõju avaldumise sagedus: Kuivõrd teenuseosutaja peab vastama nõuetele igal ajahetkel, siis mõju avaldub ka krüptovarateenuse kliendile ja krüptovara omanikule igal ajahetkel. Kliendi jaoks kasvab teenuse usaldusväärsus, kuna tal on võimalik veenduda ülekande teostamisel ülekande teise osapoole andmetes ja hoolsusmeetmete ühtlustatud ja tulemuslikum rakendamine tõstab nende andmete usaldusväärust. Samas võib kliendi jaoks tõusta ülekandetasu, mida tuleb tasuda iga ülekande eest või perioodilise maksena.

Ebasoovitavate mõjude avaldumise risk: Eelnõu võib negatiivselt mõjutada RahaPTS tegevusloa alusel tegutsevate VASP kliente, kui teenusepakkuja ei soovi MiCA määruse alusel tegevust jätkata või ei saa selleks uut tegevusluba. RahaPTS ei näe ette spetsiifilisi kliendikaitse nõudeid tegevust lõpetavale VASP-le. Tegevuse lõpetamine toimub äriseadustikus sätestatud korras. Kuna viidatud probleem seoses VASP-i tegevuse lõpetamisega on esinenud aastaid, ei saa öelda, et eelnõu tooks otseselt kaasa täiendavaid riske klientidele, küll võib eelnõu suurenda riski, et VASP peab tegevuse lõpetama ja sealtkaudu avaldub mõju klientidele. RAB-il puuduvad meetmed klientide ja investorite vara kaitsmiseks, et viimased saaks VASP-i tegevuse lõppedes oma nõuded rahuldatud, mis ei tähenda, et klient jääks ilma õigusest saada tagasi oma vara, kuid selle nõude rahuldamisega võib kaasneda kulu ja selle nõude rahuldamine pole alati tagatud, kuna VASP-il ei pruugi olla piisavalt vabasid vahendeid kõigi nõuete rahuldamiseks. Siiski on eelnõus ette nähtud ka kohustus, et VASP peab teavitama klienti oma tegevuse lõptamisest ja talle mõistliku aja jooksul varad tema nimetatud rahakoti aadressile või maksekontole tagastama. Sama kehtib juhul, kui ettevõtja ei saa Finantsinspeksioonilt tegevusluba ja peab oma tegevuse seetõttu lõpetama.

Käesoleva eelnõu pikaajaline mõju on kliendikaitse tugevdamine, kuivõrd selleks, et MiCA määruse alusel tegutsev krüptovarateenuse osutaja saaks tegevust lõpetada, peab ta peab saama selleks FI loa. Teenuseosutaja peab hindama enda lõpetamise mõju klientide huvidele. Samuti peab ta kinnitama, et kõik kliendisuhted ja kliendilepingud on lõpetatud või loovutatud teisele krüptovarateenuse osutajale.

Seoses variandiga, et teenuse pakkujate arv võib uute nõuete rakendumisel väheneda, siis arvestades teenuste pakkujate üsna suurt hulka, ei ole alust eeldada, et uute nõuete järgimisega konkurentsi vähenemine selle teenuse turul klientide jaoks olulisi negatiivseid tagajärgi kaasa tooks. Kui teenusepakkujad vastavad senisest kõrgematele standarditele ja suudavad seeläbi paremini võimalikke riske maandada, siis on see ka tarbijate jaoks positiivne. Tavalise tarbija jaoks ei ole muudatus ulatuslik, kuna turg on rahvusvaheline ja teenuseid tarbitakse piiriüleselt ning paljud Eesti tegevusloaga teenusepakkujad ei ole suunatud Eesti turule. Seetõttu on teenuse tarbijale avalduva mõju ulatus väike.

Mõju olulisus: Uue regulatsiooniga tõhustatakse kliendikaitse nõudeid ja mõju enamike klientide puhul pidada positiivseks ehk mõju on selles tähenduses oluline.

6.1.4. Majanduslik mõju tegevusloata väikefondi valitseja fondi investoritele

Sihtrühm: Kõik praegused ja tulevased kliendid. Sihtrühma suurus täpsemalt on keeruline hinnata, sest tegevusloata väikefondi valitsejad ei ole kohustatud esitama teavet oma investorite struktuuri kohta. Siiski võib pidada sihtrühma pigem väikeseks, kuna fondide mahud on piiratud. Suurem osa investoritest on kutselised investorid ja jaainvestorid investeerivad pigem avalikesse fondidesse. Teadaolevalt on jaainvestorite (sh nii füüsiliste kui juriidiliste isikute) osakaal tegevusloata väikefondi valitsejate fondides võrreldes nt börsinvestoritega (avalikesse fondidesse investeerijatega) suhteliselt väike.

Mõju ulatus: väike. Muudatused ei puuduta investoreid niivõrd otseselt. Läbi reklaaminõude paraneb investorite teadlikkus tegevusloata väikefondi valitsejate pakutavate fondide spetsiifikast (et tegemist ei ole tegevusloastatud finantsteenusega ja fondide üle ei teostata finantsjärelevalvet), mis võib eelkõige jaeinvestorite puhul panna neid otsustama mõne muu investeerimisvõimaluse kasuks. Mitteavalikud fondid, mida tegevusloata väikefondi valitsejad pakuvad, ei olegi aga olemuslikult jaeinvestoritele suunatud.

Investorite huvide kaitsest lähtuvalt on kehtestatud tegevusloata väikefondi valitsejatele ka kapitalinõue 25 000 euro suuruses summas. Selle muudatuse majanduslik mõju investoritele avaldub, kui meede suudab sektorist eemale hoida kuritahtlikel eesmärkidel tegutsevaid äriühinguid. Majanduslik mõju võib avalduda ka olukorras, kus fondivalitseja on oma tegevusega põhjustanud valitsetava fondi investoritele kahju, mida tal hüvitada tuleb. Muu hulgas on väikefondi valitsejal võimalik siis kasutada ka oma kapitali.

Mõju avaldumise sagedus: väike. Laiemalt olemasolevate ja potentsiaalsete investorite kokkupuude muudatustega on harv, kuna muudatuste adressaadiks on ennekõike fondivalitsejad. Klientidele avaldub reklaaminõudest tingitud mõju eelkõige neile tehtavate pakkumiste kaudu ning sellised pakkumised omavad pigem ebaregulaarset iseloomu. Tegevusloata väikefondi valitseja kapitalinõudest tingitud majandusliku mõju avaldumise sagedus on samuti väike (kahju tekitamine ja hüvitamine).

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk: puudub. Investoritele ei kaasne negatiivse iseloomuga (koormav, piirav) mõjusid. Vastupidi – muudatuste tulemusel peaks investeerimiskeskond kujunema üldiselt õigusselgemaks ja usaldusväärsemaks.

Seoses võimalusega, et kehtestatavate nõuete tõttu võib teenusepakkujate arv (olemasolevad ja potentsiaalsed uued) mõnevõrra väheneda, siis võttes arvesse teenusepakkujate üsna suurt hulka ei ole siiski alust eeldada, et uutest nõuetest tingitud konkurentsi vähenemine antud teenuse turul klientide jaoks olulisi negatiivseid tagajärgi kaasa tooks.

Mõju olulisus: Uue regulatsiooniga tõstetakse investorite teadlikkust, läbi nõuete mõningase karmistamise tugevdatakse sektorit tervikuna, mistõttu tuleb muudatuste kaudset mõju investoritele kokkuvõttes pidada positiivseks ja selles tähenduses siiski ka oluliseks.

6.1.5. Majanduslik mõju nn väikeemitentidele (väärtpaberiprospekti koostamise kohustuse künnise tõstmine 8 mln euron)

Sihtrühm: Eelnõuga muudetakse lisaks ka väärtpaberituru seaduse §-i 15, mis tähendab lihtsustatult seda, et äriühingud, kes soovivad aktisate või võlakirjade kaudu avalikkuselt raha kaasata, saavad seda edaspidi lihtsamalt teha – kui seni peab üle 5 mln euro suuruste emissioonide puhul koostama EL prospektimääruse kohase prospekti, siis edaspidi saab kuni 8 mln suuruse emissiooni korraldada nii, et ei pea eelnimetatud määruse nõudeid järgima (ehk halduskoormus väheneb). Küll aga tuleb järgida Rahandusministri määrusega³⁴ ettenähtud teabe andmise nõudeid investoritele (mis on aga üksjagu vähem koormavam võrreldes EL prospektimääruse kohase prospekti koostamisega).

Keeruline on aga ennustada/prognoosida, kui palju äriühinguid seda võimalust tulevikus rohkem kasutaksid – s.t. kui palju äriühinguid teeksid alla 8 mln euro suuruseid emissioone. Finantsinspektsiooni kodulehelt on näha, et käesoleval aastal on nõ täismahus prospekti (EL prospektimääruse nõuetele vastava prospekti) koostanud ja avalikustanud 5 emitenti³⁵.

³⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/123022022016>

³⁵ <https://www.fi.ee/et/investeerimine/registrid-nimekirjad-ja-vormid/registreeritud-prospektid/finantsinspektsioonis-registreeritud-prospektid>

Aga antud juhul on potentsiaalsete väikeemitentide arv teadmata – nn vastavate infodokumentide ja teabe andmise nõuete koormus väheneb, kuid ka selliste emissioonide puhul tuleb nõ appi võtta professionaalne emissiooni korraldaja (pank või investeerimisühing), millega kaasneb ka vastav kulu.

Mõju ulatus: tervikuna väike (konkreetselt Eesti kapitalituru tähenduses keskmine).

Mõju avaldumise sagedus: väike. Äriühingute jaoks, kes soovivad aktsiate/võlakirjade kaudu raha kaasata lihtsustuvad nõuded teabe avaldamisele, kuid tõenäoliselt kasutavad seda võimalust siiski väga väike osa (arvestades äriühingute arvu kokku).

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk: väike. Antud emissioonide puhul (alla 8 mln euro) on investorite nn kaitse tase küll väiksem (teabe andmise nõuded ja Finantsinspeksiooni roll), kuid tervikuna ei tohiks see investoritele kaasa tuua ülemääraseid negatiivse iseloomuga riske. Oluline on, et investorid ise selliste emissioonide puhul oleksid piisavalt teadlikud ja tutvuksid neile antava teabega ning teeksid selle põhjal õigeid järeldusi.

Mõju olulisus: muudatustega aidatakse üskjagu kaasa Eesti kapitalituru arengule (s.t. äriühinguid motiveeritakse lisaks traditsioonilistele rahastamisviisidele – pangalaenu jms, kaaluma ka muid alternatiive – eelkõige läbi aktsiate/võlakirjade emiteerimise).

6.3. Sotsiaalne mõju

6.3.1. Sotsiaalne mõju krüptovarateenuse osutajale

Sihtrühm: Punktis 6.1.1 nimetatud sihtrühm.

Mõju ulatus: MiCA määruse ja DORA määruse rakendamine võib mõjutada krüptovarateenuse osutajate puhul sobilike ja nõuetekohaste töötajate leidmist. Oluline on märkida, et pigem on vaja piisavalt kvalifitseeritud töötajaid (eelkõige kas juriidiliste või IT teadmistega isikuid).

Mõju avaldumise sagedus: Ilmselt selgub uute töökohtade loomise vajadus õigusaktide rakendamise alguses.

Ebasoovitavate mõjude avaldumise risk: Eelnõu võib kaasa tuua teatud ettevõtete äritegevuse lõpetamise, kes ei ole võimelised taotlema tegevusluba, mistõttu mõjutab see negatiivselt ka tööhõivet (töötuks jäämise oht). Samas eeldades, et selline töötajad on piisavalt kvalifitseeritud, siis ei tohiks olla raskusi neil (nn koondatud või töökohast ilma jäänud) isikutel uute töökohtade leidmisega (nt kasvõi mõnes teises teenuseosutajas või mõnes muus finantssektori asutuses). Teisest küljest võib anda tegevusluba n.ö kvaliteedimärgise, mille alusel on ettevõtjal hõlpsam oma tegevust laiendada ja seetõttu tekib vajadus ka täiendavate töökohtade loomiseks.

Mõju olulisus: Uute töökohtade arvu tõus on Eesti üldise tööhõive kõrval pigem väike ehk mõju on selles tähenduses ebaoluline.

6.3. Mõju riigiasutustele

6.3.1. Majanduslik ja sotsiaalne mõju Finantsinspeksioonile

Sihtrühm: Finantsinspeksioon – 2022. aasta seisuga töötab seal 122 inimest (sh 16 peatatud töölepingut).

Mõju ulatus: Finantsinspeksiooni töökoormus võib seoses krüptovarateenuste osutajatega tõusta märkimisväärselt, kuna järelevalvesubjektide arv suureneb (vt punktide 6.1 sihtrühma suurus, kes

võivad olla edaspidi potentsiaalsed finantsjärelevalve subjektid), mis tähendab ka täiendavate inim- ja rahaliste ressursside kaasamist Finantsinspektsiooni töösse. 2022. aastal oli Finantsinspektsiooni töötaja keskmine palk 2920 eurot, kuid uute töötajate mõju Finantsinspektsiooni eelarvele sõltub töötajate arvust. Hinnanguliselt võib MiCA määruse rakendamine tähendada Finantsinspektsiooni jaoks ca 10–20 uue töötaja palkamist.

MiCA määruse väljatöötamisel hinnati, et liikmesriigi hinnangulised järelevalvekulud (sh töötajad, koolitus, IT-taristu ja spetsiaalsed uurimisvahendid) võivad ulatuda 350 000 eurost kuni 500 000 euroni aastas, kusjuures ühekordsed kulud on hinnanguliselt 140 000 eurot.

Finantsinspektsiooni eelarve kujuneb subjektide poolt makstavatest menetlustasudest ja järelevalvetasudest. See tähendab, et isikud, kes taotlevad MiCA määruse alusel väljastatava tegevusloa, peavad maksma nii ühekordse tasu (tegevusloa menetlustasu) kui ka edaspidi jooksvat järelevalvetasu. Tegevusloa menetlustasu on eelnõu kohaselt 3 000 eurot ehk kui hinnanguliselt jätkab MiCA määruse alusel tegutsemist umbes 40–50 teenuseosutajat, siis ühekordne mõju Finantsinspektsiooni eelarvele on 120 000–150 000 eurot. Krüptovara emitent peab lisaks tasuma valge raamatu kinnitamise eest 2000 eurot.

Lisaks, kuigi ESMA hinnangulised kulud, mis on seotud kõigi krüptovarateenuse osutajate registri loomise ja haldamisega riikide pädevatelt asutustelt ja EBA-lt saadud teabe põhjal, kaetakse tema tegevuseelarvest, võib see tähendada liikmesriigi pädevate asutuste makstavate tasude suurenemist.

Mis puudutab väikefondi valitsejatega seotud muudatusi, siis Finantsinspektsioon registreerib tegevusloata väikefondi valitsejaid ja vajadusel kustutab need registrist. Eelnõu ei too selles osas kaasa muudatusi Finantsinspektsioonis laiemalt ega vajadust muutustega kohanemisele suunatud tegevusteks. Ajutiselt võib suurendada koormus mõnele Finantsinspektsiooni osakonnale, eelkõige seoses fondivalitsejatele kehtestatud kapitalinõude kontrollimisega üleminekuperioodi ajal (12 kuud).

Praktikas on Finantsinspektsiooni koormus väikefondi valitsejate registreerimisel ja registrist kustutamisel ning IFS § 455 lõikes 8 sätestatud ulatuses järelevalve teostamisel oluliselt mahukamaks kujunenud, kui seda vastava regulatsiooni kujundamisel algselt ette nähti. Finantsinspektsiooni kulud finantseeritakse järelevalvesubjektide poolt makstavate menetlus- ja järelevalvetasude arvelt. Eelnõu suurendab Finantsinspektsiooni tulusid – väikefondi valitseja, kes on oma tegevuse Finantsinspektsioonis registreerinud, peab hakkama maksma järelevalvetasu kapitaliosa, suuruses 1% kahekordsest kapitalinõudest ehk 500 eurot aastas ning oma tegevuse registreerimisel menetlustasu 2 000 eurot, mis on praegusest tasust 1 000 euro võrra kõrgem. Arvestades praegust registrisse kantud väikefondi valitsejate arvu, teeks see järelevalvetasuna Finantsinspektsiooni täiendavat tulu 39 000 eurot aastas. Nagu järelevalvetasu puhul, sõltub Finantsinspektsiooni menetlustasust saadav tulu samuti subjektide arvust. Kui näiteks 2022. aastal oli menetluses kuni 30 taotlust, siis selle taotluste arvu pealt tähendaks menetlustasu tõus Finantsinspektsioonile lisatulu 30 000 eurot. Aga nagu öeldud, sõltub tegelik number taotluste arvust.

Mõju avaldumise sagedus: Seoses krüptovarateenuse osutajatega seaduse rakendumise alguses avaldub suurem mõju, kui kõik käesoleva seletuskirja punktis 6.1.1 kirjeldatud sihtrühma kuuluvad isikud hakkavad tegevusloa taotlema. Edaspidi on mõju pidev, kuna Finantsinspektsioon teostab finantsteenuste järelevalvet igapäevaselt.

Ebasoovitavate mõjude avaldumise risk: MiCA määruse ja eelnõuga kaasnevaid kohustusi ei ole võimalik täita tänase Finantsinspektsiooni mehitatusega, kuna Finantsinspektsioonil on suurel hulgal finantssektori üleseid järelevalvelisi kohustusi ning uus raamistik suurendab olulisel määral

finantsjärelevalve all olevate isikute ringi. Seoses krüptovarateenuste osutajatega võib näha üsna mahukat tegevuslubade väljastamise menetlust 2025. aastal. Kui Finantsinspeksioon ei suuda saavutada piisavat mehitatust tegevuslubade menetlemise ajaks, võib see pikendada krüptovaraturul tegutsemiseks õiguse saamise protsessi. Samuti on oluline, et Finantsinspeksiooni oleks piisavalt ressursi pidevaks järelevalve teostamiseks uute järelevalvesubjektide üle.

Riski osaliseks maandamiseks on eelnõus ette nähtud, et MiCA määruse alusel tegutseda sooviv ettevõtja võib Finantsinspeksioonile tegevusloa taotluse esitada 3 kuud enne MiCA rakendamiskuupäeva, mis annab Finantsinspeksioonile paindlikkuse tutvuda taotlustega juba enne, kui MiCA määrus rakendub.

Seoses tegevusloata väikefondi valitsejatega seotud muudatustega seotud ebasoovitavate mõjude avaldumise risk on vähenenud. Negatiivse iseloomuga mõjud (lisatöö) on marginaalsed: vähesel määral ja ajutiselt suureneb töömaht, mille tingib juba turul olevate tegevusloata väikefondi valitsejate kapitalinõuete täitmise kontrollimine. Selle perioodi järgselt Finantsinspeksiooni töö muudatuste tulemusel ei suurene, sõltuvalt esitatavate registreerimise taotluste kvaliteedist võib töö mõnevõrra väheneda (õigus jätta registreerimise taotlus läbi vaatamata). Negatiivseid mõjusid ei esine.

Mõju olulisus: Mõju on oluline. Eelduslikult on mõju arvestades sihtrühma suurust (122 töötajaga asutus, kus vajadus tekib üle 10% uute töökohtade järele) ning mõju ulatust ehk kohanemisevajadust (nt ekspertiis ja arusaam sellistest uut tüüpi teenustest) siiski kokkuvõttes ilmselt pigem oluline.

6.3.2. Majanduslik ja sotsiaalne mõju Rahapesu Andmehüroole

Sihtrühm: Rahapesu Andmehüroo (2022. aasta seisuga oli teenistujate arv 64, planeeritav kogukoosseis 102 teenistujat).

Mõju ulatus: Mõju peamiseks ulatuseks tuleb pidada seda, et järelevalve teostamine VASP-de üle läheb väljapoole Rahapesu Andmehüroo pädevust. Nimetatud mõju võib pidada oluliseks, kuivõrd Rahapesu Andmehüroo tegevus täna on suuresti suunatud VASP-dega seotud tegevuslubade menetlemisele ning vastava sektori ettevõtjate üle kontrolli teostamisele.

Eelnevast tulenevalt võiks eeldada, et peamise mõjuna väheneb Rahapesu Andmehüroo töökoormus, kuid käesolevaga on keeruline hinnata, kas ja kui palju võib seetõttu Rahapesu Andmehüroo töötajaskond väheneda, ilmselt mingil määral kindlasti (teatud osa töötajatest võivad minna Finantsinspeksiooni tööle). Samas käesoleva eelnõuga tehtavad muudatused ei tähenda, et Rahapesu Andmehüroo enam puutumust virtuaalvääringu valdkonnaga ei oma – vastav rahapesu seire, teadete esitamise menetlus rahapesu ja terrorismi rahastamise kahtluse korral jms jääb jätkuvalt Rahapesu Andmehüroole ka antud valdkonna osas.

Ebasoovitavate mõjude avaldumise risk: Tööülesannete muutumise tõttu on Rahapesu Andmehüroo struktuuriüksustes vajalik teha tõenäoliselt muudatusi. Siiski on keeruline hinnata, kas ja kui suures ulatuses see kokkuhoidu riigieelarve tähenduses võiks omada. Samuti ei laeku riigieelarvesse RahaPTS alusel tegevusloa taotlemisega seoses riigilõiv, mis on ühe ettevõtja kohta 10 000 eurot tegevusloa taotluse läbivaatamise eest ja 4000 eurot tegevusloa muutmise taotluse läbivaatamise eest.

Mõju olulisus: Mõju võib pidada keskmiseks, kuna tegevuslubade väljastamine ei ole Rahapesu Andmehüroo põhitegevus.

6.4. Muud mõjud

Regulatsioonil puudub mõju välissuhetele, elukeskkonnale ning regionaalarengule.

Regulatsioonil endal puudub otsene mõju keskkonnale, kuid krüptovaratehingute valideerimiseks kasutatavatel konsensusmehhanismidel³⁶ on peamine kahjulik mõju kliimale ja keskkonnale üldisemalt (ehk see ei tulene regulatsioonist, vaid krüptovaraga seotud tehnoloogia kasutab väga suurtes kogustes elektrit, mille tõttu on sellel suur keskkondlik jalajälg). Sellised konsensusmehhanismid peaksid seetõttu võtma kasutusele keskkonnahoidlikumad lahendused ja tagama, et krüptovara emitendid ja krüptovarateenuse osutajad tuvastavad ja avalikustavad nõuetekohaselt mis tahes peamise kahjuliku mõju, mida nad võivad kliimale avaldada, ja mis tahes muu keskkonnaga seotud kahjuliku mõju. Euroopa Järelevalveasutustele antakse mandaat täpsustada kliimale avalduvat kahjulikku mõju ja muud keskkonnale avalduvat kahjulikku mõju käsitlevate kestlikkusnäitajatega seotud teabe sisu, metoodikat ja esitusviisi ning kirjeldada peamisi energianäitajaid.

Valdav enamus krüptovaraülekandeid on seaduslikud, kuid rahvusvaheline õiguskaitsesutuste praktika näitab, et järjest sagedamini kasutatakse krüptovarasid ka kuritegelikel eesmärkidel. Krüptovaraülekannete parem jälgitavus vähendab krüptovaraülekannete kasutamise atraktiivsust kurjategijate silmis ja parandab võimalusi uurida kuritegusid, mis omakorda tõstab turvatunnet ühiskonnas. RAB-i 2022. aasta aastaraamatu ja samal aastal valminud virtuaalväeringu teenuse pakkujatega seonduvate riskide uuringu kohaselt Eestis paljud kelmused pannakse toime, kasutades krüptovara. Näiteks üks levinumaid telefonipettuse vorme on nõ pangatöötaja-pettused, kus pettur esineb pangatöötajana, et saada ligipääsu petetava kontoandmetele või et petetav teostaks tehingu petturi kontole ülekandega või kasutades krüptovaluuta ATM-i. Sageli konverteeritakse sellise pettuse teel saadud raha krüptovaraks. Teiseks levinud kuritegevuse vormiks on lunaraharünnakud, kus kurjategijad nõuavad, et kannatanud maksaksid neile virtuaalväeringus. Ka terrorismi rahastamine toimub mh krüptovaras, sh näiteks terrorirühmitus Hamas kasutab oma tegevuse finantseerimiseks krüptovara. Krüptovara eest saab tumeveebist tellida peaaegu kõike: narkootikume, mõrvu, tulirelvasid, lapspornot, süvavõltsingu (*deepfake*) väljapressimis, krediitkaardiandmeid, kasutajatunnuseid ja salasõnasid ja muud.³⁷ Kelmuste ja lunavararünnakute vastane võitlus vähendab otseselt edukalt läbi viidud kuritegude hulka Eestis, kus ohvriks on Eesti resident. Lisaks vähendab krüptovaraülekannete parem jälgitavus võimalust, et Eesti krüptovara teenuse pakkujaid kasutatakse kurjategijate poolt erinevate rahapesu faaside teostamisel.

6.4. Mõjude kokkuvõte

Krüptovarateenuse osutajatel, sh VASPIDel on vaja ilmselt täiendavat tööjõudu ja kapitali, et oma tegevus viia kooskõlla õigusaktides sätestatud nõuetega. Samas 2022. a. 15. juunil jõustunud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse muudatused nägid juba ette kõrgendatud nõuded selles sektoris tegutsemiseks, mistõttu on ka need teenuseosutajad pidanud astuma samme, et olla kooskõlas nõuetega, mis on kohati üsna samaväärsed MiCA määruse nõuetega (nt kapitalinõuded, nõuded juhtide usaldusväärsele jms). Kokkuvõtvalt - krüptovara teenuseosutajate halduskoormus suureneb.

³⁶ „konsensusmehhanism“ – reeglid ja menetlused, millega saavutatakse DLT võrgusõlmede vahel kokkulepe tehingu valideerimise kohta. „DLT võrgusõlm“ – seade või protsess, mis on osa võrgust ja millel on olemas kõigi hajusraamatus tehtud tehingute kirjade täielik või osaline koopia.

³⁷ RAB-i uuringud ja aastaraamatud on kättesaadavad RAB-i kodulehelt.

Uuringud: <https://fiu.ee/aastaraamatud-ja-uuringud/uuringud>.

Aastaraamatud: <https://fiu.ee/aastaraamatud-ja-uuringud/aastaraamatud>

Krüptovaratteenuse klientide ja krüptovara omanike jaoks suureneb eelkõige läbipaistvus ja usaldusväarsus krüptovaraturu vastu.

Finantsinspektsiooni töökoormus suureneb oluliselt. Rahapesu Andmebüroo töökoormus väheneb selle arvelt, et edaspidi nad ei pea kulutama ressursse VASP-ide tegevusloa ja tegevusnõuete täitmiseiga seotud järelevalvele, v.a rahapesuriskiga seotud järelevalve.

7. SEADUSE RAKENDAMISEGA SEOTUD RIIGI JA KOHALIKU OMAVALITSUSE TEGEVUSED, EELDATAVAD KULUD JA TULUD

Seaduse rakendamisel puuduvad mõjud kohaliku omavalitsuste tegevustele.

Seda, kas seaduse vastuvõtmise ja MiCA määruse rakendamise tulemusena tekib kulude kokkuhoid riigieelarve tähenduses (seoses sellega, et VASP-ide järelevalve läheb RABilit Finantsinspektsioonile), on keeruline hinnata (vt eespool märgitud). Tõenäoliselt riigieelarve mõttes kulud oluliselt ei vähene ega ka suurene.

8. RAKENDUSAKTID

Valdkonna eest vastutav minister võib kehtestab:

- Finantsinspektsioonile esitavate aruannete sisu, vormid, koostamise meetoodika ja esitamise korra (eelnoü § 15 lg 8, kavand esitatud käesoleva seletuskirja lisa 2) – kuna MiCA määrus ei reguleeri krüptovaratteenuse osutajate järelevalvelist aruandlust ega ka lepinguriigi filiaalidega seotud aruandlust, on oluline tagada, et Finantsinspektsioonil on järelevalve teostamiseks olemaks vajalik teave, mistõttu volitatakse ministrit vajadusel kehtestama regulaarsete järelevalveliste aruannete sisu, vormid, koostamise meetoodika ja esitamise kord.
- määruse, milles täpsustatakse nõudeid selliste isikute teadmistele ja oskustele, kes annavad seoses krüptovaraga nõu (eelnoü § 7 lg 2) – volitismäärus annab võimaluse täpsustada nõudeid krüptovara kohta nõu andavate isikute teadmistele (analoogne määrus on kehtestatud krediidiandjatele ja -vahendajatele³⁸);
- nõuded krüptovara registreerimisele ja nendega tehingute tegemisele keskdepositooriumis (eelnoü § 58 punkt 2, EVKS § 2 lg 4²) – kehtiv väärtpaberite registri pidamise seadus näeb ette nõuded väärtpaberite (aktsiate, võlakirjade jm) registreerimisele/hoidmisele ja tehingute tegemisele. Kuna käesoleva eelnõuga nähakse ette registripidajale võimalus registreerida/hoida ka krüptovara, siis võib olla vajadus näha sellisele eriliigilisele varaklassile (s.t. krüptovaradele) spetsiifilisemad nõuded nende registreerimisele erinevalt väärtpaberitest.

Eelnõuga olemasolevaid rakendusakte ei muudeta.

9. SEADUSE JÕUSTUMINE

Jõustumise ja rakendamise kuupäevad:

- seadus jõustub üldises korras (sh IFS, FIS ja VpTS täiendavad muudatused);
- RahaPTS muudatused jõustuvad kahes etapis – 2024. aasta 30. detsembril ja 2026. aasta 1. jaanuaril;
- RSanS muudatused jõustuvad 2026. aasta 1. jaanuaril;
- RLS muudatused jõustuvad 2024. aasta 30. detsembril;
- varapõhise tokeni emitent ja e-raha tokeni emitent peab MiCA määramises sätestatud nõudeid rakendama hakkama alates 2024. aasta 30. juunist;

³⁸ <https://www.riigiteataja.ee/akt/122112016023>

- krüptovarateenuse osutaja peab MiCA määruses ja TFR määruses sätestatud nõudeid rakendama hakkama alates 2024. aasta 30. detsembrist (ette on nähtud üleminekuperiood MiCA rakendamiseks kuni 2025. aasta 1. juulini);
- varapõhise tokeni emitent ja krüptovarateenuse osutaja peab DORA määruses sätestatud nõudeid rakendama hakkama 2025. aasta 17. jaanuarist.

Seadus (KrÜTS) jõustub küll üldises korras, kuid seda hakatakse rakendama erinevates etappides, tagades seeläbi huvirühmadele piisava aja eeltöödeks ja normidega tutvumiseks. IFS muudatused jõustuvad üldises korras, kuna muudatused ei eelda üleminekuperioodi. Vaid kapitalinõude kehtestamisele on ette nähtud rakendamissätteid, et anda fondilitsejatele aega uute nõuetega kooskõlla viimiseks. VpTS muudatused jõustuvad samuti üldises korras, kuna muudatused ei eelda üleminekuperioodi. RahaPTS ja RSaaS muudatuste jõustumine on seotud TFR määruse ülevõtmise ja rakendamisega. 2024. aasta 30. detsembrist lisanduvad RahaPTS reguleerimisalasse MiCA määruse alusel tegutsevad krüptovarateenuse osutajad ning kuni 2026. aasta 1. jaanuarini jäävad RahaPTS regulaarimisalasse ka VASPid (ehk paralleelselt nii krüptovarateenuse osutajad kui ka VASPid). 2026. aasta 1. jaanuaril jõustuvad muudatused, mille kohaselt VASPid enam RahaPTS reguleerimisalasse ei kuulu.

10. EELNÕU KOOSKÕLASTAMINE, HUVIRÜHMAD KAASAMINE JA AVALIK KONSULTATSIOON

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Justiitsministeeriumile ja Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumile, Siseministeeriumile ja arvamuse avaldamiseks Finantsinspeksioonile, Eesti Pangale, Rahapesu Andmebüroole, Kaitsepolitseiametile, MTÜ FinanceEstonia'le, Eesti Pangaliidule, Eesti Kindlustusseltside Liidule, Tarbija ja Tehnilise Järelevalve Ametile, Politsei- ja Piirivalveametile, Nasdaq Tallinna Börsile, Nasdaq Tallinn Aktsiaseltsile, Nasdaq CSD SE Eesti filiaalile, Eesti Era- ja Riskikapitali Assotsiatsioonile, Eesti Advokatuurile, Eesti Web3 Kojale, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Notarite Kojale, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioonile, Eesti Digivara Liidule ning makseasutustele, e-raha asutustele, fondilitsejatele ja investeerimisühingutele.

Tagasiside saadi Justiitministeeriumilt, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumilt, Siseministeeriumilt, Rahapesu Andmebüroolt, Finantsinspeksioonilt, Eesti Pangalt, Audiitorkogult, Eesti Web3 Kojalt, Advokatuurilt, Digivara Liidult, EstVCA-lt, Oblicity'lt, Strigalt, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidult ning FinanceEstonialt (vt märkuste tabelit).

Algatab Vabariigi Valitsus

2024

(allkirjastatud digitaalselt)

LISA 1. EL õiguse vastavustabelid

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/1114 ja Eesti õigusaktide vastavustabel

EL õigusakti norm	EL õigusakti normi ülevõtmise kohustus	EL õigusakti normi sisuliseks rakendamiseks kehtestatavad riigisisised õigusaktid	Kommentaariid
Art 81, lg 7		KrüTS § 8	Liikmesriik peab avaldama krüptonõustajate teadmiste ja oskuste hindamiseks kasutatavad kriteeriumid.
Art 88, lg 3	Valikuline		
Art 93, lg 1	Jah	KrüTS § 26 lg 1	Liikmesriigi kohustus määrata pädev asutus.
Art 93, lg 5	Jah	KrüTS §-d 25–36	Liikmesriik peab tagama asjakohaste meetmete võtmise, nii et pädevatel asutustel on võimalik kasutada oma ülesannete täitmiseks vajalikke järelevalve- ja uurimisvolitusi.
Art 113 lg 1		HMS ³⁹ § 56, § 87 FIS § 55 lg 3 HKMS ⁴⁰	Liikmesriik peab tagavama, et pädevate asutuste käesoleva määruse alusel tehtud otsused on igakülgset põhjendatud ja nende peale võib esitada kaebuse kohtule.
Art 113, lg 2		TKS § 19, § 21 lg 2 p 6, § 64	
Art 143, lg 3	Valikuline	KrüTS § 48 lg 4	Kui liikmesriik otsustab lühendada 18 kuulist üleminekuperioodi, tuleb sellest teada anda komisjonile ja ESMA-le, sealjuures tuleb teada anda erandi kestus.

³⁹ Haldusmenetluse seadus

⁴⁰ Halduskohtumenetluse seadustik

Art 146, direktiivi 2013/36/EL muutmine		KAS § 6 lg 1 p 8 ¹ ja 8 ² , KAS § 21 ⁴ lg 1 ja § 215 lg 1	Direktiivi 2013/36/EL I lisas on loetelu vastastikku tunnustavatest tegevustest. MiCA määrusega lisatakse sinna e-raha tokeni emiteerimisele, varapõhise tokeni emiteerimisele ja krüptovarateenusele.
Art 147, direktiivi (EL) 2019/1937 muutmine		Rikkumisest teavitaja kaitse seadus ⁴¹	MiCA määruse muudatusega lisatakse direktiivi (EL) 2019/1937, mille kohaldamisalasse jääb mh selliste isikute kaitse, kes teavitavad MiCA määruse rikkumistest.

⁴¹ Seadus ei ole veel vastu võetud

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/1113 ja Eesti õigusaktide vastavustabel

EL õigusakti norm	EL õigusakti normi ülevõtmise kohustus	EL õigusakti normi sisuliseks rakendamiseks kehtestatavad/kohaldatavad riigisisised õigusaktid	Kommentaariid
Art 2 lg 5	Valikuline		Vastava erandi tegemise võimalus on ka kehtivas samasisulisel määruses, kuid seda pole kasutatud
Art 26 lg 2	Valikuline	RahaPTS § 46 lg 3 p 7 ja § 47 lg 7	Liikmesriigi õigus vajadusel nõuda andmete pikemat säilitamist.
Art 28 lg 1	Jah	KrüTS 7. ptk RahaPTS § 96 ja 96 ²	Halduskaristuste ja meetmete kehtestamine
Art 28 lg 2, 5 ja 6	Jah	RahaPTS § 66 lg 2 p 2, § 96 ¹ KarS § 14 lg 1-3	Juhtorgani liikmete ja töötajate vastutus
Art 28 lg 4	Jah	RahaPTS § 64 lg 2 ja 5-7, § 66, § 67 FIS § 6 lg 4, 46, 46 ² , 47 ⁹ , 48 KrüTS § 25	Asutustel on ülesannete täitmiseks vajalikud järelevalve- ja uurimisvolitused
Art 28 lg 7	Jah	RahaPTS § 64 lg 5 ja 6, § 67 lg 1-1 ²	Asutustevaheline koostöö
Art 29	Jah	RahaPTS § 66 FIS § 6 lg 4 KrüTS § 25	Karistamine korduva, süsteemse ja olulise rikkumise korral
Art 30	Jah	RahaPTS § 67 lg 3 ja 4	Karistuste ja meetmete avalikustamine
Art 31 lg 1	Jah	KarS § 57 ja 58	Karistuste ja meetmete liigi ja suuruse määramine
Art 31 lg 2	Jah	FIS § 46 ² lg 32	EBA informeerimine karistustest ja meetmetest
Art 32 lg 1	Jah	FIS § 34, § 50 ² -50 ² RahaPTS § 51, § 52 ¹	Teavitaja kaitse
Art 33	Jah	RahaPTS § 64	Järelevalve/seire
Art 38 lg 1	Jah	Eelnõu § 55 punkt 1	Virtuaalvääringu teenuse pakkujate kustutamine teenusepakkujate loetelust
Art 38 lg 2	Jah	Eelnõu § 55 punkt 1, RahaPTS § 3 p 19 ja p 20, § 6 lg 2 p 13, § 7 p 2	Virtuaalvääringu ja virtuaalvääringu teenuste mõistete kustutamine, korrespondentsuhte mõiste täiendamine, krüptovara, krüptovara teenuse osutaja ja isehallatava aadressi lisamine RahaPTS-i
Art 38 lg 3	Jah	RahaPTS § 37 lg 5	EBA soovitude arvestamise kohustus
Art 38 lg 4	Jah	RahaPTS § 13 lg 31 ja 4, § 14, § 18, § 19 lg 1 p 3, § 20 lg 1 p 6, § 23 lg 2 p 2, § 36-38, § 40 ja 41, RSanS § 20-23	Suurem osa viidatud sätetest täidavad direktiivis sätestatud nõudeid kehtival kujul, kuid täiendused ja muudatused puudutavad järgnevaid sätteid: RahaPTS § 13 lg 31; § 38 lg 2, § 40 lg 1 p 5, lg 11, lg 5.

			Tegemist on krüptovarateenuste kohladuvate erisustega riskide hindamisel, protseduurireeglites, hoolsusmeetmetes ja andmete säilitamises.
Art 38 lg 5	Jah	RahaPTS § 38 lg 41	EBA tõhustatud hoolsusmeetmete suuniste rakendamise kohustus.
Art 38 lg 6	Jah	RahaPTS § 15 lg 6	Keskse kontaktpunkti määramise kohustuse kehtestamise võimalus.
Art 38 lg 7	Jah	Eelnõu § 55 p 1	Tegevusloa nõue ei tulene enam AMLD-st.
Art 38 lg 8	Jah	Eelnõu § 60 lg 1	Jõustumissäte

LISA 2. Rakendusaktide kavand

Rahandusministri määrus

„Krüptovarateenuse osutaja Finantsinspeksioonile esitatavate aruannete sisu, vormid, koostamise meetodika ja esitamise kord“

Määrus kehtestatakse krüptovaraturu seaduse (edaspidi *seadus*) § 14 lõike 8 alusel.

§ 1. Reguleerimisala

Käesolev määrus sätestab krüptovarateenuse osutamise kohta Finantsinspeksioonile esitatavate aruannete sisu, vormid, koostamise meetodika ja esitamise korra.

§ 2. Kohaldamisala

Määrusekohased aruanded koostavad ja esitavad Eestis krüptovarateenuse osutamiseks õigust omavad krüptoravateenuse osutajad ja lepinguriigi krüptovarateenuse osutaja Eesti filiaalid.

§ 3. Koostatavad aruanded

Teenuseosutaja koostab ja esitab Finantsinspeksioonile:

- 1) „Tehingute aruande“ vastavalt lisale 1, aruandekoodiga xxxa;
- 2) „Klientide vara aruande“ vastavalt lisale 2, aruandekoodiga xxxb;
- 3) „Omavahendite aruande“ vastavalt lisale 3, aruandekoodiga xxxc;
- 4) „Bilanss“ vastavalt lisale 4, aruandekoodiga xxxd;
- 5) „Kasumiaruande“ vastavalt lisale 5, aruandekoodiga xxxf.

§ 4. Aruannete koostamise alused

- (1) Aruanded koostatakse eurodes ümardatuna kahe kohani pärast koma, välja arvatud juhul, kui käesolevas määruses või selle lisades on sätestatud teisiti.
- (2) Käesoleva määruse paragrahvi 3 lõikes 1 nimetatud aruannetes kajastatavad andmed esitatakse täisühikutes, kui õigusaktis ei ole sätestatud teisiti.
- (3) Välisvaluutas fikseeritud summad arvutatakse eurodesse ümber aruandeperioodi viimase tööpäeva Euroopa Keskpanga kursiga.
- (4) Muude käesoleva paragrahvi lõikes 2 või 3 nimetatata varade puhul kajastatakse nende varade turuväärtus eurodes aruandeperioodi viimase tööpäeva seisuga.

§ 5. Aruannete esitamine

- (1) Aruanded esitatakse Finantsinspeksioonile elektrooniliselt XMLis (*Extensible Markup Language*) vormindatud dokumentidena.
- (2) Krüptovarateenuse osutaja on aruannete esitamisel kohustatud järgima tehnilisi nõudeid, mis on avaldatud Finantsinspeksiooni veebilehel.
- (3) Aruande valdkonda kuuluvate andmete puudumisel tuleb esitada tühi aruanne.

§ 6. Määruse rakendamine

Määrust kohaldatakse aruannete koostamisel ja esitamisel aruandeperioodide kohta, mis lõppevad 2025. aasta 31. detsembril ja hiljem.

Lisa 1 Tehingute aruanne

Lisa 2 Klientide vara aruanne

Lisa 3 Omavahendite aruanne

Lisa 4 Bilanss

Lisa 5 Kasumisaruanne